

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

KONYA ŞER'İYE SİCİLLERİ IŞIĞINDA
MÜSLİM GAYR-İ MÜSLİM MÜNASEBETLERİ
(1700 - 1800)

54367

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Yrd.Doç.Dr.Osman CİLACI

HAZIRLAYAN

Ali ÖZGÖKMEN

KONYA - 1996

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE,

Felsefe vs. Din Bilimleri Anabilim, Dinler Tarihi..... Bilim Dalı
~~YÜKSEK LİSANS~~ / DOKTORA programı öğrenciniz
..ALİ.. ÖZGÖKMEN..... 24/7/1996 tarih ve
...14/2.....sayılı Enstitü Yönetim Kurulu kararı gereği
1/8/1996.....gün, saat ...9.00.....'de "Lisansüstü Öğretim
Yönetmeliği" nin 9. maddesi hükmüne göre TEZ SAVUNMA SINAVINA
ikinci.....defa girmişli/girmemiştir.

"Konuya Serî İyâ Sicilleri İşişında Müslim Gayri Müslim
Münasebetleri (1700-1800)." isimli tezini savunmasında, konusuna
vukulu 100 üzerinden (...80...) Seksen.....puanla
değerlendirilerek, jüriimizce OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞU ile BAŞARILI /
~~BAŞARISIZ~~ bulunan aday, ~~BİLİM UZMANI~~ / BİLİM DOKTORU diploması
almaya lâyık GÖRÜLMÜŞTÜR / GÖRÜLMEMİŞTİR.

İşbu, sınav tutanağı tarafından düzenlenip, imzalanmıştır.

BAŞARISIZLIK HALİNDE JÜRİNİN

1- GEREKÇESİ :

2- TEKLİFİ :

SINAV TARİHİ : 1.18.1996

JÜRİ BAŞKANI
PROF.DR. Mehmet AYDIN

ÜYE
Y. Doç. Dr. Osman CİĞECİ

ÜYE
Y. Doç. Dr. Mustafa Tavakkuş

NOT: Tez savunma sınavlarında başarı notu 100 üzerinden, yüksek
lisansla en az 65, doktora ise en az 75'tir.

İ Ç İ N D E K İ L E R

İÇİNDEKİLER	I
ÖNSÖZ	IV
KISALTMALAR	VII
GİRİŞ	1
Konurun Seçimi	2
Konurun Sınırları	3
Kaynakların Tanıtımı	3
Çalışma Metodu	3
<u>I. B Ö L Ü M :</u>	
KONYA VE TARİHÇESİ	4
A- KONYA'DA GAYR-İ MÜSLİMLER	6
a- Selçuklular Döneminde Konya	8
b- Beylikler Döneminde Konya	9
c- Osmanlılar Döneminde Konya	9
B- GAYR-İ MÜSLİMLERİN NÜFUS YAPILARI VE DİNSEL DAĞILIMLARI ...	10
a- Konya'nın nüfus yapısı	11
b- Konya'daki Sosyal Kurumlar	11
c- Sille'nin Nüfus Yapısı ve Sosyal Kurumları	12
d- Konya'nın İdari Taksimatı	13
e- Şer'iyeye Sicillerinde Adı Geçen Mahalleler ve Gayr-i Müslim Hane Sayıları	14
f- Şer'iyeye Sicillerinde Çokça Zikredilen Gayr-i Müslim İsimleri	20
g- Gayr-i Müslimlerin Meşgul oldukları Sanat Kolları	22
C- GAYR-İ MÜSLİMLERİN DİNİ DURUMLARI	23
a- İhtida Olayları	26
b- Vakıf Olayları	28
<u>II. B Ö L Ü M :</u>	
A- GAYR-İ MÜSLİMLERİN MEDENİ HALLERİ :	30
a- Evlenme	30
b- Mehir ve Çeşitleri	30
c- Boşanma ve Boşanmayı Gerektiren Sebepler	31

B- GAYR-İ MÜSLİMLERİN MİRAS VE ÖZEL MÜLKİYET HAKLARI	35
a- İslam Hukukuna Göre Miras	35
b- Osmanlı Hukukuna Göre Miras	35
c- Zimmi Hukukuna Göre Miras	35
C- GAYR-İ MÜSLİMLERİN VASI TAYİNİ İLE İLGİLİ PROBLEMLERİ ...	48
a- Vasi nedir ?	48
b- Vasiyet Ne demektir?	48
D- GAYR-İ MÜSLİMLERİN NAFAKA TAKDİRİ İLE İLGİLİ PROBLEMLERİ	53
a- Nafaka nedir ?	53
b- Nafaka'nın Konusu Nedir ?	53
c- Nafaka'nın Başlangıcı	53

III. B Ö L Ü M :

A- GAYR-İ MÜSLİMLERİN SOSYO-EKONOMİK DURUMLARI	57
a- Tazminat İstemek	57
b- Borcunu Ödememek	58
c- Senet Vermek	58
d- Şirket Kurmak	58
e- Kefil Olmak	58
f- İcara Vermek	59
g- Kâr İstemek	59
h- İş Ortaklığı Yapmak	59
i- Fahiş Fiyatla Mal Satmak	60
j- Zimmetine Para Geçirmek	60
k- Sahte Senet Vermek	60
l- İflas Etmek	61
B- GAYR-İ MÜSLİMLERDEN ALINAN VERGİLER	64
a- Cizye	64
b- Cizye'nin Miktarı	64
c- Cizye'nin Çeşitleri	65
d- Cizye'nin Tahsil Edilmesi	66
e- Cizye Mükelleflerinde Aranılan Şartlar	66

f- Haraç	67
g- Öşür	67
h- Öşür Kimlere Verilir	67
i- Avarız	68
j- Şer'îye Sicillerinde Kullanılan Para Birimleri	68

IV. B Ö L Ü M :

GAYR-İ MÜSLİMLERİN CAN VE MAL GÜVENLİKLERİYLE

İLGİLİ PROBLEMLERİ 69

a- Ölüme Sebebiyet Vermek	70
b- Ölü Üzerinde Otopsi Yapılmasını İstemek	70
c- Zina ve Zina İsnadında Bulunmak	70
d- Zimmi'nin Haddi	70
e- Doktora Güvenmemek	70
f- Diyet İstemek	70
g- Hakaret Etmek	70
h- Darp	70
i- Ağrı İle Ölüme Teşebbüs	71
j- Kız Kaçırarak	71
k- Hırsızlık	71
l- Hane'ye Tecavüz	71
m- Kapı'ya Katran Sürmek	73
n- Rehin Bırakmak	73
o- İftira Etmek	73

ŞER'İYE SİÇİLLERİNDE GEÇEN OLAYLARIN YILLARA GÖRE

TASNİFİ

SONUÇ	77
BİBLİYOGRAFYA	79
EKLER	82

Ö N S Ö Z

Günümüzde insanlar ve toplumlar birbirleriyle yakın ticari, iktisadi, kültürel, askeri ve dini münasebetler içindedir. Bu münasebetlerin sağlıklı bir şekilde yürümesi, dini inançların bilinmesi ve ona göre davranılmasına bağlıdır.

Din, insanlarla beraber her zaman varolagelmıştır. Tarihin hangi devresine bakılırsa bakılsın dinsiz bir toplum görülmemiştir. İnsanlık tarihinde din, insanın en derin, en açık bir niteliği olmuştur. Din, tarihin her yerinde ve hayatımızın her köşesinde kendini gösteren bir olgudur.

Bugün dünya'da ister ilahi olsun, ister beşeri dinler olsun hepsininde kendilerine göre kutsal saydıkları değerleri vardır. Bu noktadan hareketle Osmanlı Devletinin idari yapısını, halkla olan münasebetlerinin incelenmesi özellikle ilim erbabının asli görevlerinden biri olduğu kanaatindeyiz.

Bu münasebetle Osmanlı Devletinin idaresi altındaki halkların siyasi, iktisadi, içtimai ve dini yapılarını, Şer'îye Sicilleri ışığında incelemeye çalıştık. Özellikle Osmanlı İmparatorluğunun toplum ve devlet yapısını, devleti ayakta tutan ilkelerini iyi bilmek ve tanımak öncelikli şarttır.

Osmanlı Devleti, dünya coğrafyası üzerinde geniş bir alana yerleşmiş ve bünyesinde çok çeşitli din ve mezheplere mensup kitleleri barındırmıştır. Osmanlı devletinin siyasi, iktisadi, hukuki ve içtimai hayatımız açısından önemi çok büyüktür.

Osmanlı Devletinin kısa bir zaman içinde Anadolu ve Balkanlarda genişlemesinin sebepleri arasında, askeri gücünün yanında manevi ve sosyal yönleri üzerinde de durmak gerekir. (1) Çünkü sadece askeri gücün, değişik din ve mezheplerdeki, farklı ırklardaki insanların yaşadığı bir bölgede, özellikle Balkanlardaki hızlı yayılması için yeterli bir unsur olamayacağı aşikardır.

Unutulmamalıdır ki, mensubu olduğumuz İslam dini ve mukaddes kitabımız Kur'an-ı Kerim de; insanlar arasında adaletle hükmetmeyi, zulümden ve haksızlıktan kaçınmayı emreden pekçok ayetler vardır. İslam hukukunda insanlara nasıl davranılacağını ortaya koyan şu ayeti kerimeyi burada zikretmek faydalı olacaktır.

"Hiç şüphesiz Allah size emanetleri ehline teslim etmenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder." (2)

1- Jean-Paul, Raux; Türklerin Tarihi Büyük Okyanus'tan Akdenize İki Bin Yıl.

(Çev. Galip Üstün) Doğan Basımevi, İstanbul 1995. s.7.

2- Kur'an-ı Kerim Nisa Suresi Ayet 58.

"Ey insanlar Allah için adaleti dimdik ayakta tutan şanıklar olunuz. İŖte bu, Allaha karŖı gelmekten daha yakındır. Allah'tan sakının. Allah yaptıklarınızdan haberdardır. (3)

Milletlerarası ilişkilerin temel felsefesini ortaya koyan ayetlerden bir tanesini de hemen zikretmeyi uygun buluyorum.

"Ey İnsanlar; biz sizi bir erkekle bir diŖi'den yarattık. Sizi birbirinizi tanıyasınız diye milletler ve kabileler haline koyduk. Allah katında en şerefliniz O'na karŖı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah bilen ve haberdar olandır. (4)

Osmanlı Devlet idarecilerinin sıkı sıkıya bağlı oldukları inanç gerçeği dikkatlerden uzak tutulmamalıdır. Osmanlı devletinin temel prensiplerinden biri olan din ve vicdan hürriyeti hakkıyla uygulanagelmiŖ, neticede bünyesinde barındırdığı tüm gayr-i müslim toplulukların uzun yıllar kendi yönetimlerine bağlanmaları ve milli kimliklerinin korunmasında da çok önemli bir faktör olmuŖtur. Özellikle

Tanzimattan sonra gayr-i müslim tebaanın hukuk statüsünde ve Osmanlı gayr-i müslim ilişkilerinde büyük değişiklikler meydana gelmiŖtir. Hukuk sistemi olarak İslam hukukunu kabul eden Osmanlı Devletinin yargı organı da "Şer'i Mahkeme"ler olmuŖtur.

Osmanlı Devleti yıkılınca bu mahkemeler bizlere çeŖitli dönemlere ait pekçok belgeler bırakmıŖlardır. Bu belgeler hiçbir zaman inanç farkı gözetmeksizin ister müslüman olsun isterse gayr-i müslim olsun her kesimle ilgili tüm olayları ve kararları ihtiva etmektedir. Bu kararlar Kadı'lar tarafından katiplere yazdırılmıŖtır.

Osmanlı Devletinin içtimai ve iktisadi durumunu incelemek için ilk başvurulacak kaynaklar bilindiği gibi Şer'îye Sicilleri'dir. Bunların muhtevaları oldukça zengindir. Bu belgelerde siyasi, idari, mülki ve dini pekçok kararlar yer almaktadır. İslam kamu hukukunda; ülke sınırları içindeki halklarda iki grupta mütala edilmiŖlerdir. Birincisi; vatandaşlık görevi olan müslümanlar, ikincisi de; hukuki yönden müslümanlardan farklı bir grup olan zimmilerdir.

Zimmiler; İslam Devleti tarafından zimmet adı verilen bir anlaşmaya dayanılarak korunan topluluklardır.

Müste'minler ise müslüman ülkesinde bir yıldan az olmak üzere kendisine oturma izni verilen yabancılarıdır.

Zimmi, İslam Devletinin tabiiyetine girmiŖ, vergi mükellefi olan Hıristiyan ve Yahudi gibi ehli kitap^{tan} olmaları şarttır. İslam ülkesinde yaŖayan insanların hepsi bu ülkenin vatandaşlarıdır.

3- Kur'an-ı Kerim Maide Suresi Ayet 8.

4- Kur'an-ı Kerim Hucurat Suresi Ayet 13.

Zimmiler, Allahın, Peygamberin ve müslümanların zimmindedirler. Müslümanlar onlara Allahın ve Peygamberin buyruklarına uyarak söz vermişlerdir. Devlete boyun eğdikleri, kendileride sözlerinde durdukları müddetçe canları, malları, namusları korunacak ve bunlara asla dokunulmayacaktır. Onlarda kamu düzenini bozacak davranışlardan kaçınacaklar ve buna karşılık devlete vergi ödeyeceklerdir.

Şer'iyeye sicilleri, devletin en üst kademeleriyle yaptıkları yazışmaları, gayr-i müslimlerle olan münasebetleri, tüm halkın dilek ve şikayetleri, ferman ve yargı kararları, gayr-i müslimlerin can ve mal güvenlikleri, medeni halleri, mülkiyet hakları ve diğer tüm sosyo-ekonomik, idari ve adli durumlarını ihtiva etmektedir. Eski hıristiyan tarihlerinin temelini teşkil eden "Kilise Kayıtları" ve Çinli'lerin sülale tarihleri olarak olarak bilinen "Şu"lar ne kadar önemli ise "Şer'iyeye Sicilleri"de bizim için o ölçüde önemlidir.

Biz bu sebeple 1700 - 1800 yılları arasında Konya'da Müslim Gayr-i Müslim Münasebetlerini Şer'iyeye Sicilleri ışığında incelemeye çalıştık. Çalışmalarımnda hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen, her zaman güzide fikirlerinden istifade ettiğim Muhterem Hocam Prof.Dr.Mehmet AYDIN beyefendiye ve tezimin her aşamasında yardımcı olan Danışman Hocam Yrd.Doç.Dr.Osman CİLACI'ya en içten teşekkürlerimi arz ederim.

KONYA, Kasım 1995

Ali ÖZGÖKMEN

VII

K I S A L T M A L A R

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
a.g.t.	: Adı geçen tebliğ
b.	: bin (oğul)
bt.	: binti (kız)
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DTCFD.	: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi
H.	: Hicri
M.	: Miladi
haz.	: Hazırlayan
İA.	: İslam Ansiklopedisi (MEB)
mad.	: Madde
neşr.	: Neşreden
S.	: Sayı
s.	: Sahife
TOEM.	: Tarihi Osmanî Encümen Mecmuası
TD.	: Tarih Dergisi
TTK.	: Türk Tarih Kurumu
Terc.	: Tercüme eden
v.	: Veled
zm.	: Zimmi
zy.	: Zimmiye
KŞS 50/125 ³	: Konya Şer'îye Sicili, Birinci sayı (50) defter numarası ikinci sayı sahife numarası(125) üçüncü sayı ise hüküm numarasıdır.

G İ R İ Ő

Osmanlı Devletinin fethettiği yerlerin halklarına karşı adaletli, Őefkatli ve taassuptan uzak siyaseti, diğer b6lgelerdeki gayr-i m6slimlerin Osmanlı ordularına karşı mukavemetini azaltan en 6nemli fakt6rd6r. Ortadoks olan Balkan halkının Katolik mezhebine girmeleri işin 6l6mle tehdit edilmeleri, buna karşılık Osmanlı idaresinin gayr-i m6slim cemaatlerinin dini ve vicdani his ve 6zg6rl6klerine m6dahale Ő6yle dursun son derece saygı g6stermesi, bu insanların Osmanlı idaresini bir kurtarıcı gibi g6rerek onları kabullenmelerine vesile olmuştur. Bunun sonucu olarakta Bizansa ağır vergiler 6demektense az bir vergi karşılığı Osmanlı T6rk idaresi altında yaŐamayı tercih etmişlerdir. (1)

İslam Devletinde gayr-i m6slim teb'anın sahip olduğu en 6nemli Şey inanÇ, ibadet ve eğitim yapma hakkıdır. Kur'an-ı Kerim'deki : "Dinde zorlama yoktur"(2) emri gereği gayr-i m6slimler m6sl6manlığı kabul etmeğe zorlanmamakta 6stelik can, mal ve mesken dokunulmazlığı konusunda m6sl6manlarla aynı hakka sahiptirler.

Osmanlı Devletinde gayr-i m6slimlere d6nyanın hiÇbir yerinde eşi benzeri g6r6lmeyen 6lŐ6de dini, adli, eğitim, k6lt6r ve idari alanlarda geniş 6zerklik tanınmıŐ; dillerine, dinlerine, mabetlerine, okul, hastane ve mahkemelerine m6dahale edilmemiştir.(3)

Bunun yanında :

Bizans İmparatorluğu'nun takip ettiği idari, mali, dini ve siyasi uygulamalar hıristiyan insanlar arasında huzursuzluğa temel kaynak teşkil etmiştir.(4)

İslamın genel din politikasındaki toleranslı tutumu, bir yandan gayr-i m6slim teb'aya dini h6rriyet bahŐederken diğer yandan da m6sl6manları onlara karşı g6zel tavırlar almaya sevk etmiştir. İslam f6t6hatlarının karakteristik 6zelliği olan bu tutum, fethedilen b6lgelerde yıllardır Bizansın dini baskıları altında ezilen hıristiyan halkın derin bir nefes almasını sağlamıştır.

İslam Devleti gayr-i m6slim teb'anın can ve mal emniyetini sağlamayıda 6slenmiŐ bu konuda gerekirse savaŐabileceđini de aŐıkla- mıŐtır. İslam hukukcuları zimmilerin devlet işlerinde ŐalıŐtırılmalarında bir sakınca g6rmemiŐlerdir. Hatta ŐalıŐanlarına devletten maaŐ bile verilmiştir. Zimmilerde m6sl6manlar gibi seyahat etme ve ticaret yapmakta serbest idiler. Gayr-i m6slimler ancak devlet başkanlığı, ordu komutanlığı ve hakimlik gibi doğrudan doğruya egemenlikle ilgili g6revlere seŐilememekte ve atanamamaktadırlar.(5)

1- Bilal Eryılmaz; Osmanlı Devletinde Gayr-i M6slim Teb'anın Y6netimi, Risale Yayınevi. İstanbul 1990. s.28.

2- Kur'an-ı Kerim Bakara Suresi Ayet 253.

3- B.Eryılmaz; Osmanlı Devletinde Gayr-i M6slim Teb'anın Y6netimi. s.37. *af*

4- İ.Hakkı UzunŐarŐılı; Osmanlı Tarihi I-VIII. T6rk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara 1952. I.181.

5- *af*

Gayr-i müslimler ülke toprakları içinde öylesine hür ve serbest idilerki, kendi cemaatleri arasında evlenme, boşanma, veraset, çeyiz, nafaka, miras, can ve mal emniyeti ve adli problemleri gibi pekçok konuda hür ve serbest idiler. Kendi aralarında aldıkları kararları hükümete bildirirler ve devlet organlarında bunları uygulardı. Adalet, hakkaniyet ve insanlık bakımından mahkûm bir millet hakkında bundan daha fazlası sağlanamaz ve yapılamazdı.

Bir İslam ülkesinde sürekli olarak yaşayan gayr-i müslimlere "Ehl-i Zimmet" , "Zimmi" veya "Gayr-i Müslim Teb'a" denilmiştir. "Reaya" ifadesi bütün teb'ayı ifade ederken sonraları yalnızca gayr-i müslimler için kullanılmıştır.

Gayr-i müslimler müslümanlarla olan münasebetleri açısından "Ehl-i Harp" ve "Ehl-i Ahd" olarak iki grupta mütala edilmişlerdir. Ehl-i harp, müslümanlarla savaş halinde olan gayr-i müslimlerdir. Ehl-i ahd ise, müslümanlarla anlaşma yapmış olan gayr-i müslimlerdir.- (6) İslam devletindeki statüleri bakımından ehl-i ahd olanlarda "Zimmiler", "Muahedler", "Müste'minler" şeklinde sınıflandırılmışlardır.

Zimmiler, bir İslam devletinde onun himayesini kabul ederek arada sürekli yaşayan topluluklardır.

Muahedler, kendileriyle barış yapılmış olan gayr-i müslim topluluklarıdır.

Müste'minler, ticaret yapmak veya başka amaçla İslam ülkesine gelen ve kendilerine bir yıldan az olmak üzere geçici oturma izni verilen yabancılardır.(7)

Zimmilerin özel hukuk, sulh hukuk ve ceza hukuku açısından olduğu kadar diğer bazı sosyal kurallarlarda müslümanlardan ayrı bir statüye sahip oldukları görülmektedir. Zimmiler özel hukuk gereği müslüman kadınlarla evlenemezler. Usûl hukuku açısından bir zimminin şahitliğinin müslümana karşı geçerli olmaması, ve yine ceza hukuku açısından bir zimmiyi öldüren müslümana ölüm cezasının verilmeyişi gibi hususlarda müslümanlardan ayrı muamele görmüşlerdir.(8)

Konmuza esas teşkil eden kaynaklar 1700 - 1800 yılları arasında Konya Şer'iyeye Sicillerinde kayıtlı mahkeme tutanakları, bunun yanında merkezden gönderilen fermanlar, beratlarıdır. Kadı'lar tarafından katiplere yazdırılan Şer'iyeye Sicilleri toplumun siyasi, iktisadi, idari ve hukuki hayatını ilgilendiren ve yönlendiren tarihi kayıtlar ve tarihi vesikalardır.

6- B.Eryılmaz; Osmanlı Devletinde Gayr-i Müslim Teb'anın Yönetimi. s.18. *Öge*

7- A.Şener; İslam Hukukunda Gayr-i Müslimler. s.43.

8- G.Bozkurt; Gayr-i Müslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu. s.8.

Şer'iyeye Sicilleri konu itibariyle sınır tanımamıştır. Şöyleki:

Şehir tarihleri, yer adları, her türlü hadiseler, müslimlerin müslimlerle, gayr-i müslimlerin gayr-i müslimlerle, müslimlerin gayr-i müslimlerle olan münasebelleri, halkın medeni halleriyle ilgili problemleri (Evlenme, boşanma, mehir, başlık parası, mülkiyet hakları, iktisadi ve ticari durumları) özel ve şahsi hukuku açısından herbiri önemli birer kaynaktır. Biz bu çalışmamızda bir asırlık (1700-1800) dönemi incelemeye çalıştık.

Tezimizin önsöz ve giriş bölümlerinde ana hatlarıyla değindiğimiz gibi konumuzun ana gayesi her biri birer tarihi vesika olan bu belgelerin ışığı altında, belirtilen zaman dilimi içerisinde Konya'mızda yaşamış olan gayr-i müslimlerin her türlü durumlarını incelemektir. Üzerinde çalıştığımız belgelerden anlıyoruz ki, gayr-i müslimlerin Konya'mızda 60'tan fazla mahallelerde yerleşmiş olduklarını tesbit ettik. Pek tabiidir ki, her mahalledeki gayr-i müslim hane sayısı farklıdır.

Tarihi bir gerçektir ki, Osmanlı Devleti döneminde özellikle Tanzimattan sonraki dönemde zimmiler üzerinde pekçok çalışma ve araştırma yapılmıştır. Bizde bu çalışmamızda Anadolu'nun gözbebeği, erenler diyarı güzel Konya'mızda yaşamış olan gayr-i müslimlerin müslüman toplum içerisindeki tüm yaşayışlarını Şer'iyeye Sicilleri üzerinde araştırmaya gayret ettik. Amacımız o dönemdeki gayr-i müslimlerin tüm yaşayışlarının tanıtılması ve belgelerle ortaya konulmasıdır.

I. B Ö L Ü M

KONYA VE TARİHÇESİ

KONYA VE TARİHÇESİ

Tarih öncesi dönemlere ait pekçok uygarlığa sahip olmuş hatta o dönemlere ait kalıntıları günümüze kadar ulaşan Konya'mız 37, 52' doğu enlemi, 32, 31' kuzey boylamında yer almıştır. Deniz seviyesinden 1026 m. yüksekliğindedir. Konya'nın eski tarihlerine ait bilgilerimiz oldukça sınırlıdır. Şehrin adının eski kaynaklarda "İKONİAN" olarak zikredilen ve "Tasvir" anlamına gelen "İKON" dan geldiği kaydedilmektedir. (1)

Konya adının Roma döneminde "İKONİUM", Bizans döneminde "TOKONİON", İtalyan kaynaklarında da "CONİA" olarak zikredilmiştir. Eski dönemlerde Konya sırası ile Hititlerin, Firigyalıların, Lidyalıların ve İranlı'ların hakimiyeti altında kalmıştır. (2)

Konya VII.asırdan X.asra kadar pekçok defa müslümanların akınlarına maruz kalmıştır. XI.asırdan itibaren de Türk akınlarına maruz kalmıştır. 1071 Malazgirt zaferinden sonra Kutalmış Oğlu Süleyman tarafından zabtedilmiş olan Konya, 1097 yılından itibaren Anadolu Selçuklularının başkenti olmuş yıkılışına kadar da böylece kalmıştır.

Selçuklulardan sonra Konya Karamanoğullarının eline geçmiştir. Bundan sonra Konya Karamanoğulları ile Osmanlı Devletinin birbirleriyle olan mücadelesine sahne olmuştur. Bu mücadeleden de Osmanlı Devleti karlı çıkmıştır. 1468 tarihinde II.Mehmet Karamanoğullarının üzerine yürüyerek Konya'yı egemenliği altına almıştır. Şehrin Valiliğine de Manisa Sancak Beyi Şehzade Mustafa getirilmiştir. (3)

Konya, Anadolu'ya hemen her yerden gelen kervanların uğrayacağı bir konuma sahipti. Antalya'yı doğuya bağlayan yol ilk çağlardan beri önemini sürdürüyordu. Konya'da en eski yerleşim bölgesi İçkale bölgesidir. Diğer mahalleler İçkale mahallesi çevresinden başlayarak ikinci sur'a kadar genişliyordu. Bu mevkiide ikamet alanları ve ilk iş yerlerinin büyük bölümü yer almaktadır. Toplu halde bulunan çarşı pazar yerleri Alaaddin Tepesinden doğuya doğru Kız Öğretmen Okulu, Şemsi Tebrizi, Valilik, Kapu Camii, İplikçi Camii ve Araboğlu Makası arasında serpilmiştir. (4)

Konya'nın şehir olarak genişlemesi daha XIII.yüzyılda olmuştur. Alaaddin Keykubad tarafından yaptırılan II.Sur'un dışında, buranın inşasından çok kısa önce kurulmuş olan tekke ve zaviyeler sayesinde buralarda büyük mahalleler kurulmuştur. Sur'un dışındaki mahallelerde müslüman halk otururdu. Konya suru dışında Debbağhane gibi suya ihtiyaç duyan meslekler yerleşmişti. (5)

-
- 1- İ.Hakkı Konyalı;Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi.Konya Basımevi.Konya 1964. s.7.
 - 2- Besim Darkot;Konya mad.İslam Ansiklopedisi. I-XII. İstanbul 1978. VI. 842.
 - 3- Osman Turan;Selçuklu Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti.Ankara Üniversitesi Basımevi.İstanbul. 1969. s.214.
 - 4- KŞS. Adı Geçen Mahalleler.
 - 5- KŞS. Adı Geçen Mahalleler.

Şehrin dış suru başlık ve bahçelik bölgeyi dışarıda bırakacak şekilde çevrilmiştir. Konya halkının ekseriyeti şehir içindeki evlerde kalmayıp bağlarda bulunan tek odalı, yazlıklı, örtmeli, ahırlıklı, bağ evlerinde otururlardı. İçkale de genellikle gayr-i müslimler yaşırdı. Alaaddin Tepesi meskün bir saha olup İçkale, Çıralı Mescit ve Aklan mahalleleri burada bulunuyordu. Konya iç ve dış kalelerden oluşuyordu. İçkale Roma İmparatorluğu döneminde yaptırılmıştır. Alaaddin Tepesi çift kat duvarlı çevrili, ortasında hendek vardı. Şehrin altı kapısı vardı. Konya dış kalesinin 12 kapısının olduğu söylenmekte isede 6 kapısının var olduğu bilinmektedir.

Bu kapılar şunlardır:

- 1- Bab-ı Cedid : Taş kapı. Bugünkü Cedidiye mahallesi bulunuyor.
- 2- At pazarı kapısı: Çarşı ve pazara açılan en işlek kapı.
- 3- Ertaş kapısı: Medrese mahallesi içindedir. Parsana mezarı kapı dışındadır.
- 4- Aksaray kapısı: Eski İş Bankası ile İsmet Paşa İlkokulu arasındaki Debbağhane yoludur.
- 5- Çeşme kapısı : Konya'nın su ve çeşmelerinin aktığı kapı.
- 6- Larende kapısı : Sahip Ata ve Sultan Hamama açılan kapıdır. (6)

KONYA'DA GAYR-İ MÜSLİMLER

Pekçok müslüman şehirlerinde olduğu gibi Konya'mızda da Rum, Ermeni, Hıristiyan, Acem, Kıpti aileleri ve cemaatleri mevcuttur. Genel olarak bütün gayr-i müslimler "Zimmi" isimi altında toplanmışlardır. Gayr-i müslimlerin etnik özellikleri dikkate alınmadan, İslam dinini kabul etmeyenlerin tamamı zimmi statüsü içinde mütala edilmişlerdir. İslam Hukukuna göre zimmi, bir İslam devleti himayesi altına girmiş, vatandaşlık sorumluluğunu üstlenmiş ve himayesi altına girdiği İslam devletine "Cizye" vermekle mükellef olan gayr-i müslimlerdir. Konya'mızda da büyük bir gayri müslim nüfusun varlığını cizye ve nüfus kayıt defterlerinden öğreniyoruz.

Bu konuda bir örnek vermek gerekirse Konya şehir merkezindeki İçkale mahallesinde 80 hane gayr-i müslim bulunduğunu. Her bir haneyi 5 kişi olarak hesap edersek $80 \times 5 = 400$ kişinin yalnızca bir mahallede yaşadığını görüyoruz. (1) Gayr-i müslim mahallelerini ve hane sayılarını ayrı bir konu başlığı altında inceledik.

İslam Devleti, himayesi altındaki gayr-i müslimlerin canını, malını, ırzını, namusunu garanti altına almakla kendi halkı olan müslümanlarla bir saymış ve eşit davranmıştır. İslam devleti müslimlerle gayr-i müslimler arasında hiçbir zaman ayırım yapmamış ve her hangibir farkta gözetmemiştir. (2)

Tarihi bir gerçektir ki, diğer müslüman şehirlerinde olduğu gibi Konya'mızda da müslimlerle gayr-i müslimler aynı manada, yan yana birlikte yaşamışlardır. Buda gösteriyorki, zimmilerin bir getto'da oturmadıklarını, bilakis müslümanlarla iç içe, beraberce yaşadıklarına şahit oluyoruz. Aynı toplum içinde bir gayr-i müslim hasta olursa komşularınca ziyaret edilir, vefatında ona yardımcı olunur, misafirlğe gidilince yemeği yenir, çocuğu olursa tebrik edilir. Bütün bunlar müslim ile gayr-i müslim insanları bir araya getiren beşeri münasebetlerdir. Bunlar varsayım değil yaşanmış olan uygulamalardır.

Üzerinde çalıştığımız Şer'îye sicillerinde dikkatimizi çeken çok önemli bir hususta pek çok gayr-i müslimin Türkçe isim sahibi olmalarıdır. Biz bu isimleri ayrı bir konu başlığı altında şer'îye sicili numaralarıyla birlikte listeler halinde sunduk. Ama burada bir kaç gayr-i müslim isimleri örnek olarak zikretmek istiyoruz:

Murat, Kaya, Kara, Uğurlu, Nazlı, Aslan, Kaplan, Karagöz, Koca, Garip, Satılmış, Gülistan, Polat, Nazar vs.

1- 44/114,95,172,141,91,10, 45/32,154,175,266,168,167,106, 46/198.No'lu KŞS.

2- Yusuf el-Kardavi; Gayr-il Müslimin Fi Müctemi'il-İslami, s.11.

basım yeri

Konumuzla ilgili olarak Karaman'a ait bir Şer'iyeye Sicilinde Türkçe isim taşıyan Türkçe konuşan, ticaretle ve zanaatla uğraşan insanlar vardır ki, bunlara "KARAMANLILAR", "KİLİKLİYALILAR" denirdi. Karamanlı denilen halk Rum oldukları halde Rumca bilmez Türkçe konuşurlardı. Karamanlılar önceleri İstanbul'da Yedikule civarında ayrı bir topluluk olarak yaşamışlardır. Bu bilgiyi eski Rum kiliselerinden olup bugün Samatya'dan Narlıkapı'ya doğru giderken caddenin sol tarafında yer alan Hakiös Konstantinos Kilisesi'nin tarihçesinden öğreniyoruz. Bu kilisenin o dönemde Karamanlılar Kilisesi diye ün yaptığı da eski kayıtlardan anlaşılmaktadır. Karamanlılar mahallesinde yerleşmiş olan halk, daha sonra Fener'e ve Kumkapı'ya dağılmışlardır. Karamanlılar'da diğer yabancı milletler gibi vergi ile mükellefler. (3)

XVIII. Yüzyılda Konya'daki zimmiler diğer müslim olan halk gibi pekçok konuda birlikte hareket etmişlerdir. Bir müslim içinde bulunduğu toplumda evlenme, boşanma, şahitlik, vasiyet etme, yemin, mehir, diyet talep etme, vasi tayini istemek, gayr-i menkul alım satımı, para ve diğer tüm ticari konularda nası davranıyor, nasıl hak arıyorsa gayr-i müslimlerde aynı yolu takip ederek, genel hukuk kuralları içinde haklarını arayabiliyorlardı. İleride bu konularla ilgili pekçok örnek vereceğiz.

Bir şer'iyeye sicilinde çok daha enteresan bir olaya şahit oluyoruz; Hakkında çıkarılan bir sözden dolayı bir gayr-i müslim mahkemeye başvurarak bunun düzeltilmesini isteyebilmiştir. İşte bu konudaki şer'iyeye sicili:

16 Ramazan 1136/1720 tarihli bu belgede Beyhekim mahallesi sakinlerinden Meryem bt. Tozan adı zimmi kendisi hakkında "Meryem müslüman oldu" diye bir söz duyduğunu, bu sözün gerçekte bir ilgisinin olmadığını ve yine eskisi gibi gayr-i müslim olarak kaldığını mahkemeye bildirerek bunun böylece tescil edilmesini istemiştir. (49/253²)

Bu şer'iyeye sicilinin ortaya koyduğu bir gerçek vardık ki, oda gayr-i müslimlere inancından dolayı hiçbir zaman bir baskı ve zorlamanın yapılmadığıdır.

Şurası tarihi bir gerçektir ki, bir gayr-i müslim her türlü insani haklardan yararlanabilmiştir. Şer'iyeye Sicillerinde sosyal ve kültürel davalardaki sonuçlar etnik gruplara göre değil zimmi hukukuna göre sonuçlandırılmıştır. Konu ile ilgili olarak ileride pekçok örnek vereceğiz.

SELÇUKLULAR DÖNEMİNDE KONYA

Selçuklu Konyası Alaaddin Tepesi etrafında kümelenmiş bir kasabadır. Bizans-İslam mücadelelerinde çok yıpranmış bir şehirdir. Onun için halk tepe üstündeki surların içine çekilmişlerdir. O günkü tahmini nüfusu 4000'dir. Şehirdeki Rumların ekserisi Sille'ye gönderilmiş olup bunların sayıları 1500 civarındadır. Ermeni az, Yahudiler ise yok denecek kadardı. Konya'da ki nüfus değişikliği esas başkent in İznik'ten Konya'ya taşınmasıyla olmuştur. Çünkü sultanın, devlet erkanının, askerinin, güvenlik görevlilerinin ve teşkilatlarının buraya gelmesiyledir.

Özellikle I. Alaaddin Keykubad zamanında Konya oldukça gelişmiş, şehirdeki 3 kiliseye karşılık içinde Alaaddin ve Sahip Ata Camileride olmak üzere 30'dan fazla cami yaptırılmıştır. Şehrin nüfusu 60.000'i bulmuştur. Üstelik Bahaeddin Veled, Mevlana Celaleddin, Muhiddin-i Arabi gibi pekçok bilgin ve tasavvuf ehli Konya'ya yerleşmişti.(1)

KONYA'NIN NÜFUS YAPISI :

MÜSLÜMANLAR : Müslüman Türkler en kalabalık kitleyi oluştururlar. Konya'daki müslümanların yoğunluğunu hakim olan müslüman Türkler ve Tüccarlar oluşturmuştur. Ayrıca Rum, Gürcü, Ermeni ve bunlardan hidayete ererek İslamı kabul edenlerde vardı. Eski çarşı, yeni çarşı, Alaaddin Tepesi'nin kuzey tarafları ile çevrili olan bölgede müslüman Türkler oturuyordu.

ERMENİLER : Konya'da da Ermeniler az sayıda da olsa vardı. Bunlar kasaplıkla uğraşırlardı. Hanlarda yaşarlardı. Konya'da 25 ailenin yerleştiği 2 büyük han vardı. Bunların nüfusuda yaklaşık olarak 125 kişi kadardı.

YAHUDİLER : Konya'da Yahudiler'de vardı. Ama onlar müslümanlara göre çok daha az sayıda olup kenar mahallelerde otururlardı. En fazla uğraştıkları iş ise şarap üretmek ve meyhanecilik yapmaktır.

BEYLİKLER DÖNEMİNDE KONYA

Osmanlılar Konya'yı zabdettiler. Ancak I.Murad'ın Kosova'da ölmesiyle Karamanoğulları anlaşmayı bozdu ve Osmanlı topraklarına tekrar saldırdı. Beyşehir kadar olan bölgeyi aldılar. Alaaddin Bey Osmanlı ordusunun kendisine karşı hazırlığını duyunca I.Beyazıt'le anlaşmak istediysede Beyazıt bu teklifi kabul etmedi. 160.000 kişilik bir ordu ile başa çıkamayacağını anlayan Alaaddin Bey yenildi ve Konya Kalesine sığındı. I.Beyazıt 10 gün Konya'yı muhasara altında tuttu.Konya halkıda can ve mal emniyetinin sağlanması şartıyla kenti teslim ettiler.(1)

Fatih Sultan Mehmed (1466) tarihinde Konya üzerine yürümüş, Karamanoğlu Beyliği topraklarının yönetimi Şehzade Mustafa'ya verilmiştir. Tarihin her döneminde Konya siyasi, iktisadi, coğrafi, askeri ve stratejik her bakımdan önemli bir merkez olmuştur.

OSMANLI DÖNEMİNDE KONYA

1512 yılındaki taht kavgalarına sahne olan Konya, Yavuz Sultan Selim ve kendisinden sonra tahta geçen Kanuni'nin ilk saltanat yıllarında Konya sakin bir hayat sürmüştür. Ancak 1588'de Kanuni'nin oğulları Şehzade Selim ve Beyazıt arasındaki taht kavgalarından bu şehir pek büyük zararlar görmüştür.

Konya, ticaret bakımından Anadolu'nun önemli kentlerindendi. 1600 yılına yakın han, bedesten, vakıf dükkanları, pazar yerleri ve çarşıların durumu incelendiği zaman Konya ve yöresinin durumu şöyledir. Konya'da 1 bedesten, 3 han ve 589 dükkan belenuyordu.

1648'de Konya'da 900 dükkan vardı. Yiyecek, hayvanlar ve hammaddelerin satıldığı pazar yerleri incelendiğinde Karaman'da tahıl, Akşehir'de at ve koyun, Konya'da ise yalnız at pazarı vardı. Ayrıca Akşehir ve Karaman'da bakkal, Konya'da aktar, kasap ve hoşafçı çarşıları bulunuyordu. Yine Konya'da Keçeci, Boyacı, Kumaşçı, Ketenci, İplikçi, Takkeci, Külahçı pazarları vardı. Ayrıca Kuyumcu, Doğramacı ve Mumcu çarşıları da vardı. Konya'da Dokumacılık ve Dericilik ayrı bir sektör olup Konya sanayisinin belki temelini oluşturmaktadır.

Karaman Beyliği toprakları 1466 tarihinde Osmanlıların eline geçtikten sonra Fatih Sultan Mehmed yörenin genel bir yazımını yaptırmıştır. Yaptırılan bu yazıma göre Karaman İli'nin sancakları şunlardır:

Konya, Beyşehir, Ilgın, Ereğli, Larende, Bozkır, Niğde, Aksaray, Seydişehir, Akşehir, Ürgüp, Koçhisar.(2)

1- Yurt Ansiklopedisi, I-X, İst.1983, VII/5128.

2- Yurt Ansiklopedisi, I-X, Anadolu Yayınevi 1983. VII/5130.

KONYA'DAKİ GAYR-İ MÜSLİMLER, NÜFUS YAPILARI VE DİNSEL DAĞILIMLARI

XIX. Yüzyıl başlarında Konya yöresi "Eyaleti Karaman" adını taşımaktaydı. 1831'de Eyaleti Karaman'ın Konya Paşa (Merkez) Sancağı olmak üzere toplam 7 sancağı (livası) vardır. Bunlar: Akşehir, Beyşehir, Kayseri, Niğde, Kırşehir ve Aksaray'dır. 1831 Osmanlı Nüfus sayımına göre Konya Merkez Kaza ile Beyşehir ve Akşehir Kazalarındaki erkek nüfusun dinsel dağılımı şöyledir:

<u>Yer adı:</u>	<u>Müslim:</u>	<u>Reaya:</u>	<u>Toplam:</u>
Konya Merkez	12.457	---	12.457
" Köyler	6.860	1.678	8.538
" Kazalar	37.293	---	37.293

1869 Konya Vilayeti Salname'sinde Konya Merkez Sancağında 939 köy ve mahalle ile toplam 57.859 hane bulunduğu kaydedilmektedir.

1899 Konya Vilayeti Salnamesinde Konya kentinin erkek nüfusu 41.969'u müslüman, 1.024'ü Rum Ortodoks, 1.822'si Ermeni Gregoryen ve 37'si de Katolik olmak üzere toplam 44.852 idi.

Konya Merkez Sancağının Rum Ortodoks nüfusu 2.150 kadardır. 1866 erkek Ermeni Gregoryen nüfusun en yoğun olduğu kazalar ise Akşehir'dir. Burada 1.582 kadın ve 1.552 erkek Ermeni bulunmaktadır. Konya Merkezinde ise 760 kadın ve 806 erkek toplam 1.566 Gregoryen ve yalnız 37 tanede Protestan yaşamaktadır.

XIX. Yüzyılda Konya'da müslümanların dinsel hizmetlerini şer'i hakimler, müftüler, naibler yerine getirmekte idi. Yöredeki Rum Ortodoksları İstanbul'daki Saint Synode meclisinin atadığı bir metropolite bağlıydı. Bu metropolit Vilayet Merkezi Konya olmakla birlikte Niğde'de oturuyordu. Ermeni Gregoryenleri ise Ankara'daki Başpiskoposa bağlıydı. Sayıca az olan Katoliklerin dinsel hizmetlerinin ise Yunan asıllı bir Katolik Rahip görmekteydi. Bu dönemde tüm Vilayetlerdeki Yahudilerin dinsel ihtiyaçlarının 3 Haham karşılamaktaydı.

KONYA'NIN NÜFUS YAPISI

<u>GAYR-İ MÜSLİM GRUPLAR :</u>	<u>NÜFUSLARI:</u>
1-Müslümanlar	989.200
2-Türk	500.000
3-Türkçe Konuşan Rum	73.000
4-Çingene	15.000
5-Ermeni	9.700
6-Yahudi	600
7-Katolik	400
8-Protestan	100
T O P L A M	1.588.000

KONYA'DAKİ SOSYAL KURUMLAR

Cami	: 1507	
Mescit	: 1141	
Medrese	: 418	
Kütüphane	: 24	
Mektebi İslamiye	: 1564	
Mektebi Rum	: 47	
Mektebi Ermeni	: 10	
Rum Kilisesi	: 52	
Ermeni Kilisesi	: 9	
Dükkan	: 10112	
Mağaza	: 655	
Han	: 175	
Hamam	: 67	
Değirmen	: 1096	
Yağhane	: 601	
Debbağhane	: 170	
Kiremit Fırını	: 51	(1)

SİLLE'NİN NÜFUS YAPISI VE SOSYAL KURUMLARI

Sille, 17 köyü olan bir müdürlüktür (Nahiye). İki dağ arasında temiz havalı bir yerdir. Nüfusu 17.000 dir. Etnik nüfus yapısı ise şöyledir:

<u>Mahalle:</u>	<u>Köy:</u>	<u>Hane:</u>	<u>Müslüman:</u>	<u>Rum :</u>	<u>TOPLAM:</u>
			<u>Er./Ka.</u>	<u>Er. / Ka.</u>	
15	17	3453	6928 /6974	1440/1698	17.040 (1)

SOSYAL KURUMLAR

Ekmekçi	:	5
Kasap	:	8
Debbağhane	:	1
Saatçi	:	2
Kalaycı	:	2
Tüccar	:	40
Attar	:	20
Çilingir	:	2
Bakkal	:	30
Eczacı	:	1
Kuyumcu	:	1
Cami	:	7
Mescit	:	1
Madrese	:	1 (22 odalı)
Çeşme	:	50
Su deresi	:	1
Han	:	1
Hamam	:	6
Nalbant	:	5
Kunduracı	:	10
Yemenici	:	25
Çeşmeci	:	8
Testici	:	7
Dükkan	:	300
İslam Sıbyan Mektebi	:	7
Hıristiyan Okulu	:	3
Fransız Lisan Okulu	:	1
Nahiye'nin Emlak Vergisi	:	155.278
Nahiye'nin Temettu Vergisi	:	48.249
Berat-ı Askeriyesi	:	37.164

(2)

KONYA'NIN İDARİ TAKSİMATI

KONYA SANCAĞI

<u>KAZASI</u>	<u>NAHİYESİ</u>
Konya	Sudurahmi Hatunsaray Said İli İn Avı
Akşehir	Doğanhisar Cihanbeyli
Beyşehir	Kır İli
Seydişehir	-----
İlgın	Argıthanı
Bozkır	Belviran
Karaman	Aladağ Gaferyad
Hadim	----
Ereğli	Divele
Karabekir	----
Koçhisar	----

ŞER'İYE SİCİLLERİNDE ADI GEÇEN MAHALLELER VE GAYR-İ MÜSLİM HANE SAYILARI

1700 - 1800 tarihleri arasında, üzerinde çalıştığımız şer'îye sicillerinde adı geçen mahallelerin isimlerini ve gayr-î müslim hane sayılarını tesbit ettik.

Şer'îye sicillerinde Konya'daki o günkü yerleşim düzeni içerisinde 63 mahallede ve yaklaşık olarak 500 haneye yerleşmiş olduklarını gördük. Bir hanenin 5 kişi olduğu hesabıyla tüm gayr-î müslim nüfusunun 2500 civarında olduğunu görüyoruz.

Şimdi gayr-î müslim mahalleleri ve hane sayılarını liste halinde sunalım:

<u>Mahallenin Adı</u> :	<u>Hane Sayısı</u> :
Abdülaziz	4
Abdülfettah	1
Abdülvahit	3
Abit	3
Aksinle	2
Akinci	10
Aklan	23
Akşemseddin	4
Ali Gav	6
Ayinedar	30
Alaca Mescit	1
Beyhekim	21
Beykari	3
Biremani	18
Burçaklar	2
Civar	2
Çerkap	1
Çıralı Mescit	4
Çifte Merdiven	37
Debbağhane	1
Ece Mescit	1
Eflatun	28
Fakih Dede	2
Fenari	1
Gale Cerp	7
Gazialeşah	1
Gevhertaş	2
Göktaş	3
Hacı Emir	1
Hocacihan	1
Hoca Hasan	7
Hoşhavan	1

<u>Mahallenin Adı :</u>	<u>Hane Sayısı :</u>
İbni Salih	1
İbni Tuti	1
İçkale	101
İhtiyarettin	7
İmaret	40
İnce Tergüman	1
Kalecik	12
Karakayış	1
Kazasker	6
Kuzgunkavak	1
Kürkçü	7
Medrese	1
Mihmandar	13
Muhtar	1
Mücellit	1
Piri Paşa	4
Polatlar	1
Pürçekli	2
Sahip Ata	2
Sephavan	3
Sille	16
Sinan Perakendesı	1
Şems	2
Şemseddin	1
Şeyh Osman Rumi	18
Şükran	8
Turşucu	1
Türbei Celaliye	1
Türk Ali	1
Yediler	5
Zevle	10

10 ve daha fazla gayr-i müslim hanesi bulunan mahalleleri şer'îye sicili numaralarıyla birlikte ayrıca zikretmeyi uygun gördük.

Mahallenin Adı :	Hane Sayısı :	Şer'îye Sicili Numarası :			
Akıncı	10	39/175 ¹ 49/106 ³ 54/127 ²	40/63 ¹ 49/248 ⁴ 57/109 ²	40/252 ³ 50/31 ⁴	43/36 ³ 50/31 ³
Aklan	23	40/234 ² 43/154 ³ 45/91 ¹ 46/156 ² 48/24 ⁵ 51/75 ⁴	40/252 ³ 43/213 ¹ 45/134 ³ 47/41 ⁵ 49/175 ¹ 54/188 ³	40/203 ¹ 43/99 ² 45/34 ³ 47/94 ¹ 51/99 ² 57/46 ²	40/154 ³ 44/98 ¹ 45/31 ¹ 48/89 ³ 51/58 ¹
Ayinedar	30	40/193 ³ 43/104 ³ 46/222 ³ 47/80 ² 48/15 ¹ 49/74 ² 51/96 ² 55/110 ²	40/199 ¹ 45/191 ⁴ 46/176 ¹ 47/124 ¹ 48/141 ⁴ 50/24 ² 51/45 ³ 56/72 ¹	40/15 ² 45/214 ² 46/113 ¹ 47/115 ³ 48/151 ² 51/96 ³ 54/217 ¹	43/74 ² 45/21 ³ 47/195 ² 47/198 ⁵ 49/16 ⁴ 51/55 ¹ 54/276 ³
Beyhekim	21	39/128 ¹ 45/231 ⁴ 48/161 ³ 50/159 ² 50/151 ² 56/39 ²	40/144 ¹ 46/193 ⁴ 49/258 ¹ 50/27 ² 54/60 ⁴	43/159 ¹ 47/74 ³ 49/253 ² 50/152 ¹ 54/111 ²	44/89 ¹ 48/58 ⁴ 49/259 ⁴ 50/262 ³ 55/230 ¹
Biremani	18	40/41 ¹ 49/141 ³ 50/201 ¹ 56/60 ² 57/35 ⁵	43/85 ³ 49/191 ¹ 50/191 ¹ 56/59 ⁴ 57/60 ²	48/166 ³ 50/145 ³ 51/63 ² 56/73 ²	49/91 ¹ 50/143 ² 55/172 ³ 56/155 ²

<u>Mahallenin Adı :</u>	<u>Hane Sayısı :</u>	<u>Şer'îye Sicili Numarası :</u>					
Çifte Merdiven	39	39/63 ²	39/65 ²	40/31 ²	40/125 ²		
		40/150 ¹	40/40 ¹	40/115 ²	43/135 ²		
		43/171 ²	44/168 ¹	45/40 ²	46/183 ¹		
		46/183 ²	46/156 ¹	47/125 ²	47/70 ²		
		47/95 ⁴	47/56 ²	47/81 ⁵	47/12 ¹		
		47/61 ⁴	48/136 ⁴	49/212 ²	49/180 ²		
		49/246 ³	50/203 ¹	50/61 ³	50/71 ¹		
		50/40 ²	50/191 ¹	51/235 ³	51/112 ³		
		54/130 ³	55/49 ²	55/51 ²	55/138 ³		
		55/172 ³	56/155 ²	57/81 ⁵			
		Eflatun	28	39/116 ²	39/198 ²	40/28 ²	43/177 ¹
				43/248 ¹	43/177 ¹	44/98 ¹	44/28 ²
				44/6 ²	45/160 ¹	45/225 ¹	46/179 ³
				47/141 ⁵	47/111 ³	49/259 ²	49/230 ³
49/223 ⁴	50/172 ³			50/192 ³	50/198 ¹		
50/179 ²	51/198 ¹			51/232 ¹	51/198 ¹		
54/143 ⁴	54/133 ¹			54/95 ¹	55/162 ⁵		
İçkale	101			39/13 ¹	39/175 ¹	39/194 ⁴	39/137 ¹
		39/132 ²	40/222 ⁴	40/203 ²	40/210 ³		
		40/22 ¹	40/141 ²	43/25 ²	43/51 ³		
		43/90 ³	43/245 ²	43/5 ¹	44/57 ¹		
		44/57 ²	44/114 ²	44/115 ¹	44/172 ¹		
		44/174 ²	44/10 ²	44/141 ²	44/95 ²		
		44/91 ²	45/52 ¹	45/164 ⁴	45/175 ²		
		45/260 ¹	45/264 ²	45/32 ²	45/167 ³		
		45/44 ¹	45/168 ¹	45/154 ³	45/106 ²		
		46/82 ³	46/198 ²	46/246 ¹	46/10 ²		
		46/26 ¹	46/240 ³	47/59 ³	47/154 ¹		
		47/161 ³	47/203 ⁴	47/50 ³	47/209 ³		
		47/15 ²	47/16 ³	47/221 ⁴	47/54 ¹		
		47/234 ⁴	48/116 ³	48/242 ¹	48/25 ¹		

Mahallenin Adı :	Hane Sayısı :	Şer'iyeye Sicili Numarası :					
İçkale		48/196 ²	48/230 ³	48/124 ²	48/5 ²		
		48/81 ¹	49/54 ³	49/113 ³	49/133 ²		
		49/152 ²	49/147 ¹	49/235 ⁵	49/199 ¹		
		49/194 ⁴	49/144 ²	49/203 ²	49/55 ⁴		
		49/157 ¹	49/23 ⁵	49/106 ³	49/15 ¹		
		49/199 ⁴	49/33 ¹	49/39 ⁴	49/26 ¹		
		50/229 ³	50/199 ²	50/174 ³	50/13 ⁴		
		50/261 ¹	50/113 ²	50/49 ²	50/165 ²		
		50/74 ²	50/183 ²	51/144 ¹	51/194 ³		
		51/122 ²	51/36 ¹	51/27 ¹	51/21 ¹		
		51/65 ¹	54/262 ⁴	54/77 ¹	54/188 ²		
		54/289 ²					
		İmarat	39	40/34 ²	40/121 ³	40/51 ³	40/63 ³
				40/52 ³	40/27 ¹	43/21 ²	43/55 ²
43/227 ³	43/21 ³			43/55 ²	43/81 ²		
44/169 ⁴	44/59 ²			44/137 ²	44/161 ³		
45/125 ¹	45/36 ¹			47/7 ²	47/72 ¹		
47/38 ³	48/173 ⁴			48/27 ³	48/113 ²		
48/23 ¹	49/25 ¹			49/95 ³	49/225 ¹		
49/259 ³	50/99 ²			51/234 ²	54/309 ¹		
55/152 ³	55/109 ¹			55/57 ³	56/193 ¹		
56/160 ²	57/41 ⁵			57/143 ⁵			
Kalecik	12	40/155 ³	40/144 ³	43/238 ²	47/116 ⁴		
		47/156 ²	47/45 ¹	48/170 ¹	49/187 ⁴		
		49/62 ³	49/223 ¹	51/226 ³	57/46 ²		
Mihmandar	13	39/195 ³	40/142 ³	44/141 ¹	45/47		
		46/148 ³	46/154 ²	47/46 ¹	47/84 ³		
		47/81 ⁴	49/196 ³	54/286 ¹	56/80 ²		
		56/95 ¹					

<u>Mahallenin Adı :</u>	<u>Hane Sayısı :</u>	<u>Şer'iyeye Sicili Numarası :</u>			
Sille	16	39/184 ²	40/72 ³	40/223 ¹	40/195 ¹
		40/189 ²	43/198 ¹	44/92 ²	44/55 ¹
		44/49 ²	45/226 ¹	46/125 ²	47/8 ³
		48/25 ³	55/90 ¹	56/175 ²	57/57 ¹
Şeyh Osman Rumi	18	39/16 ²	45/203 ²	45/42 ¹	45/244 ¹
		46/36 ¹	46/145 ³	46/155 ³	46/232 ³
		46/205 ²	46/209 ³	47/127 ⁴	47/29 ⁵
		47/66 ²	49/88 ³	50/33 ¹	51/221 ²
		51/50 ⁴	56/33 ³		
Zevle	10	40/42 ¹	43/27 ³	43/104 ¹	45/170 ¹
		46/116 ¹	46/239 ¹	47/19 ²	48/134 ⁵
		48/174 ³	54/313 ²		

ŞER'İYE SİCİLLERİNDE ÇOKÇA ZİKREDİLEN GAYR-İ MÜSLİM İSİMLERİ

<u>GAYR-İ MÜSLİM İSİMLERİ :</u>	<u>ŞER'İYE SİCİLLERİ NUMARALARI :</u>
Allahvirdi v. Ovak	49/212 ²
Abraham bt. Mariyem	48/24 ⁵
Agop v. Serkiz	57/41 ⁵
Agop v. Esvaztur	40/25 ²
Bedrus v. Buğus	47/115 ³
Bünyad v. Dökmeci	47/143 ⁵
Buğus v. Ertan	48/106 ³
Bağdad bt. Yuvan	49/147 ¹
Baryam v. Sadi	40/195 ²
Bahar bt. Ertan	49/62 ³
Bali v. İlyas	46/155 ²
Bağdad bt. Bacı	50/40 ¹
Durmuş v. Murat	49/235 ⁵
Döndü bt. Sara	49/113 ³
David v. Ertan	45/186 ²
Ertan v. Harabit	49/141 ³
Ertan v. Kirkör	50/201 ³
Erkil v. Safer	57/77 ²
Gühen bt. Ovadin	46/142 ¹
Hocatur v. Matrus	43/25 ³
Hacir v. Karagöz	50/24 ²
İsa v. Ezra	40/193 ³
İsa v. Yanus	40/155 ¹
İlyas v. Serkiz	46/40 ¹
İlyas Keşiş v. İyvaz	49/157 ¹
İvaz v. Mihayil	50/172 ³
Karabit v. Ohan	50/33 ³
Karaoğlan v. Murat	46/154 ²
Kıymet bt. Vartan	48/116 ³

Karabıt v. Karagöz	48/34 ²
Kaplan v. Aslan	39/198 ²
Kaplan v. Ece	47/8 ³
Karakoç v. Buğus	50/99 ²
Kirkor v. İsa	47/116 ⁴
Karagöz v. Bali	46/218 ³
Mariye bt. Buğus	47/125 ³
Nihayil v. Hüdaverdi	45/275 ²
Meryem bt. Tozan	49/253 ²
Miyaser v. Serkiz	40/150 ¹
Manın bt. Nazlı	57/41 ⁵
Mercan bt. Kerküs	57/46 ²
Murat v. Yuvan	43/154 ¹
Murat v. Burak	45/40 ²
Meryem bt. Murat	47/195 ²
Neşla bt. Murat	47/50 ⁴
Nazlı bt. Neküle	47/199 ²
Ovadin v. Armiye	47/80 ²
Ohan v. Bali	47/125 ²
Ovanus v. Kirkor	47/141 ¹
Satı v. İskender	45/127 ⁶
Sefer v. Badeser	45/127 ²
Serkiz v. Erkil	45/21 ³
Sinan v. Hüda	48/25 ⁵
Sefer v. Agop	45/208 ¹
Serkiz v. Betrus	44/141 ¹
Şekerbit v. Keleken	48/58 ⁴
Uğurlu v. Serkiz	48/113 ³
Uğurlu v. Yasif	49/79 ⁴

GAYR-İ MÜSLİMLERİN MEŞGUL OLDUKLARI SANAT KOLLARI

1700 - 1800 yılları arasında Konya'mızdaki esnaf zümresi ve bunların ürettikleri mallardan dolayı, bu sanat kollarından bazıları üretime bazıları da tüketime yönelik olmuştur.

Bütün bu iş kollarından bazılarında ait Şer'iyeye Sicilleri örneklerini tezimizin "Gayr-i Müslimlerin İktisadi ve Ticari Hayatları" bölümünde örnekleriyle açıklayacağız.

Biz burada yine de gayr-i müslimlerin uğraştıkları sanat kollarından bazılarının isimlerini zikretmeyle yetineceğiz.

Gayr-i Müslimlerin Meşgul Oldukları İş Kolları:

1- Sarraflık	11- Urgancılık (1)
2- Halıcılık	12- Nalbantlık
3- Ticaret	13- Testicilik
4- Ekmekcilik	14- Mumculuk
5- Berberlik	15- Çalgı Aletleri Yapımı (Ud)
6- Terzilik	16- Haşhaş Ekimi ve Afyon Yapımı (2)
7- Bakkallık	17- Dülger
8- Debbâğ	18- Kasap
9- Demirci	19- Keçeci
10- Tabip	20- Mezartaşçı

1- 1,2,3,4,5,6 ve 7 numaralı işkolları hakkında bkz. (Evliye Çelebi Seyahatnamesi, IV. 218.)

2- 8,9,10,11 ve 12 numaralı işkolları hakkında da halen hayatta olan ve Sille'de yaşayan Kelleci İsmail Ağa adlı şahıstan bilgi alınmıştır.

GAYR-İ MÜSLİMLERİN-DİNİ DURUMLARI

İslamiyet din hürriyeti bakımından en toleranslı bir dindir. Dinlerini değiştirmeleri hususunda gayr-i müslimlere hiçbir zaman baskı yapılmamıştır. Din işlerinde serbest bırakılan zimmiler müslümanların yaşadığı bölgelerde bile müslümanları rahatsız etmeden kendi inanç ve ibadetlerini yerine getirebiliyorlardı. Bu konuda da kendilerine bir sınırlama getirilmemiştir.

Osmanlı Devletinin temel prensiplerinden, İslam Dini'nin " La İkrahe Fi'd-Din " " Din'de zorlama yoktur" ilahî emrine uygun olarak gayr-i müslimlerin İslam Dini'ni seçmeleri konusunda kendilerine hiçbir surette baskı ve zorlama yapılmamıştır.

Osmanlı Devleti teb'ası altındaki zimmiler kendi dini ayin ve ibadetlerini tam bir serbestlik içinde yapıyorlardı. Devlet gayr-i müslimlerin ibadetleri konusunda son derece hoşgörülü ve müsamahalı davranmıştır. Tüm ibadethanelerin dokunulmazlığı vardır.

Osmanlı Devletinde gayr-i müslimlerin Kilise, Manastır ve Havra gibi ibadethaneleri ve kendi cemaatlerine ait mezarlıkları varolmuştur. (4)

Gayr-i müslimlerin dini ve sosyal hayatları müslümanlarınkinden hiçte farklı değildi. Merkezi otorite, gerek müslüman ve gerekse gayr-i müslimlere din ve vicdan özgürlüğü konusunda eşitlik prensibinden zerre kadar da olsa toplumlar arasında bir fark gözetmemiştir.

Osmanlı Devleti, başta yeni fethedilen yerler olmak üzere İmparatorluk toprakları üzerinde yaşayan halkın sayısını tesbit ettirmiştir. Devletin toprak düzeni ve yönetimi bu sayım işlemini zorunlu kılmıştır. Vergi ve askerlik işleri bu yazım esasına göre düzenleniyordu.

Bilindiği gibi Osmanlı Devletinde gayr-i müslimlerin nüfusu, nüfus kayıtları ve bağlı buldukları millet teşkilatları tarafından tutulmakta, doğum, ölüm ve evlenme işlemleri de Patrikhane tarafından yurutılmekteydi. Gayr-i müslimlerin ödedikleri cizye vergisi mukellefleride bu kayıtlara göre belirleniyordu. (2)

1- Yurt Ansiklopedisi, İstanbul 1982, VII, 5130.

2- Ahmet Cevdet Paşa, Tarihi Cevdet, Matbaai Osmani, İstanbul 1302.VI, 265.

Her insan topluluğunda mutlaka değişik renkte, değişik dinde, değişik örf ve adet üzere yaşayanlar olacaktır. Özellikle ülkemiz renkli bir mozaik taşı gibidir.

Üzerinde çalıştığımız Şer'iyeye Sicillerinde Konyamızda da bu renkli insan mozağine rastlıyoruz. Teshitlerimize göre Yahudi, Acem, Çingene, Kıptî ve Hıristiyanlar olarak Konyamız'da hayat sürmüşlerdir. Şimdi bu aileleri tarihi belgelerle tanıtalım:

22 Cemaziyel Ula 1125/1709 tarihli bir Şer'iyeye Sicilinde Konya'nın Sinan Perakendesini Mahallesi'nde misafir olarak bulunan Acem Taifesinden İrişah v. İvan adlı zimmi yine kendisi gibi Acem Taifesinden olup sonradan İslam'la müşerref olan ve Ahmet adını alan Ahmed b. Abdu ile ticari ortaklık kurduklarını ama zaman içerisinde anlaşamadıklarını ve ayrılmak istediğini mahkemeye başvurarak hakkının tahsil edilmesini talep etmiştir. (46/112²)

Bir diğer belgede Kıptiyan Taifesine ait:

22 Cemaziyel Ahir 1125/1709 tarihli bu Şer'iyeye Sicilinde Konya'da Kıptiyan Taifesinden Karaoğlan v. Murat adlı zimmi yine aynı taifeden Aslan v. Redif ve oğlu Deveci'yi dövdüğü iddiasıyla mahkemeye çağrılmış Aslan ve Oğlu Deveci, Murat tarafından dövüldüklerini söyleyerek haklarının korunmasını istemişlerdir. (46/154²)

4 Şevval 1128/1712 tarihli bir diğer Şer'iyeye Sicilinde Konya'da Çifte Merdiven mahallesi sakinlerinden Ohan v. Bali adlı Ermeni yine Ermeni olan eşi Mariyem bt. Buğus'tan doğan kızı Sara'ya annesinden intikal eden mallarının tesviyesi için bir vasi istediğini mahkemeye bildirmiştir. (47/125²)

15 Cemaziyel Ula 1130/1714 tarihli bir diğer Şer'iyeye Sicilinde Konya'da Ayinedar mahallesi sakinlerinden Yağub v. Acem adlı zimminin veraseti kızı Gülmerat Nasraniye intikal ettiğinin şahitlerce belirlenmesinden sonra Gülmerat babası Yağub'un bütün mallarını kendisine verilmesini talep etmiştir. (48/44⁴)

Konumuzla ilgili olarak aşağıda numaralarını vereceğimiz Şer'iyeye Sicillerinde gayr-i müslimlerin yerleştikleri mahalleler ve adli olayları incelenebilir.

45/47 ⁴	45/154 ³	45/160 ¹	43/177 ¹	43/171 ²	50/40 ¹
47/124 ¹	48/150 ³	39/77 ³	47/195 ²	46/198 ²	49/155 ⁴
47/64 ³	47/50 ⁴	39/175 ¹	47/12 ¹	50/31 ⁴	57/33 ¹

50/152 ¹	49/95 ³	47/7 ²	40/207 ¹	40/121 ²	40/223 ¹
47/6 ³	39/194 ⁴	49/113 ³	45/127 ¹	49/162 ⁵	48/138 ²
57/29 ⁶	57/41 ⁵	43/135 ²	44/83 ²	49/196 ³	49/233 ¹
49/214 ⁴	47/230 ¹	43/175 ³	57/104 ²	46/141 ²	46/142 ¹
44/98 ¹	50/31 ³	40/199 ²	48/35 ¹	47/209 ¹	44/91 ²
40/28 ²	45/39 ³	48/242 ¹	39/13 ³	45/264 ¹	44/141 ²
44/10 ²	43/245 ²	40/222 ³	49/166 ³	40/210 ³	50/148 ³
45/106 ²	43/99 ²	47/220 ³	48/161 ³	45/191 ⁴	47/191 ²
50/198 ¹	48/81 ¹	46/209 ³	40/42 ¹	50/151 ²	44/6 ²
39/184 ²	47/70 ²	40/228 ¹	44/168 ¹		

İHTİDA OLAYLARI

İnsanlığın ilk günlerinden günümüze kadar geçen her dönemde ihtida olaylarına rastlanılmıştır. Üzerinde çalıştığımız şer'îye sicillerinde de özellikle İslam'la müşerref olma olaylarına sıkça şahit oluyoruz.

8 Recep 1130/1711 tarihli bu şer'îye sicilinde Konya'da Beyhekim mahallesi sakinlerinden Agop v. Tuzak adlı zimminin oğlu Murat mahkemeye başvurarak İslam'la müşerref olduğunu bildirmiş ve bunun tescilini istemiştir. (50/27²)

İslam dininin, din ve vicdan özgürlüğü açısından taktire sayan bir yönü, işte bir örnek:

27 Şevval 1119/1703 tarihli bu şer'îye sicilinde Konya'da Eflatun mahallesi sakinlerinden zimmi bir aile olan Karlı ailesinden, aile reisi olan Bedrus İslam'la müşerref olmuş karısı Döndü bt. Karlı müslüman olmayacağını ve eski dininde sebat edeceğini beyan etmiştir. Bedrus müslüman olduktan sonra da Muhammed adını almıştır. (46/151¹)

24 Ramazan 1125/1709 tarihli bir diğer şer'îye sicilinde ise Konya'da Abid mahallesi sakinlerinden Sade oğlu Abraham mahkemeye başvurarak o günden itibaren müslüman olduğunun bilinmesini ve tescil edilmesini istemiştir. (46/224¹)

2 Rebiu'l-Evvel 1176/1760 tarihli bu belgede Konya'da Ece Mescit mahallesi sakinlerinden Abraham v. Ertan'ın karısı Harfe bt. Ohan ve küçük oğlu Ertan müslümün olduklarını ve adının Mustafa olarak değiştirilmesini mahkemeden istemiştir. (57/56¹)

22 Cemaziye'l-Ula 1125/1709 tarihli bu belgede de Konya'da Sinan Perakendesî mahallesinde ikamet etmekte olan bir Acemin mahkemeye başvurarak müslümün olduğunu ve Ahmet adını aldığını bildirerek bunun tescilini istemiştir. (46/112²)

16 Ramazan 1136/1720 tarihli bu belgede Beyhekim mahallesi sakinlerinden Meryem bt. Tozak isimli Nasrani kadın kendisi hakkında mahallesinde çıkarılan "Meryem Müslüman oldu" sözünü duymuş ve mahkemeye başvurarak kendisinin müslüman olmadığını bunun bir dedikodudan ibaret bir ifade olduğunu bilâirerek Nasrani olarak kaldığını bildirmiştir. (49/253²)

15 Recep 1128/1712 tarihli Larende de Küçük Dede mh. sakinlerinden Parsi zimminin büyük oğlu Ovanus müslüman olup Mustafa adını almıştır. (47/79²)

19 Şevval 1119/1709 tarihli bu belgede de Eflatuh mh. den Kademli v. Hataz adlı zimmi müslüman olarak Muhammed adını almıştır. (43/177¹)

20 Ramazan 1125/1709 tarihli bu belgede de Abid mh. den Yuri v. Hüdaverdi müslüman olmuş ve İbrahim Vahid adını almıştır. (46/224¹) Biz bu belgelere değişik olaylara konu olmuş tutanaklarda şahit oluyoruz.

GAYR-İ MÜSLİMLERDE İHTİDA OLAYLARI

Mahalle adı	Olayın Cinsi	Olayın Faili	Açıklamalar	Tarih	Belge No
Beyhekim	Din Değiştirmek	Agop v. Murat	Müslüman Olmak	8 Recep 1130/1711	50/27 ²
Eflatun	Din Değiştirmek	Karlı v. Bedrus Döndü bt. Karlı	Müslüman Olmak Hiristiyan Kalmak	27 Şevval 1119/1703	46/151 ¹
Ece Mescit	Din Değiştirmek	Harfe bt. Ohan Oğlu Ertan	Müslüman Olmak Mustafa adını aldı	2 R. Evvel 1176/1760	57/56 ¹
Sinan Perakendisi	Din Değiştirmek	(Bir Acem)	Müslüman Olup Ahmet adını alması	22 C. Ula 1125/1709	46/112 ²
Beyhekim	Hiristiyan Kalmak	Meryem bt. Tozan	Müslüman Olmadığının Bilinmesi	16 Ramazan 1136/1720	49/253 ²
İmarat	Dine Hakaret	Uğurlu v. Serkiz	Sarhoşken Dine Hakaret Etmek	23 Ramazan 1130/1714	48/113 ³
Küçük Dede	Din Değiştirmek	Parsi v. Ovanus	Müslüman olup Mustafa adını almış	15 Recep 1128/1713	47/79 ²
Eflatun	Din Değiştirmek	Kademli v. Hatar	Muhammed adını almış	19 Şevval 1119/1704	43/177 ¹
Abid	Din Değiştirmek	Yuri v. Hüdaverdi	İbrahim Vahid adını almış	20 Ramazan 1125/1710	46/224 ¹
Abid	Din Değiştirmek	Sade v. Abraham	müslüman olmuş	24 Ramazan 1125/1710	46/225 ¹

GAYR-İ MÜSLİMLERDE VAKIF OLAYI

Nasıl ki müslüman cemaatlar arasında çok sıkça görülen vakıf olayı ve vakıf müessesesi gayr-î müslim cemaatlar arasında da azda olsa vuku bulmuştur. Yine müslüman toplumların yaptığı gibi gayr-î müslim toplumlar içinden bazı kimseler o vakıf müesseselerinin ihtiyacının giderilmesi için vakıfta bulunmuşlardır. İşte bunlardan birkaç örnek:

8 Cemaziyel Ahir 1136/1725 tarihli bu şer'îye Sicilinde Konya'da Aklan mahallesindeki bir kilisenin varlığını ve bu kilisenin kendisine vakfedilmiş bir gayr-î menkulünün var olduğunu görüyoruz. (49/175³)

18 Recep 1125/1714 tarihli Şer'îye Sicilinde Konya'da Ermeni Kilisesinin ve evkafının mütevellisi olan Kesir v. Ohan adlı bir zimminin mahkemeye başvurarak bu kilisenin yıllık bezir yağının tarafından karşılanabileceğini bildirmiştir. (46/182²)

Bir başka örnek daha:

7 Şaban 1136/1725 tarihli bu Şer'îye Sicilinde yine Konyamız'da İbrahim Bey Vakfı ve bu vakfın geliri için Çifte Merdiven mahallesinde bulunan 2 oda, 1 örtme ve 1 ahırdan müteşekkil gayr-î menkulün gelirinin bu vakfa verilmesi, ayrıca bu belgede adı geçen bir başka vakıftan bahsedilmektedir ki O'da Babareti Alişan Vakfı'dır. (48/217¹)

Yukarıdaki bu örneklerden anlaşılan odur ki gayr-î müslimlerin din ve vicdan özgürlüğü konusunda ne kadar büyük bir serbestlik içinde olduklarının açık bir örneğidir.

23 Muharrem 1139/1728 tarihli bu belgede de İçkale de bir Kilisenin varlığına, kilise adına kurulmuş olan bir vakfın varlığına ve kilisenin Keşiş'inin vakfa ait 30 kuruşunu zimmetine geçirdiğine dair bu belgeye şahit oluyoruz. (50/174³)

II. B Ö L Ü M

GAYR-İ MÜSLİMLERİN MEDENİ HALLERİ

GAYR-İ MÜSLİMLERİN MEDENİ HALLERİ

EVLENME : Aile hukuku, evlenme müessesesine dayanır, İslam hukuku ise evlenmeyi ifade etmek için "Nikah" kelimesini kullanır.(1)

Nikah, kelime olarak cinsi münasebeti ifade ederken hukukende cinsi münasebeti meşru kılan bir akittir.(2)

İslam'da evlenme rızai bir akittir. Bu akit tarafların "İcap ve Kabül"ü ile teşekkül eder. İcap ve kabül örf ve adete göre kullanılan sözlerden ibarettir. Evlenme ister müslim isterse gayr-i müslim arasında olsun nikah akdi yapılmadığı müddetçe evlilik gerçekleşmiş olmaz.

Osmanlı devletinde müslüman erkeklerin gayr-i müslim kadınlarla evlenmesine izin verilirken müslüman kadınların gayr-i müslim erkeklerle evlenmesine müsaade edilmemiştir. Cenab-ı Hak "Putperest kadınlarla evlenmeyiniz" buyurmuştur.(3) Müslüman erkekle evlenen gayr-i müslim kadın evlendikten sonra da kendi dinini muhafaza edebilmiş bu evlilikten doğan çocuklarda müslüman sayılmıştır.

Gayr-i müslimlerin kendi aralarındaki evlenme ve boşanma işlemleri metropolitlerce ifa edilirken evlenme ve boşanma konularında gayr-i müslimler Kadı'ya da müracaat edebilmişlerdir.(4)

Evlenen zimmiler müslümanların ödediği gerdek resminin yarısını öderlerdi. Gerdek vergisinin a'lası 60, evsatı 40, ednası 20 akçe'dir.

Din ayrılığı yalnız kadın için evlenme engelidir. Erkeğinde semavi dine mensup bir kadınla evlenmesine izin verilmiştir. Bu arada evlenme engelleri hakkında da kısaca bir bilgi vermekte yerinde olacaktır:

EVLENME ENGELLERİ : Şer'iye Sicillerinde uygulamasına rastlanan evlenme engelleri şunlardır:

- 1- Her iki tarafın evli olması
- 2- Üç defa tekrar edilen yemin talakı
- 3- Din farkı.

MEHİR : İslam hukukunda erkeğin evlenme akdi anında veya devamı sırasında, bazanda sona ermesi halinde kadına muayyen bir mal veya para gibi ticari değeri olan bir şey vermek zorunda olduğu şeye mehir denir.

Mehir, erkek tarafından kadına verilen bir hediyedir. Mehir

1- H.CİN, İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme, Konya 1988.

2- Ö.N.Bilmen: Hukuku İslamiyye ve Istılahatı Fıkhiye Kamusu. II/14

3- KK. Bakara: 221

4- G. Bokurt, age. 16

İslamiyetten öncede Arabistan'da mevcuttu. Mehir, kadının kendi hakkıdır. Evlenme nihayet bulsa bile kadın onu muhafaza eder.(5)

MEHRİN ÖDEME ŞEKİLLERİ :

- 1- **Mehr-i Muaccel** : Kararlaştırılan mehrin hemen ödenmesi şekline denir.
- 2- **Mehr-i Müccel** : Mehrin tamamının veya bir kısmının ileri bir tarihte ödenmesi şeklindedir.(6)

NİKAHTA ŞEHADET : Evlenme iradelerinin iki şahit huzurunda açıklanması İslami evlenmenin temel şartlarından biridir.

BOŞANMA : İslam hukukunda evlilik bağının sona ermesiyle eşlerin birbirinden ayrılmaları hadisesine denir.

BOŞANMAYI GEREKTİREN SEBEPLER :

- 1- **Talak** : Hususi lafızlarla evlilik bağını çözmek ve kaldırmaktır. Hususi lafızdan maksat kadını boşamada kullanılan lafızdır.(7)
- 2- **Mülaane**: Erkeğin karısını zina yapmakla suçlaması ve bu suçlamasını dört şahitle isbat etmesiyle yapılan boşama şeklidir. Eğer erkek isbat edemezse yemin teklifi yapılır. Yapılan bu işleme "Lian" denir.
- 3- **Ölüm** : Eşlerden birinin ölümüyle evlilik sona erer. Ancak kadının üç ay hali iddet beklemesi lazımdır.

Üzerinde çalıştığımız Şer'îye Sicillerinde "Talak", "Fesih" ve "Mülaane" yani "Zina" suçlamasıyla ilgili dava konularını belgele-riyle açıklamaya çalışacağız:

5- İA.VII/495

6- M.Zihni; age.44.

7- Fetevayı Hindîye I,267.

Müslüman cemaatler arasında evlenme, boşanma, başlık parası, nafaka, mehir gibi medeni hallerle ilgili her türlü problemler aynen gayri müslim toplumlar arasında da vuku bulmuştur. Gayri-müslimler bu gibi konulardaki dilek ve şikayetlerini şer'i mahkemeye bildirerek konularının hallini isteyebilmişlerdir. Mahkemeler ise müslim, gayri-müslim ayırmaksızın adaletle çalışmışlardır.

Şimdi konumuzla ilgili olarak şer'i davaları ana hatlarıyla sunmak istiyoruz:

15 Ramazan 1114/1703 tarihli bir Şer'iyeye Sicilinde; Aslen Rumeli Rusçuk kasabasından olan Yuvan v. Yuvan adlı zimmi ticaret yapmak amacıyla Konya'ya gelmiş, burada yine bir zimmi olan Sinan v. Dinger'in kızı ile nişanlandığını, buna rağmen Sinan'ın kızını vermekten vazgeçtiğini öğrenmiş ve mahkemeye başvurarak konunun hallini istemiştir. Mahkemeye çağrılan Sinan ifadesinde; bu konuda yalnız söz sahibinin kendisi olmadığını belirterek kızınıda görüşünü alması gerektiğini söylemiştir. Mahkemede bu görüşü saygı ile karşıladığını bildirmiştir. Burada bizim dikkatimizi çeken husus genç evlenecek kişilerin kendi görüşlerinin alınmasının yerinde bir hareket olacaktır. (40/75²)

Evlilik öncesi her toplumda gördüğümüz bir nişanlılık dönemine burada da şahit oluyoruz. İşte nişanlılık dönemiyle ilgili bir örnek:

28 Ramazan 1141/1725 tarihli bu belgede Eflatun mahallesi sakinlerinden Fanus v. Koca adlı zimmi yine kendisi gibi zimmi olan Mihmandar mahallesi sakinlerinden olan Marife bt. Tadir adlı zimmi ile 6 ay önce nişanlandığını fakat daha sonra erkek kardeşi Fanus'a bu evliliğin yürümeyeceğini söylemiştir. Burada yine kızın görüşü sorulmuş Marife ise "zaten birbirimize meftun olmamıştık." diyerek bu ayrılma işine sıcak baktığını Fanus "bende bu işten feragat ediyorum, Marife nefsinin dilediği kimseye tezevvüc eylesün" diyerek bu işe son vermiştir. (49/259²)

Günümüzde bile geçerliliğini koruyan bir olay:Başlık parası.

18 Muharrem 1127/1716 tarihli bu belgede ise kız tarafının erkek tarafından para istediğine şahit oluyoruz. Konya'da İçkale mahallesi sakinlerinden Aslan v. Yuvan adlı zimmi mahkemeye başvurarak evlenmek istediği kızın babası, kızı Esmâ bt. Aslan adına benden 8 kuruş başlık parası aldı. Fakat kızı Esmâ'ya bu parayı vermemiştir. Paranın ona verilmesi matlubumdur diyerek itirazda bulunmuştur. Mahkeme₃ ise paranın esas sahibine verilmesini kararlaştırmıştır. (45/ 154³)

Şimdi sunacağımız bir evlenme isteğine ait olan bu Şer'iyeye Sicili her ne kadar zimmi bir aile için geçerli olsa bile müslüman bir ailede de uygulanabilen evlenme şekliyle aynı olması dikkate şayandır. Bir müslüman ailede evlenme için gerekli olan nişanlılık dönemi, mehir istemek, şahitlerin huzurunda nikah akdinin yerine getirilmesi ve zifaf olayı. Biz bütün bunları aşağıda sunacağımız şer'iyeye sicilinde bunların hepsine şahit olacağız.

25 Recep 1130/1719 tarihli bu belgede de Konya'da Aklan mahallesinde ikamet eden İyvaz v. Sanibe adlı zimmi, Mariye bt. Ece adlı zimmi ile hüsn-ü rızasıyla, babası Ece'nin de rızasıyla, mehr-i muaccele üzere, şahitlerin huzurunda ve din adamları Keşiş'in icrasıyla evlendiğini beyan etmiştir. Ama eşi olan Mariye'nin zıfat gecesinde nefsini kendisine teslim etmediğini beyan ederek boşanmak isediğini mahkemeye bildirmiştir. (48/89³)

Bu şer'iyeye sicilinde dikkatimizi çeken hususları şöyle sıralamak mümkündür:

- 1- İki tarafında istekli olması
- 2- Belirli bir mehir karşılığında nikah akdinin yapılması
- 3- Nikah akdinin bir din adamı tarafından yapılması
- 4- Nikah akdi sırasında şahitlerin bulunması

Bütün bu hususlar müslim ile gayr-i müslimin evlenme konusunda bir benzerlik olduğuna örnektir. Bugün bile müslim bir ailenin isteği olan dini nikah olayında da biz aynı şeylere şahit oluyoruz.

11 Şaban 1126/1715 tarihli bu şer'iyeye sicilinde Mihmandar mahallesi sakinlerinden Pamuk bt. Erkis adlı nasrani, Hocatur v. Mesir adlı zimmi ile 3 kat elbise, 1 sim kuşak, mehr-i müeccel kabul ederek Mesir'le evlenebileceğini mahkemeye bildirmiş ve evlenmiştir. (45/47⁴)

10 Şevval 1119/1708 tarihli bu belgede Çifte Merdiven mahallesi sakinlerinden Bağdat bt. Ertan adlı nasrani mahkemeye başvurarak kocası Bahadır v. Sinan'ın kendisine hakaret edip 9 talakla boş ol dediğini söylemiştir. Mahkemeye çağrılan Bahadır bu iddiayı inkar etmiş ve her ikisinde yemin teklif edilmiş, Bahadır ise yemin etmekten imtina etmiştir. Bunun üzerine mahkeme bu yemini gerçek sayarak boşanmayı tescil etmiştir. (43/177²)

10 Muharrem 1127/1716 tarihli bir diğer şer'iyeye sicilinde Eflatun mahallesi sakinlerinden Kaplan v. Aslan adlı zimmi mahkemeye başvurarak Mariye bt. Ece isimli nasrani, babası Ece v. Manayil huzurunda 3 sene önce nikahlandığını fakat sonradan 1 çift altın küpe ve 29 kuruş nakit parayı Mariye'nin babasında geri almış, Mariye'yi dilediği kimseye tezevvüc eylesin diyerek boşanmak istediğini bildirmiştir. (45/160)

GAYR-İ MÜSLİMLERİN MEDENİ HALLERİ

Mahalle adı	Erkek	Kadın	Olayın Cinsi	Tarih	Belge No
Rumeli Rusçuk	Köstendil v. Bekli bt. Yuvan	Nişandan Ayrılma	20 Ramazan 1114/1703	40/75 ²
Akalan	İvaz v. Sanibe	Mariye bt. Ece	Zifafa Girmeme	25 Recep 1130/1719	48/89 ³
Çifte Merdiven	Bahadır v. Sinan	Bağdat bt. Ertan	Boşanma	10 Şevval 1119/1708	43/171 ²
Mihmandar	Hocatur v. Mesir	Pamuk bt. Erekil	Evlenmeye İzin	8 Şaban 1126/1715	45/47 ⁴
Eflatun	Fanus v. Koça	Marife bt. Tadir	Nişandan Ayrılma	28 Ramazan 1136/1725	49/259 ²
İçkale	Aslan v. Yuvan	Esmâ bt. Aslı	Başlık Parası	18 Muharrem 1127/1716	45/154 ³
Efletun	Kaplan v. Aslan	Mariye bt. Eci	Boşanma	23 Muharrem 1127/1716	45/160 ¹

GAYR-İ MÜSLİMLERİN MİRAS VE ÖZEL MÜLKİYET HAKLARI

İSLAM HUKUKUNA GÖRE MİRAS

MİRAS : Geçmek, halef olmak ve intikal etmek anlamlarına gelir.

Miras, ölen kimsenin geride bıraktığı mallarından belli ölçülerde harcanıp, geri kalanlarının varislerce bölüşülmesi işlemidir. Bu husus Kur'an-ı Kerim de Nisa Suresinin 11, 12 ve 176. ayetlerinde geniş olarak zikredilmektedir.

İslam hukukuna göre miras'ın şartları; Murisin ölmesiveya öldüğüne hükmedilmesi lazımdır. Bir diğer husus ise murisin ölümü ânında varis olanın hayatta olması şarttır. Muristen önce ölen varise mal verilmez.(1)

KİMLER MİRASÇI OLABİLİR : Varis'in murise mirasçı olabilmesi için aralarında her şeyden önce akrabalık bağının bulunması gerekir. Bir diğer şart sahih bir nikahla evli olan kimseler birbirlerinin mirasçısıdırlar.(2)

OSMANLI HUKUKUNA GÖRE MİRAS

Osmanlı Devletinde bir kişi öldüğü vakit Osmanlı mahkemesinden bir görevli gelerek ölen kimsenin menkul servetini, ev, bağ, bahçe, dükkan gibi gayr-i menkulün varlığını, nakit parasını, ticari emtiasını, evinde, yaylasında bulunan tüm hayvanlarını, ev eşyasını sayıp günün rayicine göre değerlendirip servetini "Sicilli Mahfuza" kaydediyor. Ölen kimsenin borçları, karısının mehir miktarı, ölen kimsenin

techiz ve tekfin masraflarını, mahkeme masrafları da çıkarılarak kalan malı anne, baba, çocuklar, akrabalar ve beytü'l-male verilecek paraları tesbit ve taksim ediyordu.

ZİMMİ HUKUKUNA GÖRE MİRAS

İslam miras hukukunda; din ve ülke farkı mirasçılığı önlemiştir. Müslümanlarla zimmiler birbirlerine mirasçı olamazlar. Muhtelif din ve mezheplere tabi olan zimmiler birbirlerine mirasçı olabilir. Zimmiler miras konusundaki şikayetlerini de şer'î mahkemelere götürebilmişlerdir.

Bir zimmi varis bırakmadan ölürse, varis çıkması ihtimaline karşı devlet malı bekletir. Eğer hala varisi çıkmamışsa o malı dini kurumlara aktarır. Yine ölen din adamının malı da varisi yoksa Patrikliğe bırakılır.

1- H.Döndüren, age.310

2- " , age.308

XVIII. Yüzyılda tüm gayr-i müslimler şer'i mahkemeler önünde temel hak ve hukuklarını koruma hakkına sahiptiler. İşte bu temel hak ve hürriyetin başında da Miras ve Özel Mülkiyet Hakları gelmektedir. Gayr-i müslimlerde aynen müslimler gibi miras hakkına sahip olmuşlar ve bu bunu kullanabilmişler. XVIII. Yüzyılda Konya'mızda müslim gayr-i müslim arasında da en yaygın olan olay özel mülkiyet (gayr-i menkul) alım ve satımı olmuştur. Üzerinde çalıştığımız şer'iyeye sicillerinde en çok şahit olduğumuz ev, arsa, dükkan, bağ, bahçe alım ve satımlarıdır.

Bir gayr-i menkul alım ve satımında en çarpıcı ve en kolay uygulama bakınız nasıl?

Bir mülk satışında satıcı malının satılık olduğunu, alıcısında bu mülkün kendisine uygun olduğunu mahkemede Kadı huzurunda dile getirilmesiyle yetinilmiştir. Aldım, sattım gibi ifadelerin yanında satılan mülkün tanımında yapılmıştır. Mesela, bir ev satışında satılan evin cinsi, kaç odasının olduğu, sofa, kiler ve ahır gibi müstemilatının yanında bahçesinin olup olmadığı, bahçeli ise ağaçlı olup olmadığı, etrafının yani sınırlarının belirtilmesi en açık uygulamalar olarak göze çarpıyor.

Bakınız bir ev tabhane, oda, sofa, avlu, kiler, izbe, haraşhane (değirmen) örtme ve ahır gibi bölümlerden oluşmuştur. Genelde dikkatimi çeken husus mülkü satan müslimler alanlar ise gayr-i müslimlerdir.

Şer'iyeye sicillerinde bir gayr-i menkul satış şekli şöyle uygulanmıştır:

- 1- Satıcının oturduğu yer, mahallesi
- 2- Satıcının kimliği
- 3- Satıcının ifadesini verdiği yer (meclis-i şer'i)
- 4- Vekalet verilmişse vekilin kimliği (nam-ı sağır)
- 5- Satın alan için (hamil-i haze's-sefer)
- 6- Satıcının ifadesinin başında (muvacehesinde ikrar-ı tam ve takdir-i kelim idüp)
- 7- Mülkün tanımı (mahalle, mevkii, sınırları, evin bölümleri)
- 8- Satışın yapıldığı ve geçerliliği hususunda satanın (merhum falan kişiye falan fiata bey'i bat-ı şer'i ile bey idüp)
- 9- Satışın ödeme şartları (meblağ-ı mezbure bittemam ahz ve kabz idüp)

10- Satıcının mülkü alana teslim ettiğini ve istediği gibi tasarruf edeceğine dair (ba'del yevm mezkür menzilim falanın mülkü müşterasıdır.)

11- Satın alanın satın aldığına dair kısa tasdik (gabbü't-tasdik)

12- Yapılan bu anlaşmanın sicile kaydedildiği (ma vegaa bittalep ketb olundu)

13- Yapılan anlaşmanın tarihi, ayı ve senesi (fi'l-yevmi's-sani fi cemaziye'l-üla fi sene erbea mie ve elf)

14- Bu alış verişe şahit olan kişilerin isimleri yazılır.(Hacı Ahmet b. Ali, Seyyid b.Ali, Mustafa b. Ramazan)

Şer'iyeye sicilinde kayda geçmiş bir gayr-i menkul satışının orijinalitesini burada örnek olarak zikretmek yerinde olacaktır:

"Mahmeye- i Konya'da Aksinle mahallesi sakinlerinden Seyit Hasan b. Seyit Mehmet nam-ı kimesne meclis-i şer'i de Sinan v. Bali nam-ı zimmi muhzarında ikrar edip Eski Pazar'da vaki olan Demirci Dükkanımı Sinan zimmiye 38 kuruşa bey idüp semeni olan 38 kuruşu Sinan zimmi yed'inden bittemam ahz ve kabz iddüm. Dükkanım Sinan zimminin mülkü müşterasıdır. Gabbü't-tasdik ma vegaa bittalep ketb olundu. Fi'l- yevmi's-sitte ve aşare fi Rebiu'l-Evvel tis'a ve selasîne ve mie ve elf." (50/203²)

Davud b.Ali Molla Osman b.Mehmet Bey Mustafa Beşe İ.Mehmet

Konumuzla ilgili olarak üzerinde çalıştığımız şer'iyeye sicillerinden bazı örnekler sunmak istiyoruz:

6 Ramazan 1125/1709 tarihli bu belgede Mücellit mahallesinden Alıpçe v. Yağub adlı zimmi, aslen Kayseri'li olup burada misafireten bulunan Karaman v.Zeki adlı zimmiye babasından kalan bir tarafı Merki zimmi, bir tarafı İsa mülkü, bir tarafı Tarık-i amm ile çevrili harabeyi Karaman zimmiye 30 kuruşa satmıştır.(47/212¹)

17 Cemaziye'l-Ahir 1125/1709 tarihli bu belgede de Mihmandar mahallesinden Aslan v. Azrayil adlı zimmi Kaya Bali v. Kaplan adlı zimmiye bir tabhane, bir kiler ve bir kaç eşcarıyla (ağaçlı) çevrili olan mülkünü 108 kuruş karşılığında Kaya'ya sattığını ve bu andan itibaren de mülkün ona ait olduğunu belirtmiştir.(46/148³)

Gayr-i menkul alım ve satımlarında dikkatimizi çeken en önemli husus müslüman toplum ile gayr-i müslim toplumun yan yana, diyalog içinde yaşadıklarını görüyoruz. Çünkü satılan ev veya diğer gayr-i menkulün sınırları tarif edilirken bir tarafı Ahmet mülkü, bir tarafı Serkez mülkü gibi ifadeler sıkça kullanılmıştır.

5 Cemaziye'-Üla 1130/1714 tarihli belge ile Konya'da İçkale mahallesinden Sinan v. Hüdaverdi isimli zimmi veraseti zevcesinden (karısından) kendisine intikal eden bir tarafı Ermeni mülkü, bir tarafı Halik mülkü ve bir tarafı Hacı Hüseyin mülkü olan menzilin Hacı Hüseyine 125 kuruşa sattığını bildirmiştir. (48/25¹)

Müslimler gibi gayr-i müslimlerde kendilerine miras olarak kalan malı satabilmişlerdir. 1127/1711 tarihli bir belgede Şükran mahallesinden Mehmet Bey İ.Mehmet isimli şahıs babasından kendisine kalan malını 16 kuruş karşılığında Gümüş v. Karagöz adlı zimmiye satmıştır. (45/181⁴)

Alım satım işlerinde bazan vekil tayin edilerekde işlemler onlarca yerine getirilmiştir. İşte bir örnek:

11 Safer 1129/1713 tarihli bu belgede de İçkale mahallesinde Fıtır bt. Satı adlı nasranî Harg Irmağı yanındaki mülkünü 60 kuruş karşılığında satması için Kadem v. İsa adlı kişiye vekalet vermiştir. (47/209²)

Ticari hayatın bir parçasını oluşturan "Takas" işlemini bu dönemde de görmekteyiz. İşte bir örnek:

7 Ramazan 1136/1720 tarihli bir belgede Civar mahallesi sakinlerinden Karakoç v. Buğus adlı zimmi Abdurrahman b. Mustafa adlı şahsın Tanalar mevkiindeki mülkünü ve bağını 60 kuruş karşılığında satın aldığını, paranın 32 kuruşunu başka bir malla ödeyeceğini, geri kalan 28 kuruşunuda peşin ödeyeceğini söylemiş, Abdurrahman bu teklifi kabul etmiş ve mülkünü o zimmiye satmıştır. (49/248³)

Yine sıkça görülen bir uygulama; Bir malın borca karşılık takas edilmesi olayı. Gerek müslim gerekse gayr-i müslim topluluklarda sıkça duyulan bir olay:

21 Ramazan 1121/1705 tarihili bu belgede İçkale mahallesinden Yasıf v. Doğuş adlı zimmi, aslen Niğde'li olan ve burada misafireten bulunan Hacı Ali b. İsa adlı şahsa aynı mahalledeki mülkünü 90 kuruşa sattığını beyan ederek evinin artık Hacı Ali'ye ait olduğunu bildirmiştir. (45/168³)

Bir başka şer'îye sicilinde ise kendisine miras olarak kalan malını sattığına dair bir şer'îye sicili:

14 Cemaziye'-Üla 1162/1746 tarihli bu belgede Çifte Merdiven mahallesinden Murat v. Ağya adlı zimminin eşi Limandar bt. Kayser eşinden miras olarak düşen hissesini (harabe bir mülk, 1 kıt'a bostan, 8 tahta bağ, ve ağaçlığı) 44 kuruş karşılığında aynı mahalle sakini Ali b. Mustafa adlı müslime satmıştır. (57/81⁵)

Gayr-i müslimler miras konusunda müslimler gibi mirastan istifade etmek, miras hissesini başkasına satmak, hissesini hibe etme, hissesinden feragat etme ve hatta hissesine itiraz bile edebilmiştir. En dikkat çeken ve zikredilmesi gereken husus miras taksiminin şer'i mahkemeden istenmesi. İşte birkaç örnek:

6 Zilhicce 1138/1722 tarihli bu belgede de Konya da Eflatun mahallesinden ölen İyvaz v. Mihayil isimli zimminin varisleri şer'i mahkemeye başvurarak kendi aralarındaki paylaşımın adaletli olmadığını, mahkemeden kalan mirasın kendi aralarında eşit ve adilane bir şekilde yeniden paylaşılmasını istemişler. Mahkemede bunun üzerine Mevlana Mehmet Efendi oğlu Mustafa Çelebi'yi görevlendirerek bu miras taksimının yapılmasını yeniden istemiştir. (50/172³)

Pekçok davalarda olduğu gibi mahkemece taraflara yemin teklif edilmiştir. Bu yemin teklifinde tarafların müslim veya gayr-i müslim olması farketmezdi. İşte bir yemin örneği:

20 Şaban 1138/1712 tarihli bu belgede Çifte Merdiven mahallesinden Merkür v. Kirağus adlı zimminin verasetine erkek kardeşinin çocukları Esvaztur ve Baryam, Turs v. İyvaz, Buğus v. Ertan'da diğer varisler bu paylaşımın adaletli olmadığı hususunda kendi aralarında ihtilafa düşmemeleri için hepsi Hz.İsa adına yemin teklifine davet edilmişler, hepside Kadı huzurunda "İncil'i Hz.İsa'ya indiren Tanrı adına and içerim" diyerek yemin etmişlerdir. (50/71¹)

Gayr-i müslimlerde müslimler gibi hibe ve bağışta bulunabilmişlerdir. İşte bir örnek:

18 Cemaziye'l-Ahir 1128/1712 tarihli bir belgede Çifte Merdiven mahallesi sakinlerinden Ovanus v. Kaya Bali adlı zimmi babsından kendisine düşen aynı mahalledeki mülkünden kendi hissesine düşen payını erkek kardeşi Nikavus'a hibe ettiğini mahkemeye bildirerek o hisselerin Nikavus'a ait olduğunu tescil ettirmiştir. (47/56²)

GAYR-İ MÜŞİMLERİN MİRAS VE ÖZEL MÜLKİYET DAVALARI

Mahalle adı	Dava Konusu	Mal Sahibi	Malın Cinsi	Kime İntikal Ettiği	Tarih	Belge No
Ali Gav	Veraset	Hocatur v. Ovanus	Arsa	Meryem bt. Serkiz	20 Muharrem 1115	40/207 ¹
Akıncı	Hisse Talebi	Vartan bt. Misis	36 Kuruş	Manin bt. Nazlı	23 Recep 1138/1722	50/31 ⁴
Aklan	Hisse satışı	Yuvan v. İyvaz	3 hisse arsa	Turgut v. Savuh	10 R.Ahir 1115/1699	40/252 ³
Beyhekim	Hisseden Feragat	Agop v. Tuzak	24 krş.tan 3 krş.	Ayşe bt. İsmail	8 Recep 1130/1714	50/27 ²
Beyhekim	Miras taksimi	Esmâ bt. İyvaz	Arsa	Meryem bt. Kurt	20 Zilhicce 1138	50/152 ¹
Çifte Merdiven	Hisse satışı	Murt v. Burak	52 krş.karşılığı	Burak v. Obruk	20 Recep 1126/1710	45/40 ²
Çifte Merdiven	Hissesini hibe	Ovanus v.Kaya	Ev	Melkin v. Nikavus	18 C.Ahir1128/1712	47/56 ²
İmaret	Eşya taksimi	İyvaz v. Murat	24/5 hisse talep	Altun - Zartarur	25 Şaban 1119/1703	40/63 ³
Sille	Hisse taksimi	Hatun bt. Tudrus	Arsa bt Recep	12 Safer 1115/1700	40/223 ¹

Konumuzla ilgili olarak pekçok Şer'iyeye Sicili mevcut olup biz işlerinden tek ve zikredilmesinde fayda gördüklerimizi şema haline getirdik. Konu ile ilgili diğer Şer'iyeye Sicillerini ise mahalle adları ve şer'iyeye sicili numaralarıyla birlikte liste halinde sunmayı uygun gördük.

<u>Mahallenin adı :</u>	<u>Şer'iyeye Sicili Numarası :</u>
Akıncı	57/109 ²
Aklan	57/46 ²
Ayinedar	50/24 ²
Beyhekim	48/58 ⁴
Biremani	46/155 ²
Çifte Merdiven	47/12 ¹
Çifte Merdiven	50/71 ¹
Çifte Merdiven	49/246 ³
Eflatun	50/172 ³
Gale Cerp	46/218 ³
Hacı Emir	49/121 ²
İçkale	47/154 ¹
İçkale	49/39 ⁴
İçkale	43/25 ¹
İhtiyareddin	47/6 ³
İmarat	40/121 ²
İmarat	47/7 ²
İmarat	49/95 ³
Kalecik	47/116 ⁴
Kalecik	49/62 ³
Kazasker	40/25 ²
Mihmandar	44/141 ¹
Şeyh Osman Rumi	46/145 ³
Şeyh Osman Rumi	49/88 ³
Yediler	57/33 ¹
Zevle	46/156 ³

GAYR-İ MÜSLİMLERİN MÜLK ALIM VE SATIMLARI İLGİLİ DAVALARI

Mahalle adı	Mülkün Cinsi	Müştemilatı	Satan	Alan	Fiatı	Tarih	Belge No
Abit	Bağ	Ağaçlıklı	İbrahim b. Ahmet	Turmuş v. Hüdaverdi	29 krş.	24 Ramazan 1125/1709	46/224 ¹
Abdülaziz	Ev	1 bab, 1 avlu	Sıhah v. Etem	el-Hac Süleyman	112 krş.	6 Z.hicce 1126/1710	45/144 ²
Aksinle	Demirci Dükkanı	Hasan b. Seyit Mehmet	Sinan v. Bali	38 krş.	16 R.Evvel 1139/1762	50/203 ²
İmaret	Arsa	Buğus v. Arzuman	Buğus v. Karakoç	40 krş	5 C.Ula 1130/1714	48/23 ⁴
İhtiyarettin	Ev Eşyası	2 yatak 2 kilim	Esvaz v. Hocatur	Yekuz, Sahih, Ertan	50 krş.	10 Şaban 1130/1714	48/102 ²
İçkale	Meyveli Bahçe	Sünbül v. Murat	Bağdat bt. Bağçalı	22 krş.	18 C.Ahir 1130/1714	50/13 ⁴
İçkale	Bostan	Yuvan v. Bostan	Baryam v. Sağır	67 krş.	10 C.Ahir 1122/1706	44/114 ²
Akşemseddin	Bağ	17 Puşta	Aslan v. Durmuş	Bacı bt. Yuvan	65 krş.	26 R.Ahir 1136/1720	49/37 ⁴
Yediler	Ev	1 oda, 1 örtme	Sefer v. Virdi	Hatun bt. Ağun	30 krş.	9 R.Ahir 1119/1703	43/66 ²

Konumuzla ilgili olarak pekçok Şer'iyeye Sicili mevcut olup biz içlerinden tek ve zikredilmesinde fayda gördüklerimizi şema haline getirdik. Konu ile ilgili diğer Şer'iyeye Sicillerini ise mahalle adları ve şer'iyeye sicili numaralarıyla birlikte liste halinde sunmayı uygun gördük.

<u>Mahallenin adı :</u>	<u>Şer'iyeye Sicili Numarası :</u>
Abdülaziz	40/221 ²
Abdülaziz	40/123 ²
Abdülvahit	48/176 ²
Akıncı	50/31 ³
Aklan	47/94 ¹
Aklan	44/98 ¹
Aklan	43/99 ²
Aklan	40/203 ¹
Aksinle	40/50 ²
Akşemseddin	45/39 ³
Ali Gav	40/199 ²
Ayinedar	45/191 ⁴
Ayinedar	43/104 ³
Ayinedar	40/95 ³
Ayinedar	48/15 ¹
Ayinedar	45/214 ²
Ayinedar	46/113 ¹
Beyhekim	46/193 ⁴
Beyhekim	50/151 ²
Beyhekim	49/259 ⁴
Beyhekim	48/161 ³
Beyhekim	47/74 ³
Beyhekim	49/258 ¹
Beyhekim	44/89 ¹
Beyhekim	43/159 ¹
Beyhekim	39/128 ¹

<u>Mahallenin adı :</u>	<u>Şer'iyeye Sicili Numarası :</u>
Biremani	49/91 ¹
Biremani	50/43 ³
Biremani	50/201 ¹
Biremani	40/41 ³
Civar	49/248 ³
Çıralı Mescit	47/220 ³
Çifte Merdiven	57/81 ⁵
Çifte Merdiven	47/70 ²
Çifte Merdiven	47/95 ⁴
Çifte Merdiven	44/168 ¹
Çifte Merdiven	40/115 ²
Çifte Merdiven	40/125 ²
Çifte Merdiven	40/31 ³
Çifte Merdiven	48/217 ²
Çifte Merdiven	39/63 ²
Çifte Merdiven	46/183 ¹
İmaret	45/129 ¹
İmaret	44/137 ²
İmaret	40/27 ¹
İmaret	43/81 ²
İmaret	43/55 ²
İmaret	43/21 ³
İbn-i Salih	57/10 ²
İhtiyareddin	48/102 ²
Eflatun	50/179 ²
Eflatun	50/192 ³
Eflatun	50/198 ¹
Eflatun	47/111 ³
Eflatun	45/225 ¹
Eflatun	44/6 ²

<u>Mahallenin Adı :</u>	<u>Şer'iyeye Sicili Numarası :</u>
Eflatun	43/177 ¹
Eflatun	40/28 ²
Eflatun	44/28 ²
Ece Mezcit	57/56 ¹
Hoca Cihan	50/251 ²
Hoca Hasan	44½115 ¹
Hoca Hasan	43/241 ²
İçkale	46/246 ²
İçkale	49/54 ³
İçkale	50/49 ²
İçkale	50/62 ²
İçkale	50/148 ³
İçkale	50/180 ²
İçkale	50/183 ²
İçkale	50/99 ²
İçkale	50/229 ³
İçkale	49/198 ⁴
İçkale	49/194 ⁴
İçkale	49/144 ¹
İçkale	48/124 ²
İçkale	48/166 ³
İçkale	48/81 ¹
İçkale	48/25 ¹
İçkale	47/221 ⁴
İçkale	47/209 ²
İçkale	47/161 ³
İçkale	45/264 ¹
İçkale	45/168 ³
İçkale	45/167 ³
İçkale	45/164 ⁴

<u>Mahalle adı :</u>	<u>Şer'iyeye Sicili Numarası :</u>
İçkale	44/141 ²
İçkale	44/91 ²
İçkale	44/10 ²
İçkale	43/245 ²
İçkale	43/51 ³
İçkale	40/154 ²
İçkale	40/113 ²
İçkale	40/222 ³
İçkale	40/210 ³
İçkale	40/141 ²
İçkale	40/22 ¹
İçkale	48/196 ²
İçkale	48/242 ¹
İçkale	44/172 ²
İçkale	44/57 ²
İçkale	45/175 ²
İçkale	39/13 ³
İçkale	39/132 ²
Kalecik	49/223 ¹
Kalecik	48/170 ¹
Kalecik	43/238 ²
Kazasker	48/44 ³
Kazasker	47/204 ¹
Kürkçü	40/228 ¹
Mihmandar	46/148 ³
Mücellit	46/212 ¹
Sille	39/184 ²
Sille	57/57 ¹
Sille	48/25 ³
Şeyh Osman Rumi	46/232 ¹

<u>Mahallenin Adı :</u>	<u>Şer'iyeye Sicili Numarası :</u>
Şeyh Osman Rumi	46/205 ²
Şeyh Osman Rumi	46/209 ³
Şeyh Osman Rumi	45/244 ¹
Şükran	49/166 ³
Şükran	45/181 ⁴
Şükran	43/45 ²
Şükran	45/177 ²
Pürçekli	46/139 ²
Topraklık	57/60 ²
Türbe-i Celaliye	45/146 ³
Yediler	43/66 ²
Zevle	47/191 ²
Zevle	45/170 ¹
Zevle	43/104 ¹
Zevle	40/42 ¹
Zevle	48/173 ³

GAYR-İ MÜSLİMLERİN VASI TAYİNİ İLE İLGİLİ PROBLEMLERİ

VASI : Bir kimsenin malından veya çocuklarının işlerinde tasarruf etmek üzere tayin edilen kimseye denir. Onun taşıdığı sığata da "Vesayet" denir.(1)Vesayetin geçerli olabilmesi için hakimin bir kimseyi tayin etmesi onunda bunu kabul etmesi lazımdır. Bir kimsenin vasi olabilmesi için akıl baliğ, hür, müstakim ve tasarrufunda tüm yetkilerini kullanmaya haiz olmalıdır.

Çocukların vasi'leri öncelikle babaları, babalarının tayin ettiği kimseler veya hakimin tayin ettiği kimselerdir.

Küçüklerin reşit olarak bülüğe erdiklerinde veli ve vasi'lerinin velayet ve vasi'likleri ortadan kalkar.

VASIYET : Ölümünden sonrası için geçerli olmak üzere bir mal veya menfeati herhangi bir karşılık olmadan birine temlik etmeye denir. Vasiyet edenin akıl baliğ ve hür olması, vasiyet edilen şahsında hayatta olması şarttır.

Yaptığımız bu küçük açıklamalardan sonra üzerinde çalıştığımız şer'îye sicillerinde bu konulara oldukça sık şahit olduk. Müslimler arasında gördüğümüz bu olaylara gayr-i müslimler arasında da çokça rastlıyoruz. Gayr-i müslimler de kendi malından istediği kadar istediği kimseye hibe edebiliyor, vasiyette bulunabiliyor, vasi tayininde bulunabiliyordu. Bu konularda müslim hangi hak ve hüriyete sahip ise gayr-i müslimlerde aynı hakka sahiptiler. İşte bir kaç örnek :

8 Cemaziye'l-Ahir 1136/1725 tarihli bu belgede Konya'da Aklan mahallesinden Aslen Bitlis'li olan Mehrin v. Duman adlı zimmi "eğer ben burada ölürsem elimde olan 5 kuruş kıymetindeki 4 İncilli, 1 kuruş kıymetinde olan 1 şal gömleği ve yarım kuruş değerinde olan 1 heybemin satılarak cenaze masrafımın tarafınızdan görülmesini istiyorum" diyerek mahkemeye başvurmuştur.(49/175³)

18 Cemaziye'l-Ahir 1128/1717 tarihli bu belgede ise Çifte Merdiven mahallesinden Ovanus v. Kaya Bali isimli zimmi kendisine ait olan evini kardeşi Nikavus'a kendi hür iradesi² ve arzusuyla hibe ettiğini mahkemeye yazılı olarak bildirmiştir. (47/56²)

Bir gayr-i müslim ölümünden sonra küçük çocukları veya onlara intikal eden mallarını koruyup gözetmeye memur bir vasi tayinini mahkemeden isteyebilmiştir. Ve bu olaya çok sıkça rastlanmıştır. İşte birkaç örnek :

23 Şevval 1125/1714 tarihli bu şer'îye sicilinde Konya'nın İçkale mahallesi sakinlerinden İlyas v. Sinan adlı zimmi mahkemeye müracaat ederek küçük kızları Süfiye ve Kereke'ye babalarından kalan arsa ve diğer mallarının korunması için bir vasi lazım olduğunu ve bu görevde mahallesinde iyi ve dürüst bilinen Döndü bk. Yasif adlı nasrani'nin uygun olduğunu beyan etmiş³, mahkeme gerekli tetkikten sonra Döndü'yü vasi tayin etmiştir. (46/240³)

2 Zilkade 1135/1724 tarihli bu belgede Konya'da Ayinedar mahallesi sakinlerinden Ohan v. Hacir adlı zimmi ölümünden sonra küçük oğluna intikal edecek olan arsa ve diğer malların zabt ve hifzedilmesi konusunda mahkemeye başvurarak validesi Sara bt. Esibe'nin bu işe ehil olduğunu beyan ederek şimdiden çocuğunun vası'sini mahkeme kararıyla tescil ettirmiştir. (49/16⁴)

Bir gayr-i müslim kendisi hayatta iken dahi mallarının zabtedilmesi için mahkemeden bir vekil tayin edilmesini isteyebilmiştir. İşte bir örnek:

25 Şaban 1114/1703 tarihli bu belgede Konya'da İmaret mahallesi sakinlerinden Kerik Ovanus v. Miyaser adlı zimmi mahkemeye başvurarak kendisi hayatta olmasına rağmen mal ve hizmetlerinin yürütülmesi için kız kardeşi Kıymet ve oğlu Karakoç'u vekil tayin ettiğini mahkemeye bildirmiş, mahkemede ³ bu isteğe müsbet cevap vererek onları vekil tayin etmiştir. (40/51³)

23 Cemaziye'l-Ula 1136/1725 tarihli bir şer'îye sicilinde Konya'da Şükran mahallesi sakinlerinden Güher bt. Nehrit adı nasrani çocukları Mariye ve Hocatur validelerinden intikal eden mallarının zabt ve hifzı için bir vasiye ihtiyacı olduğunu mahkemeye

beyan ederek bu vasılık görevinde babaları Ovadin v. Hocatur'un yerine getirebileceğini şahitler huzurunda bildirmiş ve Ovadin'inde vasılığı mahkemece karar altına alınmıştır. (49/162⁵)

26 Şaban 1136/1725 tarihli bu belgede İçkale mahallesinden Durmuş v. Murat zimmi babasından intikal eden mallarının zabt ve hifzı için mahkemeye başvurarak bir kayyum tayin edilmesini istemiş, mahkeme ise kız kardeşi Aslı bt. Murat'ın emin ve müstakim bir kimse olduğuna karar vererek bu görevi ona tevdi etmiştir. (49/235⁵)

GAYR-İ MÜSLİMLERİN VASİ TAYİNİ İLE İLGİLİ DAVALARI

Mahalle adı	Ölen Kimse	Mahkemece Vasi Tayin Edilen	Vasi'nin Yakınlığı	Kendisine Vasi Tayin Edilen	G.Menkulün Cinsi	Tarih	Belge No
Ayinedar	Macar v. Buğus	Agyar v. Vartan	Amcaoğlu	Serkiz v. Erkil	Arsa Mal	27 Muh.1115/1704	47/188 ⁵
Ayinedar	İsa v. Ezer	Aslan v. Mayıs	Mahalle Sakini	Mitnetiye	Mal - Arsa	21 Muh.1115/1704	40/1991
İçkale	Bedrus v. Ertan	Satı v. Buğus	Annesi	Buğus v. Ertan	Arsa	2 R.Evvel 1136/173549/106 ³	
Kürkçü	Buğus v. Bağdeser	Akgül	Kızkardeşi	Ana	Mal	22 C.Ahir 1128/1717 ¹	47/14 ¹
İmarat	Evanus v. Miyaser	Kıymet	Çocuğu	Karakoç	Arsa	15 Şaban 1114/1703 ³	40/51 ³
İçkale	Murat	Durmuş v. Murat	Oğlu	Aslı bt. Murat	Mal	26 Şaban 1136/1725 ⁵	49/235 ⁵
İmarat	Kedik Evanus	Kız kardeşi	Mahalle sakini	Nikavus v. Kirkor	Mal	25 Şaban 1114/1703 ³	40/52 ³
Kalecik	İsa v. Yanus	Şehzade bt.Bali	Eşi	Erguvan - Yanus	Mal	18 Z.hicce 1114/170340/155 ³	
Hacı Hasan	Esip v. İyvaz	Melik v.Hocatur	Oğlu	Zahah	Arsa	23 Şaban 1128/1717 ⁵	47/113 ⁵

Konumuzla ilgili olarak pekçok Şer'iyeye Sicili mevcut olup biz işlerinden tek ve zikredilmesinde fayda gördüklerimizi şema haline getirdik. Konu ile ilgili diğer Şer'iyeye Sicillerini ise mahalle adları ve şer'iyeye sicili numaralarıyla birlikte liste halinde sunmayı uygun gördük.

<u>Mahallenin adı :</u>	<u>Şer'iyeye Sicili Numarası :</u>
Ayinedar	45/21 ³
Ayinedar	40/199 ¹
Şeyh Osman Rumi	39/16 ²
Şeyh Osman Rumi	49/106 ³
Hoca Hasan	45/127 ¹
Hoca Hasan	47/113 ⁵
Şeyh Osman Rumi	57/29 ⁵
İçkale	49/235 ⁵
Ayinedar	49/16 ⁴
İmaret	40/51 ³
Ayinedar	47/82 ²
Kürkçü	47/14 ¹
Şeyh Osman Rumi	50/33 ³
İçkale	49/106 ³
İçkale	46/240 ³
İçkale	43/190 ³
İçkale	48/25 ⁵
İçkale	48/113 ³
İçkale	49/147 ¹
İçkale	39/194 ⁴
İhtiyareddin	57/77 ²
İmaret	57/41 ⁵
İmaret	47/143 ⁵
Mihmandar	47/81 ⁴
Mihmandar	40/142 ³
Kalecik	40/144 ³

<u>Mahallenin adı :</u>	<u>Şer'îye Sicili Numarası :</u>
İmaret	44/59 ²
Şükran	49/162 ⁵
Turşucu	57/12 ²
Aklan	48/24 ⁵
Aklan	45/91 ¹
Akşemseddin	48/138 ²
Ayinedar	47/115 ³
Ayinedar	47/188 ⁵
Ayinedar	40/193 ³
Ayinedar	45/21 ³
Biremani	43/85 ³
Beykari	57/29 ⁶
Çifte Merdiven	47/125 ²
Çifte Merdiven	39/65 ²
Gale Cerp	47/141 ¹

GAYR-İ MÜSLİMLERİN NAFKA TAKDİRİ İLE İLGİLİ PROBLEMLERİ

NAFAKA: Çıkmak, gitmek ve sarfetmek anlamlarına gelir.

Kişinin bakmakla mükellef olduğu kimselerin ihtiyacı için sarf edilecek her türlü erzak, eşya ve paraya nafaka diyoruz.(1)

Babanın ölümü halinde geride kalan çocukları ve boşanma sonucu kadına verilmiş olan şeylerde nafaka içinde mütala edilmiştir.

NAFAKANIN KONUSU : Koca'nın Karısına karşı nafaka borcu yiyecek, giyecek ve mesken temini konularını içerir.

Erkek, karısının normal hayatını devam ettirebilmesi için gerekli olan yiyeceğini teminetmek, Senede iki takım elbise almak vede Uygun mefruşatlı bir meskeni temin etmek zorundadır.

NAFAKA'NIN BAŞLANGICI : Kadının nafaka almaya müstahak olabilmesi için;

Kadın kendi hatasından dolayı ayrılmamış olmalı, kadın baliğa olmalı, Evlenme sahih olmalıdır.

Üzerinde çalıştığımız Şer'iyeye Sicillerinde gayr-i müslimler arasında çok sıkça yaşanmış bir olay:Nafaka Takdiri. Biz burada oldukça fazla olan bu uygulamalardan ancak birkaç tanesini örnek vererek konuya açıklık getirmek istiyoruz:

3 Ramazan 1138/1727 tarihli bu şer'iyeye sicilinde İçkale Mahallesinden Save bt.İniştaş adlı zimminin annesi Mariyem adlı nasrani mahkemeye başvurarak kızları Gülhatun ve Sufiye "benim hicr-i terbiyem altındadırlar. Onların ihtiyaçları için kadr-i kifaye bir nafaka takdir edilmesini istiyorum" demiş, mankeme ise çocukların herbiri için yevmiye 3'er cedid akçe verilmesini kararlaştırmıştır.-(50/165²)

10 Cemaziye'l-Ula 1162/1751 tarihli bu belgede Beykari Mahallesi sakinlerinden Desbenu bt. Vasıl adlı nasrani küçük oğlu Yuri ve Eniye bt. Vasıl Yuri'nin kendi terbiyeleri altında bulunduğu mahkemece Yuri'nin ihtiyaçlarının karşılanması için nafaka talep etmişler, mahkeme ise bunu olumlu bularak ihtiyacı karşılığı bir nafaka takdir etmiştir.(57/104²)

21 Cemaziye'l-Ula 1128/1717 tarihli bu belge ilede Konya'da İçkale mahallesinden Mchil v. Kaşas adlı zimmi ve çocukları Marta ve Anaştas validesi Marine çocuklarının zaruri nafakası için 33 kuruş mahkemeden istemiş³, mahkeme ise bu isteği yerinde bularak nafakayı bağlamıştır.(47/59³)

13 Zinnicce 1138/1727 tarihli Şu belgede Biremani mahallesi sakinlerinden Kesbir v. Ovanus adlı zimmi babasından kendisine intikal eden arsa ve malların tesviyesi için bir vasi gerektiğini ve günlük ihtiyaçlarının karşılanması içinde yevmiye 3 cedid akçe nafaka olarak takdir edilmesini mahkemeden talep etmiş. Mahkeme ise bu isteği yerinde görmüŐ ve istenilen miktarda nafaka takdiri yapılmıştır. (50/145³)

İki rnek daha vererek konumuzu burada noktalamak istiyorum:

22 Cemaziye'l-Ahir 1125/1714 tarihli bu Şer'iyeye sicilinde Konya'da Sille Köyünden BeleŐi v. Burak adlı zimminin küçük kızı Küpeli'nin validesi Gll bt. Zeyne isimli nasrani mahkemeye müracaat ederek kızı Küpeli'ye babasından intikal eden malından kadr- kifaye bir nafaka tayin edilmesini istemiş mahkemede durumu incelemiŐ Küpeli'ye 8 akçe yevmiye nafaka verilmesini kararlaştırmıştır. (46/125²)

7 Şevval 1128/1717 tarihli bir diğer Şer'iyeye sicilinde Şeyh Osman Rumi mahallesi sakinlerinden Karabit v. Ohan adındaki zimmi mahkemeye müracaat ederek yine aynı mahalle sakinlerinden Erkil v. Ohan'ın küçük kızı Ana'nın hala kendi hicr-i terbiyesi altında olduğunu ve bunun içinde Ana için kadr- kifaye bir nafaka verilmesini istemiş, mahkeme bu isteği yerinde görmüŐ ve yevmiye 3 akçe nafaka verilmesi kararlaŐtırılmıŐtır. (47/127⁴)

Burada dikkatimizi çeken en önemli husus takdir edilen nafaka miktarları kişi veya kiŐilere yevmiye olarak takdir edilmesidir.

Konumuzla ilgili olarak pekçok Şer'iyeye Sicili mevcut olup biz ilerinden tek ve zikredilmesinde fayda grdklerimizizi Şema haline getirdik. Konu ile ilgili diğer Şer'iyeye Sicillerini ise mahalle adları ve Şer'iyeye sicili numaralarıyla birlikte liste halinde sunmayı uygun gördük.

<u>Mahallenin adı :</u>	<u>Şer'iyeye Sicili Numarası :</u>
Biremani	57/35 ³
Beykari	57/104 ²
İçkale	47/59 ³
İçkale	47/230 ⁴
İçkale	45/32 ³
İçkale	49/233 ¹
İmaret	43/227 ³
Sille	46/125 ²
Sille	44/45 ¹

GAYR-İ MÜSLİMLERİN NAFKA TAKDİRİ İLE İLGİLİ DAVALARI

Mahalle adı	Nafakayı Talep Eden	Nafakanın kimden Talep Edildiği	Adına Nafaka Talep Edilen	Nafakanın Miktarı	Tarih	Belge No
Abdülvahit	Şahinde bt. Ovarus	Marta bt. Arap	Ana bt. Hacı	Yevmiye 4 Akçe	23 Recep 1136/1720	49/214 ⁴
Biremani	Kesbir v. Ovarus	Kıymet bt. Baryam	Cevher bt. Ovarus	Yevmiye 3 Cedit Akçe	13 Zilhicce 1138/1722	50/145 ³
Çifte Mervizan	Baryam v. Allahverdi	Melike bt. Sina	Bali	Yevmiye 5 Akçe	10 Şaban 1119/1703	43/135 ²
İçkale	Save v. İnıştaş	Mariye	Gilhatun - Süfiye	Yevmiye 3'er Cedit Akçe	3 Ramazan 1138/1722	50/165 ²
Sille	Harmani v. Kadanlı	Tudrus	Sarahş	Yevmiye 3 Akçe	20 Ramazan 1114/1700	43/72 ³
Şeyh Osman Rumi	Karabit v. Ohan	Erkil v. Ohan	Ana	Yevmiye 3 Akçe	7 Şevval 1128/1712	47/127 ⁴
Piripeşa	Nazlı bt. Şahin	Mahfer Gaza	Meryem bt. Menasuf	Yevmiye 6 Akçe	10 Şevval 1119/1703	43/175 ³
Pürçekler	Gilbahar bt. Bayacan	Sefer	Garasit - Silver	Yevmiye 1'er Akçe	20 R.Evvel 1122/1706	44/83 ²
İnaret	Biryad v. Yanis	Ersi bt. Baryam	Ersi bt. Baryam	Yevmiye 3 Akçe	3 Zilhicce 1119/1703	43/227 ³

III . B Ö L Ü M

" GAYR-İ MÜSLİMLERİN SOSYO-EKONOMİK DURUMLARI "

GAYR-İ MÜSLİMLERİN SOSYO-EKONOMİK DURUMLARI

Konya tarihi dönemlerden günümüze kadar hep ticaret yollarının kavşağında kurulmuş bir şehirdir. Dolayısıyla Konya'da, ticari hayat canlı ve hareketlidir. Konya'nın bunca hareketli olan ticari hayatında müslim tacirler kadar gayr-î müslim tacirlerinde büyük rolü vardır.

Özellikle gayr-î müslimlerin askerlikten muaf tutulmaları, devlet dairesinde görevlendirilmemeleri, onların ticaretle uğraşmalarına ve bu sektörün otoriteleri olmalarını sağlamıştır.

Üzerinde çalıştığımız şer'îye sicillerinden gördüğümüz kadarıyla Konya'da da gerek yerli ve gerekse ticaret amacıyla bulunan gayr-î müslimlerin varlığına şahit oluyoruz. Yine Konya'mızda bulunan Han'ların çokluğu özellikle misafir tüccarların çokça bulunmasına zemin hazırlamıştır. Nasıl ki müslüman tüccar malını istediği yerde satabiliyorsa gayr-î müslim esnafta malını istediği yerde satabilmiştir. Öyleki gayr-î müslim tacir Van'dan, Rumelinden, Kayseri'den, Erzurum'dan Konya'ya gelmiş malını satmış istediği kadar kalmış, han'da konaklamış, hayvanının bakımı ve muhafazası yine han görevlilerince sağlanmıştır.

Gayr-î müslimlerde müslimler gibi ticaretle uğraşarak istedikleri malı alıp satabilmişlerdir. Ancak Osmanlı ve İslam Hukukuna göre zimmiler müslüman toplumların kullanmaları yasak olan malları alıp satamazlardı. Zimmiler genel olarak şarap, domuz eti ve köle alım satımı yapamazlar ancak kendi ellerinde bulundurabilirlerdi. (1)

Şimdi üzerinde çalıştığımız şer'îye sicillerinde ticari hayatın bir gereği olarak vuku bulan borç para almak, tazminat ödemek, senet vermek, iflas etmek, faiz almak, kefil olmak, icara mal vermek, zimmetine para geçirmek gibi hususlara şahit oluyoruz.

Müslümanlar gibi zimmilerde her konuda haklarını arayabilmişlerdir. İşte bir olay:

13 Recep 1125/1714 tarihli bir belgede Ayinedar mahallesinden Mercimek Karabit v. Petrus adlı zimmi mahkemeye başvurarak yine aynı mahalle sakinlerinden Sanullah Efendi b. Musalli Efendi ve Molla Mehmet, Abdi Beşe b. Recep, Ahmet b. Abdullah isimli şahıslardan şikayetçi olduğunu ve kendilerinden tazminat istediğini bildirmiştir. Mahkemeye çağrılan kişiler, Petrusun diyet istemesine sebep olan toprak çöküntüsünün kendilerinden kaynaklanmadığını ileri sürmüşlerdir. Mahkeme ise olayın tahkikatını istemiştir. (46/176)

1- G.Bozkurt; Gayr-î Müslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu. s.5.

İşte ticari hayatın istenmeyen sonucu : İflas etmek.

21 Zilkade 1114/1703 tarihli bir belgede Çifte Merdiven mahallesinden Miyaser v. Serkiz adlı zimmi mahkemeye başvurarak iflas ettiğini ve aynı mahalledeki Hacı Ahmet b. Beyazıt adlı şahsa olan 21 kuruş borcunu ödeyemeyeceğini bildirmiştir. Mahkeme ise Sadırlar mahallesinden Mustafa b. Abdi ve Çifte Merdiven mahallesinden İsmail b. Abdullah adlı şahısları görevlendirmiştir. Onlarda Miyaser'i soruşturmuşlar ve onun çevresinde iyi ahlak sahibi birisi olduğunu tesbit etmişlerdir. Ve bu durumu mahkemeye de bildirmişlerdir. (40/150¹)

Günümüzde en çok yapılan bir işlem : Senet vermek (temessük). Bahsedeceğimiz olayda zimmi bir şahsın yine zimmi birine senetle borçlanması olayına şahit oluyoruz:

13 Cemaziye'l-Ula 1132/1721 tarihli bu belgede İçkale mahallesinden Mihayil v. Gurma adlı zimmi İzmir'deki kendi kardeşi Saloman'a, Hacı Bekir ve oğlu Seyit Ahmet ve İbrahim Ebi Bekir adlı şahısların huzurunda 230 kuruş verdiğini karşılığında senet aldığını ve bir ay sonra 45 kuruş fazlasıyla istediğini, Salomon bu işin doğru olmadığını beyan etmiş, mahkemece şahitlere yemin teklif edilmiş onlar ise bundan imtina etmişlerdir. (49/152²)

Ticari hayatın en vazgeçilmez uygulamalarından biri de iş ortaklığıdır. Bu ortaklık müslim müslim arasında olduğu gibi müslim gayr-i müslim arasında da oldukça sık görülen bir olaydır. İşte bir örnek:

23 Zilkade 1128/1717 tarihli bu belgede Kalecik mahallesinden Kalaycılık yapan Devlet v. Buğus adlı zimmi mahkemeye başvurarak yine aynı mahalleden Kirakus v. Murat adlı zimmi ile 1.5 sene önce 120 şer kuruş sermaye koyarak bir şirket kurmuş, 1.5 sene sonra ayrılmak istediğinde kendisine 55 kuruş verildiğini kalan 145 kuruşunu istediğinde ise yıllık kârlarının 131 kuruş olduğunu öğrenen Devlet v. Murat'ın kendisine yalan söylendiğini ve hakkının aliverilmesini istemiştir. (47/156²)

Kefil olmakta ticari hayatın bir diğer uygulamasıdır. İşte bir örnek:

16 Cemaziye'l-Ula 1130/1719 tarihli bu belgede Gale Cerp mahallesinden Karabid v. Karagöz adlı zimmi mahkemeye başvurarak Kesbir v. Ohan adlı zimmi, Yağvend v. Yağvend adlı zimmiden alacağı olan 150 kuruşa kendisinin kefil olduğunu ve eğer 3 ay sonra Yağvend'in borcunu ödemesse kendisinin ödeyeceğini beyan etmiştir. (48/34²)

Ticari hayatın bir gereği gibi gösterilen faiz almak bu dönemde de sıkça görülen bir olaydır. İşte bir örnek:

28 Cemaziye'l-Ahir 1125/1714 tarihli bu belgede de Çifte Merdiven mahallesinden Yavsi v. Ertan adlı zimmi mahkeme kararıyla oğulları Felbus, Serkiz Kirkora vermiş olduğu 350 kuruşun, verdiği tarihten itibaren şimdiye kadarki hasıl olan faidesinin kendisine ödenmesini istemiştir. (46/156¹)

Yine günümüzde oldukça yaygın olan bir olayda icara mal vermek. İşte bir örnek:

26 Zilhicce 1110/1700 tarihli bu belgede Eflatun mahallesinden Kirkor v. Barmay adlı zimmi pekçok şahidin huzurunda Sultan Alaaddin Vakfı'na ait 1 tahta bağı, 12 akçe karşılığında 1 yıllığına icara tutmuştur. (43/248¹)

7 Rebiu'l-Ahir 1131/1720 tarihli bu belgede Konya'da Boyacılar esnafından Kesbir v. Ovanus, Yanus v. Ertan, Simavun v. Ovanus, Ovanus v. Cucan ve Bali v. Martarus, Uğurlu v. Ovanus adlı zimmiler kendi aralarında anlaşarak bir şirket kurmuşlar, kurdukları şirketin sermayesinin toplam 15000 akçe olduğunu, zaman içerisinde bu ortaklığın yürüyemeyeceği taraflarca belli olduktan sonra ortaklar mahkemeye başvurarak bu ortaklığın sona erdirilmesini ve mevcut paranın adaletli bir şekilde dağıtılmasını istemişlerdir. (48/227³)

Ticari hayatın ana gayesi olan kâr isteme, taksitli satışlara bu dönemde de rastlıyoruz. İşte bir örnek:

15 Safer 1135/1728 tarihli bu belgede ise Biremani mahallesi sakinlerinden Nann v. Garar adlı zimmi Hacı Abdullah b. Recep adlı kimsenin kendisine 16 sene önce 230 kuruş verdiğini şimdi de Abdullahın kendisinden her sene için 40 kuruş kâr istediğini, 16 yıllık paranın tutarında olan 640 kuruşunun, 600 kuruşunu hemen kendisine verilmesini istemiştir. Nann ise bu parayı hemen ödeyemeyeceğini ve senede ancak 100 kuruş taksit verebileceğini mahkemeye bildirerek borcunun taksite bağlanmasını istemiştir. (50/191¹)

Bir başka örnek:

22 Cemaziye'l-Ula 1125/1709 tarihli bu belgede Sinan mahallesi sakinlerinden Acem İrişah v. İvaz adlı zimmi sonradan İslam'la müşerref olan Ahmet İ. Abdu ile iş ortaklığı yaptıklarını ancak sonradan anlaşamadıklarını beyan ederek hissesine düşen 15 kuruşun kendisine verilmesi şartıyla bu ortaklıktan ayrılabilceğini mahkemeye bildirmiş ve kendisine ödenen parayı alarak ortaklıktan ayrılmıştır. (46/112²)

Günlük hayatın bir gereği olan borçlanma bu dönemde de vuku bulan hadiselerdendir. İşte bir örnek:

28 Cemaziye'l-Ahir 1136/1720 tarihli bu belgede Biramani mahallesi sakinlerinden Ertan v. Hayrabit adlı zimmi mahkemeye başvurarak Agop v. Bekar adlı zimmiden 12 sim kuşak ve 70 kuruş alacağıнын olduğunu ve Agop'un kendisine bunlar karşılığında senet verdiğini buna rağmen borcunu inkar ettiğini beyan ederek hakkının korunmasını ve alacağıнын tahsil edilmesini istemiştir. (49/141³)

Bazı iş kollarında birleşme, dernekleşme, kooperatifleşme gibi hususlar bu dönemde de uygulanagelmıştır. Bu birleşmelerde esnafın problemleri görüşülmüş bazende üretilen mallar için fiat takdirinin yapılması istenmiştir. Bu konuda işte çarpıcı bir örnek:

13 Muharrem 1126/1710 tarihli bu belgede Konya'da Derici esnafından bir grup mahkemeye başvurarak kendilerinin Kürkçülük yaptıklarını, sermaye yönüyle zayıf olduklarını, esnaf arkadaşlarının bazılarının yaptıkları kürkleri ucuz, bazılarının yüksek fiatla sattıklarını dolayısıyla esnafın kendi aralarında kavga ve niza'ya sebep olduklarından buna mani olunmasını istemişlerdir. (45/150²)

Günümüzde çokça rastlanan ve toplumda güven hissini zedeleyen bir olay; zimmetine para geçirmek. İşte bir örnek:

6 Rebiu'l-Ahir 1129/1713 tarihli bu belgede Yediler mahallesi sakinlerinden Meys v. Karagöz adlı zimmi Kale Cerp mahallesinden Sinan v. Kesbir ve Ovanus adlı zimmi ile iki ay önce hesap gördüklerini ve sehven 125 kuruşun kendi hesabına geçtiğini, bunu bilerek yapmadığını beyan etmesine rağmen Sinan ve Ovanus bu haksızlığın giderilmesini istemişlerdir. (47/218⁴)

Ticari hayatın olumsuz uygulamalarından biride sahte senet vermek. İşte bir örnek :

5 Şevval 1138/1722 tarihli bu belgede İmaret mahallesinde Karakoç v. Buğus adlı zimmi mahkemeye başvurarak Kürkçü Ece v. Ohan adlı zimminin Ahmet Beşe adlı şahsa sahte senet (temessük) düzenlettirip 350 kuruş almak istediğini beyan etmiştir. Mahkeme Karagöz'ü dinlemiş, sahte senet incelenmiş, hatta Ece ve Ohan'ı şahit göstermiş isede şahitler; bizim bu senetten haberimiz yoktur demeleri üzerine mahkemece Ahmet Beşe'nin araştırılması istenmiş, yapılan araştırmada Ahmet Beşe'nin şirret, ahlaksız ve müzevir biri olduğu, Karakoç'un ise suçsuz olduğu anlaşılmıştır. (50/99²)

İktisadi ve ticari hayatın en son noktası olan ve hiçbir zaman istenmeyen buna rağmen her toplumda sıkça görülen bir olay: İflas. İşte sunacağımız bu belgede bu olaya şahit oluyoruz:

26 Zilkade 1114/1700 tarihli bu belgede Konya'mızda Çifte Merdiven mahallesi sakinlerinden Miyaser v. Serkiz adlı zimmi mahkemeye başvurarak Hacı Ahmet adlı müslime 21 kuruş borcu olduğunu

ancak fakiru'l-hâl olup borcunu ödeyemediğini, daha açık bir ifade ile iflas ettiğini ve mahkemece bunun tescilini istemiş. Mahkeme heyeti bu konunun araştırılması için Sadırlar mahallesinden Mustafa b. Abdi, Çifte Merdiven mahallesinden Halil b. Hacı Ahmet ve İsmail b. Abdullah adlı kimseler bilirkişi tayin edilmiş, bunlar Serkiz'i sorup soruşturmuşlar ve karar olarakta; Serkiz'in kendi halinde iyi ahlak sahibi, çevresinde iyi tanınan biri olduğu, gerçekten iflas ettiği tesbit edilerek mahkemeye bildirilmiş, mahkemede Serkiz'in bu halini tescil etmiştir. (40/150)

Bütün bu olaylarda dikkat ve takdire şayan husus şudur ki; hiçbir olay, hiçbir hadise araştırılmadan, tetkik edilmeden, şahitlerce tesbit ve tescil edilmeden karar verilmemiştir.

Konumuzla ilgili olarak pekçok Şer'iyeye Sicili mevcut olup biz içlerinden tek ve zikredilmesinde fayda gördüklerimizi şema haline getirdik. Konu ile ilgili diğer Şer'iyeye Sicillerini ise mahalle adları ve şer'iyeye sicili numaralarıyla birlikte liste halinde sunmayı uygun gördük.

<u>Mahallenin adı :</u>	<u>Şer'iyeye Sicili Numarası :</u>
Yediler	50/201 ³
Kürkçü	47/15 ³
Beyhekim	40/144 ³
Kalecik	49/157 ⁴
Sille	47/8 ³
İmaret	45/36 ¹
Biremani	49/141 ³
Hacı Emir	46/141 ²
Şükran	49/77 ²
Akıncı	43/36 ³
Yediler	47/218 ⁴
Kürkçü	50/58 ²
Aklan	40/154 ³
İnce Tergüman	45/150 ²
Gale Cerp	48/35 ¹
Hoca Hasan	39/150 ²
İmaret	40/34 ²
Eflatun	39/198 ²
Ayinedar	43/74 ²
Biremani	50/191 ¹
Biremani	48/227 ³

GAYR-İ MÜSLİMLERİN İKTİSADİ VE TİCARİ DAVALARI

Mahalle adı	Alan / Davalı	Satan / Davacı	Olayın Cinsi	Değeri / Toplam	Tarih	Belge No
Çifte Merdiven	Ahmet İ. Beyazıt	Miyaser v. Serkiz	İflas ettirmek 2 ay hapis	21 Z.Kade 1114/1703	40/150 ¹
İçkale	Bekir b.Seyit	Mihayıl v. Gurma	Sahte senet verdirmek	230 kuruş	13 C.Ula 1132/1721	49/152 ²
Kalecik	Kirakus v. Murat	Devlet v. Buğuş	Ortaklık ihtilafı	131 kuruş	23 Z.kade1128/1717	47/156 ²
Gale Cerp	Kesbir v. Ohan	Karabit v. Karagöz	Kefil olmak	150 kuruş	16 C.Ula 1130/1719	48/34 ²
İmaret	Karakoç v. Buğuş	Ahmet Beşe	Sahte senet vermek	350 kuruş	5 Şevval 1138/1722	50/99 ²
Sinan Perakendisi	Ahmet b.Abdullah Vasıl v. Satı	İrişah v. İyvaz Nekül v. İstiyen	Şirket Anlaşmazlığı	90 kuruş	22 C.Ula 1125/1709	46/112 ²
Çifte Merdiven	Felhun, Serkiz,	Yavsi v. Ertan	Faiz istemek	350 kuruş	28 C.Ahir 1125/1714	46/156 ¹
Ayinedar	Sanullah Efendi Abdi Beşe	Karabit v. Bedrus	Tazminat İstemek	13 Recep 1125/1714	46/176 ¹
Çifte Merdiven	Migal bt. Erkil	Allahvirdi v.Ovak	Borcunu Ödememek	36 kuruş	10 Recep 1130/1719	49/212 ²

GAYR-İ MÜSLİMLERDEN ALINAN VERGİLER

Her ülkede, her toplumda ülke menfaati için vergi vermek bir vatandaşlık görevidir. Ülkeyi ayakta tutan en büyük unsur vergidir.

Her yönetimde olduğu gibi Osmanlı Devlet yönetiminde de halktan vergi toplandığını görüyoruz. Biz burada gayr-i müslimlerin vergi mükellefi olup olmadıkları, vergi mükellefi iseler, bu vergilerin çeşitleri, miktarı, tahsil edilmesi ve vergi mükelleflerinde aranan şartlar nelerdir gibi konulara kısaca değinmekte fayda mülahaza ediyoruz.

CİZYE : Osmanlı Devletinin fethettiği bölgelerde oturan zimmiler İslam Hukukuna göre vergilendirilirdi. İslam Şeriatında zimmi üzerine tarh edilen himaye veya ölmek şıklarından birini tercih etmekte muhayyer oldukları ehl-i kitap olanlar cizye vermek suretiyle kendileri, aileleri ve malları için emniyet ve himaye istihsal edebilirler. Fıkıhta ise hıristiyan, yahudi, mecusi ve sabii'ler tarafından ödenmek üzere fert başına tarh edilmiş bir vergidir.(1)

İslam ülkesinin idaresi altında yaşayan zimmilerden adam başına alınan vergi'ye CİZYE denir. Bu vergi çocuklardan, kadınlardan, sakat ve acizlerden, din adamlarından alınmazdı. Cizye, hazineye toplanmıştır.

Roma döneminde de Romalılar hakimiyetleri altındaki milletlerden cizye - şahıs vergisi almışlardır.

Müslümanların zabdettikleri ülkelerdeki müslüman olmayan ehl-i kitap cizye vermek şartıyla kendi dinlerini koruyabiliyorlardı. Müslümanların gayr-i müslimlerden cizye alması Kur'an-ı Kerim de buyrulmuştur. Cenab-ı Hak Tevbe Suresi'nin 29.âyetinde şöyle buyuruyor:

"Kitap verilenlerden Allah'a, ahiret gününe inanmayan, Allah'ın ve Peygamberinin haram saydığına haram saymayan, hak dinini din edinmeyenlerle boyunlarını büküp kendi elleriyle cizye verene kadar savaşın".(2)

CİZYE'NİN MİKTARI : Kadın ve çocuklardan alınmayan ancak erkeklerden alınan cizye miktarı; zenginlerden 48, orta hallilerden 24, fakirlerden ise 12 dirhem'dir.

Cizye, yıllık bir vergidir. Çalışmayanlardan, âmâlardan, hastalardan alınmaz. Rahiplerin zenginlerinden alınır, fakirlerinden alınmazdı. (3)

1- İslam Ansiklopedisi; Cizye mad. III. 199.

2- Kur'an-ı Kerim Tevbe Suresi Ayet 29.

3- İmam-ı Ebu Yusuf; Kitabü'l-Haraç. Gaye Basımevi. Ankara 1982. s.200.

Cizye, vücutça ve akılca sağlam olan 14-75 yaş arasındaki erkeklerden alınmıştır. Kalabalık ailelerden yalnız bir cizye alınır. Ancak ticaretleri kâr ve kazançları farklı ise ayrı ayrı cizye öderlerdi.(4) Cizye 1909 tarihinde kaldırılmıştır.

Cizye, her yılın başında toplanırdı. Taksitler halinde de ödenebilirdi. İslam Hukukundaki bu uygulamalar Osmanlı Hukukunda da aynen uygulanmıştır. Cizye veren zimmiler "A'la, Evsat ve Edna" olmak üzere 3 sınıfa ayrılmıştır. A'la 48, Evsat 24, Edna 12 akçe" olarak tahsil edilmiştir.

Cizye miktarı kazanca göre değişiklik göstermiştir..

İslamı kabul edenlerin çoğalmasi ile mütenasip olarak cizyedeki vergi özelliği kaybolmuştur. Mısır'da Salahaddin devrinden itibaren bu verginin senelik hasılatı 130.000 dinar'da kalmıştır. Ancak 2.sınıf gayr-i müslimler için bu vergi daimi olarak yürürlükte kalmıştır. (5) Gayr-i müslim teb'aya tanınan bunca haklara karşılık onlardan istenen tek şey bazı istisnalarıyla yılda kişi başına belirli ölçüde vermeleri gereken cizye (baş vergisi) dir. İslam tarihinden bir örnek :

"Hz.Ömer yaşlı ve âmâ bir yahudiyi cizye ödemek için halktan para dilenirken gördüğü zaman Hz.Ömer adamın elinden tutarak evine götürmüş, ona sadaka vermiş, beytü'l male götürerek âmirine: Bu adama ve benzerine bakınız. Vallahi biz bunlara insafli davranmalıyız. Gençliğinde cizyesini aldık, ihtiyarlığında onu böyle bırakmamız doğru olmaz. Sadaka fakirler ve miskinler içindir. Ehl-i kitabın fakirleri miskinlerdir. Fakirler ise müslümanlardır. Bu adam ehl-i kitabın fakiridir" buyurmuşlardır. (6)

Cizye, zimmilerin askerlik hizmetlerine karşılık olarak ödedikleri bir vergidir. Cizye "maktu" ve "ale'r-ruus" olmak üzere iki çeşittir.

MAKTU CİZYE : Fatih zamanında sulh yoluyla belirlenmiştir. Nasıl ve nakadar verilmesi kararlaştırılmış ise o şekilde alınırdı. Zaman içinde zimmi ile anlaşmak yolunada gidilmiştir.

ALE'R-RUUS CİZYE : Zimmi olan her vergi mükellefinin mali durumu dikkate alınarak şahsın üzerine tarh olunan vergidir. Bu vergi kişilerin (yalnızca erkeklerin) mali durumlarına göre alınan vergidir. Cizyeler cizyedar denilen memurlar tarafından toplanmıştır. (7.)

4- Neşet Çağatay; Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan Alınan Vergi ve Resimler. Ankara 1947.

DİCF Dergisi. s. 485.

5- İslam Ansiklopedisi; Cizye mad. III. 201.

6- İ.Ebu Yusuf; Kitabü'l-Haraç. s.206.

7- B.Eryılmaz; Osmanlı Devletinde Gayr-i Teb'anın Yönetimi. s.45.

CİZYENİN TAHSİL EDİLMESİ :

Devlet cizyeyi şöyle tahsil ediyordu. Her beidenin cizye kağıtları hazinece düzenlenir, bohçalanır, mühürlenir ve memurlarına gönderilirdi. Muharrem ayı gelince mühürlü bohça açılır ve memurlarca tahsil edilirdi. Tabii ki bu bohçalar mahkeme huzurunda açılırdı. (8) Muharrem ayından önce vergi toplanmaz, rastgele zamanlarda gayr-i müslimlerden vergi alınmazdı. Zamanla mükelleflerini sıkmamak için 4 eşit taksitte de ödenirdi.

Uygulanan cizye miktarları senelere ve bölgelere göre farklılıklar göstermiştir. Cizyenin para birimide Osmanlı Akçesi olarak hesaplaniyordu. (9)

Bazı askeri hizmetleri gören zimmiler, haraç, İспенç, Ağnam ve diğer vergilerden muaftılar. Buna karşılık "Filori resmi, Koç, Kurulan koyun bahası" gibi isimler altında maktu cizyeye tabi tutulmuşlardır. (10)

Gayr-i müslimler bazı alanlarda gümrük vergisinden de muaftılar. Kiliselerin süslenmesine ve âyinlerinin icrasına mahsus olan eşyanın hepsi gümrük vergisinden muaftı. (11)

CİZYE MÜKELLEFLERİNDE ARANAN ŞARTLAR :

Zimmet ehli üzerine cizye ödeme yükümlülüğünün vacip olması için bir takım şartlar vardır:

1- Akıl ve baliğ olmaktan ibaret olan ehliyet: Çocukların ve delilerin ödeme sorumluluğu yoktur.Çünkü bunlar savaş ehli değildir.

2- Erkek olmak: Kadınlar üzerine cizye yoktur.Bunlarda savaş ehli değildir.

3- Sağlık ve mali güç: Bir yıldan fazla olan cizye ödenmez. Çalışamayacak derecede yaşlı, âmâ ve fakirlere de cizye gerekmez.

4- Hürriyet : Köle'ye cizye sorumluluğu yoktur. (12)

Üzerinde çalıştığımız Şer'iyeye Sicillerinden; Konya'ya ait Cizye Beraatı'ndan bir örnek vermek yerinde olacaktır.

8- B.Eryılmaz; Osmanlı Devletinde Gayr-i Müslim Teb'anın Yönetimi. s.47.

9- Ö.L.Barkan; Kanunnameler I. s.130.

10-Ö.L.Barkan; 894 Yılı Cizye Tahsilatı Bilançoları. I. 1961.

11-B.Eryılmaz; Osmanlı Devletinde Gayr-i Müslim Teb'anın Yönetimi. s.42. *af*

12-V.Zuhayli; İslam Fıkhı Ansiklopedisi. VIII. 205.

H A R A Ç

HARAÇ : Bu vergi toprak mülkiyetinden dolayı devletin fertlerden aldığı bir vergidir.

Zimmi toprak sahiplerinin; fetihler öncesi topraklarından yararlanmayı sürdürebilmeleri için ödedikleri bir vergidir. Arazinin müslüman çiftçiye yada arazi sahibi müslüman olursa aynı vergi bu defa "ÖŞÜR" adıyla alınırdı. Bu arada arazinin büyüklüğü, verimi ödenecek vergiyi mutlaka etkilerdi.

Zimmi toprak sahiplerinin ödedikleri bu vergi 1- Topraktan, 2- Topraktan çıkan ürün üzerinden olmak üzere iki kısımda tahsil edilmiştir. Bu verginin oranları ise:

1/10 1/5 1/3 ve 1/2 dir.

Haraç vergisine tabi olan araziye "Arazi-i Haraciyan" denilmektedir. Haraç bir vergidir, mülkeyeti devlete aittir, devletçe harcanır, az veya çok alınabilir, devletçe affedilebilir.(|)

Ö Ş Ü R

ÖŞÜR : Lügat manası on'da bir demektir. 1/10

Bir vergi olan öşür sadaka ve zekat manasında kullanılmıştır. Miktar olarak Yarım öşür, Alal'ade öşür, Bir buçuk öşür, İki kat öşür ve hatta fazlasıda vardır. Bunların tesbiti imama bırakılmıştır. (2)

Öşür, zenginlerin vermeye mükellef oldukları bir vergidir. Öşür maktu olarak tayin olunmaz. Öşür on'da bir'den fazlada alınmaz, devletçede affolunmaz.

ÖŞÜR KİMLERE VERİLİR :

- 1- Fakirlere, geliri az olanlara verilir. Adam başına 200 dirhem verilir.
- 2- Miskinlere, fakirlerden daha aşağı durumunda olanlara verilir.
- 3- Öşür toplayan kimselere sekizde bir oranında verilir.
- 4- Satın alınarak azat edilecek kimseler için ayrılır.
- 5- Borçlulara.
- 6-Allah yolunda cihat edenlere.
- 7- Yolda kalan yolculara.

A V A R I Z

Osmanlı devletinde harp veya tabii afetlerde, olağanüstü hallerde toplanan bir vergidir. Bu vergi XVI.yüzyılda adam başına 20 akçe olarak tesbit edilmiş ve toplanmıştır. Paranın miktarı duruma göre artırılmış, veya azaltılmıştır. Olağanüstü hallerde devlete lazım olan ve ~~devlete lazım olan~~ ve toplatılan bu paralar "AVARIZ HANELERİ" denilen bölgelere ayrılırdı. (3)

Askeri, dini ve ilmi bazı sınıflar avarız vergisinden muaf tutulurdu. Buna karşılık kendilerine bazı hizmetler yüklenirdi.

Avarız vergisi Tanzimatla birlikte kaldırılmıştır.

ŞER'İYE SİCİLLERİNDE KULLANILAN PARA BİRİMLERİ

AKÇA : Nakit para, bozuk para anlamındadır. Osmanlı Padişahı Orhan H.729 senesinde Bursa'da bastırılmıştır. Altı Kirat ve 1.154 gr.ağırlığındadır. Akça'lara tarih basımı Yıldırım Beyazıt tarafından yaptırılmıştır. Akça'nın ayarı %90'dır.

KURUŞ : Osmanlılar zamanında kesilen paralardandır. III.Sultan Süleyman zamanında bozulmaya başlanmıştır. 40 mm. kuturunda ve 6 dirhem ağırlığındadır.

MECİDİYE : Yirmi kuruş kıymetindeki gümüş paranın adıdır. 1126/1844 senesinde basılmış ve Padişahın ismi verilmiştir. Gümüş paraların 1,2,5 ve 10 kuruşları vardı.

10 Kuruşluğa yarım mecrediye,

5 Kuruşluğa çeyrek mecrediye denilmiştir.

Mecidiye'nin ayarı binde 830'dur.

Mecidiye denilen gümüş paraya Sim Mecidiye veya Beyaz Mecidiye de denilmiştir.

Üzerinde çalıştığımız Şer'İye Sicillerinde iktisadi ve ticari hayatın geçerliliği toplumca benimsenip kullanılan bu paralarla olmuştur. (*)

1- G.Bozkur; age,26

2- İA.III/199

3- Z.Pakalın; age.I/114

* İktisadi ve Ticari Konularla İlgili KŞS.'ne Bakınız.

IV. B Ö L Ü M

" GAYR-İ MÜSLİMLERİN ADLİ MESELELERİ "

GAYR-İ MÜSLİMLERİN CAN VE MAL GÜVENLİKLERİYLE İLGİLİ PROBLEMLERİ

Devlet, maiyeti altındaki tüm halkların can ve mal güvenliklerini teminat altına almakla yükümlüdür. Müslim olsun gayr-î müslim olsun bir tecavüze, bir suiistimale uğrarsa hakkını aramak için mahkemeye başvurabilmiştir.

İslam devleti gayr-î müslim teb'anın her türlü sıkıntı ve ihtiyaçlarını gidermekle yükümlü hissetmiştir kendisini. Hiçbir zaman müslümanlığı kabule zorlanmamışlardır. Bununla birlikte onların can, mal ve mesken dokunulmazlığı konusunda müslümanlarla aynı hakka sahip olduklarını bildirmiştir.

Gayr-î müslimlerin can, mal ve mesken dokunulmazlığı konusunda adliye intikal etmiş şer'îye sicillerinden bir kaç örneği burada zikretmek uygun olacaktır.

18 Recep 1138/1719 tarihli bu belgede Çifte Merdiven mahallesi sakinlerinden Bağdat bt. Bacı adlı nasrani kadın Karaman Valisine başvurarak Karabıt v. Buğus, Karakoç v. Buğus, Agop v. Ovağın, İvan v. Hatır, Ovanus v. Yağub, Kirkor v. Yanus adlı şahısların evine gelerek kocası Ezvastur'u sorduklarını ve kocasının kendilerine 384 kuruş borcu olduğunu ve hemen ödemesini istemişler, bu arada kendisinin tepelendiğini ve hamile olduğu için cenininin zayı olduğunu beyan ederek mahkemeye başvurmuştur. (50/40)

10 Cemaziye'İ-Ula 1130/1719 tarihli belgede de İmaret mahallesinden Buğus v. Esvaztur adlı zimmi mahkemeye başvurarak kardeşi Pedrus'un Beyşehir'den gelirken Kozağaç denilen yerde hastalanarak öldüğünü ve oraya gömüldüğünü öğrenmiş. Kardeşinin bu ölümünden şüphelenen Esvaztur mahkemeden kardeşinin cesedinde otopsi yapılmasını istemiştir. Yapılan bu keşifte Pedrus'un cesedinde hiçbir yara, iz ve bereye rastlanılmadığı dolayısıyla vadesiyle öldüğü mahkemece kendisine bildirilmiştir. (48/273)

Can, mal ve mesken emniyeti açısından zimmilerde her türlü zina, saldırı, darp, hırsızlık, haneye tecavüz, küfür, hakaret gibi perçok hususta kendi haklarını koruyabilmek için mahkemeye başvurabilmişlerdir. İşte bunlardan zina veya zina isnat etmek.

Zina, mükellef bir kimsenin yine mükellef bir kadınla nikahsız bir şekilde iken cinsel temasta bulunmasına denir.

ZİMMİ'NİN HADDİ : Şafi ve Hanbeli mezhebine göre zimmi bir kimse zina ettiğinde tıpkı müslim gibi ona da Had Cezası uygulanır. Maliki mezhebine göre ise had tatbik edilmez. Çünkü zimmi şer'î nikahla evlenmiş değildir.

Zina, bütün din ve mezheplerde haram kılınmıştır.

8 Şevval 1162/1751 tarihli bu belgede ise Konya'da Sahip Ata mahallesi sakinlerinden Ahmet b. Mehmet adlı müslimin gözünün çirasına su indiğini ve göremez olduğunu söyleyerek Konya'da misafireten bulunan Name v. Simavun adlı zimmi tabibe muayene olmuş ve yapılan tedavi müsbet netice vermemiş, hasta olan Ahmet mahkemeye başvurarak Name'nin yanlış tedavisinden dolayı gözünün görmediğini beyan etmiş isede mahkeme bu şikayeti yerinde görmemiştir. (57/122²)

7 Muharrem 1131/1715 tarihli bir belgede Biremani mahallesi sakinlerinden Ağya v. Ertan adlı zimminin karısı Kıymet bt. Vartan mahkemeye başvurarak aynı mahalle sakinlerinden Ahmet Ağa isimli şahsın evinde yevmiyeli olarak çalışırken iskeleden düşerek kocası Ağya'nın öldüğünü, bu olayda ev sahibi Ahmet'in kusurunun olduğunu ileri sürerek diyet talebinde bulunmuştur. Yapılan araştırma ve tetkikten sonra olayda bir kasıtın olmadığı hükmüne varılmıştır. Ama Ahmet Ağa³ yine de kendi arzusuyla Kıymet'e 10 Bağdadiye vermiştir. (48/166³)

İşte enteresan bir olay daha: Kendi yaptığı hatasının mahkemece araştırılmasının talep edilmesi:

18 Ramazan 1138/1727 tarihli bu belgede Ayinedar mahallesi sakinlerinden Mariye bt. Ertan adlı zimmi evinde su ısıtmış ve dikkatsizlik neticesinde sıcak su küçük oğlu Margar'ın üzerine dökülmüş ve ölmüştür. Mariye mahkemeye başvurarak konunun aydınlığa çıkarılmasını talep etmiş, mahkemece bilirkşi olarak Mevlana Efendi, İbrahim Efendi ve Ahmet b. İbrahim Efendi adlı şahıslar görevlendirilmişler. Onların yaptıkları araştırma neticesinde olayın bir kaza olduğu, bu hadisede bir kasıt ve teammüdün olmadığı tesbit edilerek Mariye'nin suçsuz olduğuna hükmedilmiştir. (47/124¹)

25 Muharrem 1115/1714 tarihli bu belgede Kuzgunkavak mahallesinden Yedi Mehmet b. Mustafa adlı şahsın alış veriş esnasında kendisine "köpek" diye bağırarak ve izzeti nefsinde rencide ettiğini ve hakkının korunmasını isteyen Şille'li Murat v. Köstendili şahit göstererek haklılığını isbat etmiş ve Mustafa'nın cezalandırılmasını sağlamıştır. (40/198²) İşte adalet ve işte insan hakları.

Hak ve adaletin arandığı bir kaç ilginç dava örneği daha :

28 Cemaziye'l- Ahir 1125/1714 tarihli bir şer'iyeye sicilinde Konya'nın Gevhertaş mahallesi sakinlerinden Sargamın v. Sağır adlı zimmi mahkemeye müracaat ederek Mehmet Bey İ. Osman isimli şahsın elindeki demir maşa ile sol kulağının dibinden darp ettiğini, kulağının delinip kan aktığını beyan ederek Mehmet'ten şikayetçi olmuştur. Yaralı olan zimminin tedavisi yapılmış ve suçlu Mehmet Bey yakalanarak mahkemeye getirilmiş ve hakkında gerekli işlemler yapılmıştır. (46/162²)

Gayr-i müslimler kendileriyle ilgili her hususta mahkemeye başvurabiliyorlardı. İşte birkaç örnek:

10 Recep 1125/1714 tarihli bir belgede Gevhertaş mahallesinden Sağır adlı zimmi Mehmet b. Abdullah ve Abdüsselam adlı şahısların taarruzuna uğradığını ve sol kulağının maşa ile yaralandığını mahkemeye bildirerek olayın aydınlatılmasını istemiştir. (46/155³)

25 Safer 1127/1716 tarihli bir belgede de Piri Paşa mahallesinden David v. Ertan adlı zimmi, Abdi b. Mehmet adlı şahsın kendisine zorla içki içirdiğini ve bıçakladığını söyleyerek olayın araştırılmasını istemiştir. (45/186²)

Her dönemde sıkça rastlanan bir olay daha: Komşu malına zarar vermek ve arazi ihtilafı.

6 Cemaziye'l-Ahir 1128/1717 tarihli bir belgede Konya'da İçkale mahallesi sakinlerinden Neşla bt. Murat adlı zimmi, Yusuf b. Mehmet adlı kimsenin Yaka'daki ekini merkebine yedirdiğini ve üstelik kendisine bıçakla saldırıda bulunduğunu bildirerek Mehmet'ten şikayetçi olduğunu bildirmiş, yapılan araştırmada Mehmet'in ahlaksız ve şirret bir kişi olduğu tesbit edilerek gerekli cezaya çarptırılmıştır. (47/50⁴)

16 Rebiu'l-Evvel 1127/1711 tarihli bu belde de Konya'da Kurşunlu Han'da misafireten bulunan Seyyit Mustafa b. Abdülkadir adlı kimse ve Kayserili iş ortağı Sefer v. Agop adlı zimminin 500 kuruşluk Kurşun toprağının Seyyid Mustafa ve Sefer tarafından zabdedildiğini bildirerek davacı olduğunu beyan etmiştir. Mahkeme ise arazinin kime ait olduğunu tesbiti için bilirkişi tayin edilmesini kararlaştırmıştır. (45/208¹)

KÜFÜR, HAKARET, İFTİRA

Mahkemeye intikal eden davalardan biride küfür, hakaret ve iftira hadiseleridir. Bu tür davalar hem müslim hemde gayr-i müslim arasında ceryan etmiştir. İşte bir kaç örnek :

3 Zilhicce 1130/1719 tarihli bir şer'iyeye sicilinde Konya'da Fakih Dede mahallesi sakinlerinden Ağsa bt. David isimli nasrani mahkemeye başvurarak Agop v. Beyzade adlı zimminin kendisinin ağzına küfrettiğini ve bu arada ağzına yumruk vurarak bir dişini kırdığını beyan ederek davacı olmuştur. Mahkeme olayı tetkik etmiş ve suçu sabit görülen suçluya gereken ceza verilmiştir. (48/150³)

10 Şaban 1126/1717 tarihli bu belgede de Konya'nın İçkale mahallesi sakinlerinden Vasil v. Karakaş isimli zimmi mahkemeye başvurarak yine aynı mahalle sakinlerinden Emirzade v. Çopur isimli zimmiye "seni avratla tuttum" diyerek mahkemeye suç duyurusunda bulunmuş, Emirzade isimli zimmi bunun bir iftira olduğunu beyan ederek hakkında soruşturma yapılarak olayın aydınlatılmasını istemiştir. Aynı mahalle sakinlerinden Mehmet v. Beşe, Ali Beşe, İ. Mehmet ve Süleyman b. Ahmet, Hasan b. Mustafa isimli şahıslar Emirzade'nin kendi halinde, hüsn-ü ahlak sahibi bir kişi olduğunu beyan ederek Emirzade'nin suçsuz olduğuna şهادette bulunmuşlardır. (45/52¹)

18 Zilkade 1130/1719 tarihli bu belgede Bali v. David adlı zimmi kapısına katran sürüldüğünü mahkemeye bildirerek, önce bunu yapanların yakalanması ve kendisinin böyle bir hal içinde olmadığını da çevresinden sorulup araştırılmasını istemiştir. (48/171⁴)

Bir diğer olay ise: 20 Cemaziye'l-Ula 1136/1725 tarihli bu belgede de İçkale mahallesi sakinlerinden bir grubun Aslan v. İyvaz'ın kapısına katran sürmüşler. Aslan ve karısı Nazlı mahkemeye başvurarak olayın faillerinin bulunmasını ve kendilerinde böyle bir hal içinde olmadıklarını tescilini istemişlerdir. (49/155⁴)

14 Şaban 1119/1703 tarihli bir belgede Akıncı mahallesi sakinlerinden Enguş bk. Kedagus adlı nasrani mahkemeye başvurarak kayınpederine kocasının kendisine verdiği 1 sim kuşak, 1 incil başlık, 1 sim bıçağı rehin olarak bıraktığını ve sonradan istediği zamanda da kayınpederinin "bunlar bende değildir" diyerek inkar ettiğini, Enges ise bunların geri verilmesini istemiştir. Mahkeme ise olayın araştırılmasına karar vermiştir. (39/175¹)

27 Cemaziye'l-Ahir 1125/1714 tarihli bu belgede de Sudurağı nahiyesi Sille köyünden Tudrus adlı zimmi, Çoban olan Hasan b. Muharrem ve Mustafa b. Şaban adlı şahıslara 3 ay önce 15 kuruş kıymetindeki 2 kısrağın emalet bıraktığını, istediğinde de inkar ettiklerini mahkemeye bildirmiş ve hakkının aranmasını talep etmiştir. Mahkeme ise olayın tahkikatına karar vermiştir. (46/175²)

Bir başka olay da İçkale mahallesinden : Kurt v. İyvaz adlı mahalle sakini olan zimmi, Martrus v. Esvaztur'a şahitler huzurunda 1 yorgan yüzü, 35 adet sarık, 10 adet astar, 5 adet dimi ve 700 kuruş emalet bıraktığını, tekrar istediğinde de Esvaztur'un bunları vermektan imtina ettiğini mahkemeye bildirerek hakkının verilmesini istemiştir. (45/260¹)

11 Şevval 1125/1714 tarihli bu belge de Zevle mahallesi sakinlerinden Manin v. Hatar Bali adlı zimmi mahkemeye başvurarak Nalinci Salih adlı kişi, yanında bir arkadaşı ile evine gelerek kapısını kırılmışlar, kendisine eziyet etmişlerdir. Manin mahkemeden hakkının korunmasını istemiş. Mahkeme ise olayın araştırılacağını bildirmiştir. (46/239¹)

27 Zilkade 1135/1724 tarihli bir diğer şer'iyeye sicilinde, Gale Cerp mahallesi sakinlerinden Ovadin v. Arap adlı zimmi mahkemeye başvurarak Karakayış mahallesinden Hasan Beşe ve Seyit Mehmet adlı şahısların evine zorla girerek kendisini tartakladıklarını ve "Ümmeti Muhammed'den kimse yok mu diye bağırınca imdadıma komşum Seyit Ali yetişti. Olayın aydınlatılması matlubumdur diyerek davacı olduğunu bildirmiştir. Olay mahkemece araştırılmış, neticede Hasan Beşe'nin ayyaş ve kötü bir kimse olduğu ortaya çıkarılmıştır. (49/22³)

GAYR-İ MÜSLİMLERİN CAN VE MAL GÜVENLİKLERİYLE İLGİLİ DAVALARI

Mahalle adı	Olayın Cinsi	Olayın Faili	Diğer İlgililer	Tarih	Belge No
Ali Gav	Taş ile Darp	e1-Hac Ali	Markus v. Ağya	23 C.Ahır 1126/1710	45/13 ²
Ayinedar	Sıcak Su Dökülmesi	Meryem bt.Ertan	Margar	18 Ramazan 1138/1722	47/124 ¹
Çifte Merdiven	Hemile Kadının Darbı	PelbuşKeşiş v.Kaplan	Bağdadiye bt.Esvaztur	18 Recep 1138/1722	50/40 ¹
Çifte Merdiven	Ağı ile Ölümlü	İvan v.Hatır ve 7 Arkadaşı	Esvaztur v. Andun	18 Recep 1138/1722	50/40 ²
Eflatun	Bıçakla Darp	İbrahim Beşe Suki	Haşim v. Kuturus	23 Recep 1125/1709	46/179 ³
Eflatun	Bıçakla Darp	Hacı Recep b.İsmail	İskender v. Murat	10 C.Ula 1128/1712	47/41 ⁵
Gevhertaş	Demir Maşa ile Kulağına Darp	Mehmet Bey İ.Osman	Sarkam v. Sağır	28 C.Ahır 1125/1709	46/162 ²
İmaret	Satır ile Darp	Ahmet Bey	Karabit v. Kara	4 Recep 1122/1706	44/169 ³

Mahalle adı	Olayın Cinsi	Olayın Faili	Diğer İlgililer	Tarih	Belge No
İçkale	Bıçakla Tehdit	Yusuf b.Mehmet	Neşla bt. Murat	6 C.Ahır 1128/1712	47/50 ⁴
Kazasker	Taş ile Yaralama	Ali b.Osman Beşe	Kasap v. Serkiz	12 R.Ahır 1130/1714	48/15 ⁴
Piri Paşa	Bıçakla Yaralama	Davit v. Ertan	Abdi b. Ahmet	25 Safer 1127/1711	45/186 ²
Sille	Yumrukla Darp	Avz b. Abdullah	Karagöz v. Ehi	7 Ramazan 1115/1700	40/189 ³
İmaret	Otopsi Yapılması	Petrus v. Esvaztur	Buğus v. Esvaztur	10 C.Ula 1130/1714	48/27 ³
Biremani	Diyet İstemek	Ahmet Ağa	Ağya v. Ertan Kıymet b. Ertan	7 Muharrem 1131/1715	48/166 ³
Eflatun	Hakaret	İlyas Keşiş	Sinan v. Aslan	6 Şaban 1136/1725	49/236 ³
Kuzgunkavak	Hakaret	Murat v. Köstendil	Yedi Mehmet b.Mustafa	22 Muharrem 1115/1704	40/198 ²
Sahip Ata	Doktorunu Şikayet	Name v. Simavun	Ahmet b. Mehmet	8 Şevval 1162/1751	57/122 ²

HIRSIZLIK OLAYLARI

Mahalle adı	Olayın Cinsi	Olayın Faili	Çalınan Eşya	Tarih	Belge No
Aklan	Hırsızlık Mehmet	Yağmurluk, Türkmen Körüğü	3 C. Ula 1128/1712	45/134 ³
Ayinedar	Hırsızlık	Meryem bt.Murat	1 Çift altın Bilezik	14 Safer 1129/1713	47/195 ²
İçkale	Zinete Para Geçirmek	İvan v. Murat	30 Kuruş Nakit	23 Muharrem 1139/1723	50/174 ³
İçkale	Gasp	Hamet Efendi Hanı Odabaşısı	Merkep	3 Zilkade 1135/1719	49/26 ¹
İmarat	Gasp	Petrus v. Misis	Kervan Yüğü	28 R.Ahır 1128/1712	47/38 ⁴
İmarat	Hırsızlık	Mehmet b. Hacı Veli	1 Çift altın Bilezik	25 Ramazan 1136/1720	49/255 ¹
Sille	Hırsızlık	Elkiz v. Serkiz	1 baş merkep	21 Safer 1115/1700	40/222 ²
Şeyh Aleman	Gasp	Molla İbrahim, Ali Mustafa İbrahim	Kumaş, Sarık boyası	16 Recep 1138/1722	50/34 ¹

S O N U Ç

Osmanlı devletinin himayesini kabul ederek İmparatorluğun topraklarında sürekli yaşayan gayr-i müslimler çok farklı etnik köken ve kültürlere sahip insan toplulukları milliyetlerine göre değil dinleri yada mezheplerine göre adlandırılmışlardır.

Osmanlı literatüründe millet kavramı; bir din yada mezhebe bağlı topluluklar anlamında kullanılmıştır. Osmanlı toplumu "Müslüman" ve "Gayr-i Müslim" olmak üzere iki ana sınıftan meydana gelmiş ve devlet yönetimi de bu sınıflamaya bağlı olarak "hakim millet" ve "mahküm millet" esasına dayandırılmıştır. Egemen milleti müslümanlar, mahküm milleti ise gayr-i müslimler oluşturmuştur. Yalnız şurası unutulmamalıdır; müslüman olsun gayr-i müslim olsun bütün teb'a mal, can, ırz ve namus emniyeti bakımından devletin ortak himayesi altındadır. Teb'a arasında fark yapılması söz konusu değildir. Hatta devlet gayr-i müslimleri teb'ası saydığı için gayr-i müslim toplulukların kendi aralarındaki anlaşmazlıkları çözülemeyide bir görev saymıştır.

Osmanlı Devletinde gayr-i müslimler Anadolu'nun hemen her yöresinde yaşama ve birçok yerde de müslümanlarla içiçe varlıklarını sürdürme imkanı bulmuşlardır. Osmanlı Devletindeki gayr-i müslimler genellikle şehrin kenar semtlerinde ve gruplar halinde yaşıyorlardı. Onlardan istenen müslümanlarca mukaddes sayılan yerlere ve bölgelere yerleşmemeleriydi.

Osmanlı Devleti gayr-i müslimlerin Rum Ortodoks, Ermeni ve Yahudi gibi her birini müstakil bir topluluk kabul edip kendilerine özerklik tanımıştır. Bu davranış İstanbul'un fethinden sonra gerçekleşmiştir. Fatih Sultan Mehmed, Bizansın yenik düşen halklarına "millet" statüsü tanıyarak onlara kendi liderlerinin yönetimi altında kurumlarını, geleneklerini ve yasalarını tatbik etme imkanı vermiştir. Her millet kendi liderlerini serbestçe seçebilmek hakkına sahip kılınmıştır. O dönemde devletin her kademesine atama yolu ile gelirken gayr-i müslimlere kendi liderlerini seçme hakkı tanınması bir imtiyazdır. Bu çadaş ve medeni bir uygulamadır. Gayr-i müslimler kendi bölgelerinde kendi yasalarını mahkemeleri vasıtasıyla tatbik etmek gibi önemli bir bağımsızlığa sahip olmuşlardır.

Osmanlı devleti, idaresi altındaki çeşitli dini etnik zümreler adalet ve hoşgörü ile yönetilmiş ve kendilerine dini, adli, idari, eğitim ve kültür alanında geniş bir özerklik tanımıştır. Bu özerkliğin yanında devlet yönetimi her gayr-i müslim topluluğun kendi dini ibadet ve ayinlerini tam bir serbestlik içinde yapmasına imkan vermiş ve hiçbir zaman dinlerini değiştirmeleri hususunda kendilerine herhangi bir baskı ve telkinde bulunulmamıştır. İbadethanelerine dokunulmamıştır. Hatta onarımlarına izin verildiği gibi maddi yönden kendilerine katkıda bile bulunulmuştur. Ancak burada şunu belirtmek gerekir ki:

Osmanlı toplumunda zimmilere kıyafet açısından İslam Hukuku'na uygun olarak bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Bir örnek vermek gerekirse zimmi kadınların müslim kadınlar gibi giyinmeleri yasaklanmıştır.

Gayr-i müslimlerin devlete karşı görevlerinin başında askerlik hizmetine karşılık "Cizye" adındaki güvenlik vergisi ile siyasi faaliyetlerde bulunmamaları gerekiyordu. Cizye dışında her türlü mali konularda müslimlerle gayr-i müslimler arasında bir fark yoktu. Zimmilerin can, mal ve namusları korunmuş, vicdan ve dini hürriyetleri devletin teminatı altına alınmıştır.

İslam Hukukunda bütün insanların temel haklarına, din ve inançlarına saygı gösterilmiştir. Ancak devletin hükümrânlığı ile ilgili olduğu için siyasi ve kazai konularda zimmilere müslümanlardan daha az haklar tanınmıştır. Müste'menlere ise yabancı oldukları için zimmilere oranla daha az haklar tanınmıştır. Özellikle Tanzimata kadar Ermeni, Rum, Yahudi ve diğer gayr-i müslim gruplar İslam Hukukunun kendilerine tanıdığı haklardan tamamen yararlanmışlardır.

Üzerinde çalıştığımız belgelerdeki olaylar Konya'da yaşayan gayr-i müslimlerin insan haklarına dayalı tüm konularda müslimlerle aynı hakka sahip olduklarını ortaya koymuştur. Hatta İslam mahkemelelerinin adaletle hükmedeceğine olan güvenlerinden dolayı birçok özel problemlerini bile Şer'i Mahkeme'lerde çözüme kavuşturmuşlardır. Bizce bunun anlamı:"Çokluk içinde birlikte yaşama arzusu"dur.Osmanlı devletinde bu açıkça görülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

- Ahmet Cevdet Paşa : Tarihi Cevdet, I-XII. Matbaa-i Osmani. İstanbul 1302-1309.
- Ahmet Refik : Onuncu Asr-ı Hicride İstanbul Hayatı. (Haz. Abdullah Uysal) Kültür Bakanlığı Basımevi. Ankara 1987.
- AHMET RİFAT : Lügat-ı Tarihiyye ve Coğrafiyye; Mahmut Bey Matbaası. İstanbul.
- AKGÜNDÜZ, Prof. Dr. Ahmet : Şer'iye Sicilleri Mahiyeti, Toplu Kata- loğu ve Seçme Hükümler. İstanbul 1988.
- AKÖZ, Alaaddin : Şer'iye Sicillerine Göre XVI. ve XVII. Yüzyılda Karaman. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya 1987
- AYDIN, Prof. Dr. Mehmet : Müslümanların Hıristiyanlığa Karşı Yaz- dığı Reddiyeler ve Tartışma Konuları. Selçuk Üniversite- si Basımevi. Konya 1989.
- AYDIN, Prof. Dr. Mehmet : La station des nom musulmans à Konya Dans la deuxième moitié du XVII. siècle à l'époque otto- mane. (Fransa Aix-en Provence Üniversitesinde 1992 Tem- muzda Osmanlı İmparatorluğu Sempozyumunda Tebliğ Olarak Sunulmuştur.)
- BARKAN, Prof. Dr. Lütfi : XV. ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparator- luğunda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları. Kanun- lar I. Burhaneddin Erenler Matbaası. İstanbul 1943
- BAYBAL, Sami : Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Anadolu'da Yaşayan Gayr-i Müslimlerin Durumu. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Konya 1992.
- BECKER, C. : Cizye mad. İslam Ansiklopedisi, I-XII. Milli Eğitim Basımevi. İstanbul 1978.
- BİLMEN, Ömer Nuhu : Hukuku İslamiyye ve Istılahatı Fıkhiye Kanusu, I-VIII. İstanbul Matbaası. İstanbul 1976.
- BOZKURT, Prof. Dr. Gülnihal : Gayr-i Müslim Osmanlı Vatandaşları- nın Hukuki Durumu. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara 1987.
- Corci Zeydan : İslam Medeniyeti Tarihi, I-V. Üçdal Basımevi. İstanbul 1973
- ÇAĞATAY, Prof. Dr. Neşet : Osmanlı İmparatorluğunda Reayadan Alı- nan Vergi ve Resimler. DTCF Dergisi. Sayı V. Ankara 1947
- DARKOT, Besim : Konya mad. İslam Ansiklopedisi I-XII. Milli Eği- tim Basımevi. İstanbul 1978.
- ERDOĞAN, Hacer : XVII. Yüzyılda Konya'da Yaşayan Gayr-i Müslimle- rin Sosyal ve Dini Yaşayış Durumları. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Konya 1992.

- ERYILMAZ, Doç.Dr.Bilal** : Osmanlı Devletinde Gayr-i Müslim Teb'ainin Yönetimi. Risale Basımevi. İstanbul 1990.
- GÖYÜNÇ, Prof.Dr.Nejat** : Mevlana Müzesi Arşivi. Selçuk Üniversitesi Milli Mevlana Kongresi (Tebliğ). Konya 1989.
- HALAÇOĞLU, Prof.Dr.Yusuf** : XIV. ve XVII. Yüzyılda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara 1995.
- İNALCIK, Dr.Halil - R.Anhegger** : Kanuni Sultani Ber Mucib-i Örf-i Osmanı. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara 1956.
- İmam-ı Azam Ebu Hanife** : el-İhtiyar. (Terc.Celal Yeniçeri) Şamil Yayınevi. İstanbul 1973.
- İmam-ı Ebu Yusuf** : Kitabü'l-Haraç. Gaye Basımevi. Ankara 1982.
- İslam Ansiklopedisi, I-XII. Milli Eğitim Basımevi. İstanbul 1978
- KARAL, Prof.Dr.Enver Ziya** : Osmanlı Tarihi, I-VIII. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara 1983.
- KARAMAN, Doç.Dr.Hayrettin** : Mukayeseli İslam Hukuku, I-III. Nesil Basımevi. İstanbul 1975.
- Katip Çelebi** : Cihannüma. Müteferrika Tab'ı. İstanbul 1145.
- KONYALI, İsmail Hakkı** : Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi Konya Basımevi. Konya 1964.
- Konya Şer-iye Sicilleri. (1700 - 1800) Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi Kampüs.
- KÖMÜRCİYAN, Eremya Çelebi** : İstanbul Tarihi VII. Asırda İstanbul Kurtuluş Basımevi. İstanbul 1952.
- Kur'an-ı Kerim. Emek Basımevi. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını Ankara 1985.
- KÜÇÜKDAĞ, Yusuf-C.Arabacı**; Selçuklular ve Konya. Merhaba Ofset. Konya 1994
- ROUX, Jean-Paul** : Türklerin Tarihi, Büyük Okyanustan Akdenize İki Bin Yıl. (Çev.Galip Üstün) Doğan Yayın Holding A.Ş. İstanbul 1995
- SAK, İzzet** : Şer-iye Sicillerine Göre Sosyal ve Ekonomik Hayatta Köleler. (17. ve 18. Yüzyıl) Basılmamış Doktora Tezi. Konya 1992.
- ŞEMSEDDİN SAMİ**; Kamusü'l-A'lam; I-VI. Mihran Matbaası. İstanbul ty.
- ŞENER, Doç.Dr. Abdülkadir** : İslam Hukukunda Gayr-i Müslimler. Türk Tarihinde Ermeniler Sempozyumu. Şafak Basımevi (Tebliğ) İzmir 1983.
- TURAN, Prof.Dr.Osman** : Selçuklu Tarihi ve Türk İslam Medeniyeti. Ankara Üniversitesi Basımevi. İstanbul 1969.

UZUNÇARŞILI, Prof.Dr.İsmail Hakkı : Osmanlı Tarihi. I-VIII.Türk Tarih Kurumu Basımevi. İstanbul 1953.

Prof.Dr.Vehbe Zuhayli : İslam Fıkhı Ansiklopedisi, I-X Risale Basımevi. İstanbul 1992.

Dr.Yusuf el-Kardavi : Gayri'l-Müslimin fi Müctemii'l-İslami. el-Müessesetü'r-Risale. Beyrut 1985.

**ŞER'İYE SİCİLLERİNDE GEÇEN OLAYLARIN YILLARA
GÖRE TASNİFİ**

RIH	MEDENİ HALLER	İHTİDA OLAYLARI	VAKIF OLAYLARI	NAFAKA TAKDİRİ	VASI TAYİNİ	ADLİ OLAYLAR	TİCARİ OLAYLAR	GAY.MEN. ALIM-SAT.	MİRAS OLAYLA
0/ 1595 ⁴	.	1	.	.	3
3/ 1899 ¹⁰	2	3	5	.
4/ 1699 ³¹	1	.	.	.	5	2	5	15	3
5/ 1700 ¹⁵	2	3	.	3	2
9/ 1704 ²⁷	1	.	.	3	3	.	5	14	1
2/ 1707 ²¹	1	.	.	2	.	1	.	14	1
5/ 1710	.	1	1	1	.	5	5	10	4
6/ 1711	1	2	3	9	1
7/ 1712	1	3	1	7	.
8/ 1713	.	1	1	.	8	6	2	3	1
9/ 1714	.	.	1	1	.	1	1	5	.
30/ 1715	1	1	1	.	3	8	3	14	2
31/ 1716	1	1	5	.
35/ 1720	1	2	.	.	1
36/ 1721	1	1	1	3	6	6	6	11	5
38/ 1722	.	.	.	2	1	4	4	3	6
39/ 1723	8	.
61/ 1746	.	.	.	1	2	1	.	1	2
62/ 1747	.	.	.	1	2	1	1	2	1
75/ 1760	1	2	1	.
76/ 1761	1	.	.	.	1
86/ 1771	2
88/ 1773	1	.	4	7	2
89/ 1774	1	.	3	2
91/ 1776	1	.	1	3	.
98/ 1783	1	.
99/ 1784	1	2	.	2	.
200/ 1785	3	.
206/ 1791	.	.	.	1	1
209/ 1793	.	.	1
212/ 1797	.	.	1	1
224/ 1899	1	.	.	1

ŞER'İYE SİCİLLERİNDEN ÖRNEKLER

قانونیه در باره نزل عوارض و قسمة نزل عوارض و قسمة نزل عوارض

قدوة النواب والمختصين قسمة نزل عوارض نزل عوارض و قسمة نزل عوارض
 خزينة عامه من ذل من موصيها قسمة نزل عوارض و قسمة نزل عوارض
 اولوب قسمة نزل عوارض و قسمة نزل عوارض و قسمة نزل عوارض
 در عهد اولوب و نزل عوارض و نزل عوارض و نزل عوارض
 جمع و تحصيل ايتدر ملك و نزل عوارض و نزل عوارض
 امرم اوزره عمل ايدوب دني قضا و نزل عوارض و نزل عوارض
 اولوب اوزره هر عوارض خانة سنك در در روز ايجم عوارض و نزل عوارض
 بدل نزل عوارض ايرال اولوب و نزل عوارض و نزل عوارض
 خلاف امر و دفتر كسنديد نقل و عناد و مخالفت ايتدر ميسر و بوزنك ما عدا ايتدر نزل عوارض
 خانة سنك اللين ايجم و بدل نزل عوارض و نزل عوارض و نزل عوارض
 النان ايجم نزل عوارض و نزل عوارض و نزل عوارض
 بر ايتدر نزل عوارض و نزل عوارض و نزل عوارض
 الغنية و الدر ميسر و نزل عوارض و نزل عوارض
 ايلين نزل عوارض و نزل عوارض و نزل عوارض
 ست و نزل عوارض و نزل عوارض

دعواتها عوارض و بدل نزل عوارض و نزل عوارض
 در اوار قسمة نزل عوارض و قسمة نزل عوارض

عوارض	نزل عوارض	نزل عوارض
۳۳۴	۳۳۴	۳۳۴
۱۰۰۳۰۰	۲۱۰۴۲۰	۲۱۰۴۲۰
۱۳۶۶	۱۹۱۲	۱۹۱۲

۱۳۶۶ ۱۹۱۲ ۳۲۷۹ ۲۰۹

Melior
Milah
Eulenne

محمديه قوتيه و اولاد محمديه كذا نون المشهوره في السفر عيون ولد صانبه نام ذي مجلس شيخ خطير لازم التورده
 ماريم بنت ابي نام بكر بالفه نصرانيه محضه نك بائيه رقوم ابي ذي جاضر اولاد و غي صالحه او زرينه دعور و تقرير
 كلام ابي و بنت تاريخ كذا نون اوج كون مقدم مزبوره ماريم نام بكر بالفه كذا حسن رضائيه و ايشو حاضر
 بالجلس اولاد بائيه مذكور ابي ذي اذ نيله و سينزه معلوم اولاد مهر معجله او زرينه ابي بالعلمه او زره
 كشتن عقد ايرت زوجه اولاد نيكين مزبوره ماريم نفس باكر تسليمك استماع ايرت و ايشو حاضر بالجلس
 اولاد عيبه ولا خطر ذي دني مانع اولور هر بر نون سوال اولونوب تقرير لور تحرير و موجب شريسي
 اجر اولونيك معلوم ايرت و ديكرن غيا سوال مزبوره ماريم نام بكر بالفه نصرانيه جواب نيك مدعي مزبورك تقرير
 مشروحي او زره اوج كون مقدم كذا رضام و ايشو حاضر بالجلس با نام ابي ذي اذ نيله و سينزه معلوم مهر
 معجل او زرينه ابي بالعلمه او زره كشتن عقد ايكلمه مزبور عيوضك زوجه سي اولمشدر نفس تسليم ايرت
 ديكرن رقوم عيبه ذميه استنطاق اولندقه بنم مزبوره ماريمك اصلا و قطعا دعور و نزلع بقدر
 مانع اولور و غم ذي بقدر ديكرن مزبوره ماريمك بائيه استنطاق اولندقه قزم ماريم مزبور عيوضك
 تقرير او زره زوجه سي اولور و غم بنم ذي اذ عم و اردر ديكرن غيا القديين الشرع مانع بالعلمه
 كتب اولندقه اليوم الما من و البتورين مزبوره بالفرد لسنه تلتين و مائه و الف
 حاج محمد مصطفي بن الحاج ابراهيم حسن بن السيد خليل طبر
 بازار بنش يوسف الحاج مصطفي حسين ابن الحاج حسين
 حسين افندي
 خواج زاده
 بقده

خلال مسطور اولان خصوصاً التمام ووضوح التماس وانعاشه بقره حالاً قرآن واليه عز وجل ما ولو محمد بن
 حضرت تریکی حضور عالی مرتبت واروب ذیل وبتقدیر محرز الی صلی علیہ وسلم حضرت زین عابدی علیہ السلام عقد مجلس شرح شریف اولند قد
 محیی تونه له غلبه عرب محله سے ساکنند نیک اوادیک ولد عرب نام زمی مجلس معقود من نورده قره قایش محله سی
 ساکنند نیک حسن بنه از حسین نام کنه محضر نیک اوز رینه وعلو تقریر کلام ایده تاریخ کتابیک بکرم بش
 کون مقدم بعد المغرب من نور حسن بنه محله من نورده واقعه منزله سرخوش اولوغی حالیکه کیروب بعضی
 شنه طلب ایله کلام امت محمد بنو قنبر دیو فریاد وفتاح ایلی کلام محله من نورده قره قایش من زیند ساکن
 السید محمد میکانر السید علی نام کنه فریادی اجتماع ایروب امدار عمه کلام کنه رقوم حسن بنه من نور السید محمد بنی
 صول اور نیک کبیر بجاق ایله ضرب شدیدا ایله ضرب وجرع اتیکله بوندن اقدام کشف و تحریر و جهت شریعه
 اولمشیدر حالاً رقوم حسن بنه دن سوال اولنوب تقریر تقریر و کیفیت احوالی محله اها لیسندک
 وسائر بفرض مسلمینک اخبار اولنوب تقریر تقریر و موجب شرح عیسا جرا اولنوب مطلوبه بر دیدکن
 غیا سوال من نور حسن بنه وقت مذکورده من رقوم عرب اولغیا اوادیک ذممنک منزله وار دیغنی اقرار
 کنه سوال محرز من نور السید محمد بنی ضرب شدیدا ایله ضرب وجرع ایلی تینه انکار و خصوص من نور بعد
 الاثبات تحت شریعه اولند قد تفکر من نور حسن بنه تک کیفیت احوالی محله اها لیسندک وسائر بفرض
 مسلمینک اخبار اولند قد تفکر من نور حسن بنه تک کیفیت احوالی محله اها لیسندک وسائر بفرض
 مصطفی وعلی علیه السلام من نور محمد و مصطفی علیه السلام من نور محمد و مصطفی علیه السلام من نور محمد
 و محمد بن ابراهیم و موسی بن ابراهیم و صید بن حاجی رجب و ملا مصطفی بن حاجی عیسی و مدینه منوره
 ساکن فخر المشایخ والسادات السید شیخ محمد افندران عثمان بنه و سردار حضرت جوش از عبید نام کنه
 لاجل الافبار مجلس معقود من نورده حاضرین اولوب اثر الاخبار فی الحقیقه من رقوم حسن بنه کفر حالیکه
 اولیوب واما شارب الخمر و تارک الصلوة و الجماعه و التقیاد اولوب اهل ضلک اعراضنه تقرض و میکانر
 فی الدلیل و فسق و فساد عادت مستمر سما اولوب و الحاصل ساعی بالف دایم الارض در یوشقی من نورک
 شقاوتی مواجبه سله علی طریق الشهاده خبر و بر ملر بله کت فقہیه معتبره انک الساعی بالف دایم
 فی الارض بدفع شره بالقتل و یوتصریح اولنوعین موجب بجه شقی من نورک من رقوم حسن بنه
 تفویض بر لهما وقع بالطلب کت اولند فی الیوم التاسع عشر من ذر القعدة لکنه من ثلثین و مائة و الف
 جماعه بشراف القضاة و الادات زین العلماء المحققین محمد افندران زین بشراف القضاة و الادات
 السید الحاج عبید القادر افندران قانقام ابن عیسی افندران ذر بالاعتقاد السید ابراهیم افندران از الیوم المشایخ محله
 نقیب الاشراف بمدینه منوره حالاً مدینه منوره

فخر المشایخ والادات فخر القضاة محمد عبید افندران فخر القضاة مصطفی افندران فخر المدینة
 السید شیخ عثمان افندران سراج زاده ابن محمد افندران السید عبید الله افندران
 جعفر زاده

فخر القرآن علی اغا ابی موسی کنجدای جوشان

50
40²

ستمینه قوتی زده جفته نردبان محله سکتند زدن اصو ظهور ولد اندون نام ذمی حالا ایالت قرمان و ایس
 دستور مکرر مشیر مخیم نظام العالم وزیر و شرفی سعادت و سعادت اولاد ابرهیم پاشا ادام الله تعالی اجاله صقر تلنگ
 طرف باهر الشرف خلدن حصص الی الذکره مباشر تعیین اولناک اجدانغا مظاهر تیکه قرم بت ولد بغور
 و قرم قوج ولد بغور و عیان ولد خضر بالی و حانت ولد بغور و کور و ولد پان و اغوب و لداوه دیکل اولاد
 و دایوس کشیش ولد قبلک نام ذمیلر مجلس شرح شریفه اجضار و محضر لرنده اوزر لرنیه دعوس
 و تقریر کلام ایریب مزبور ارا ایلد بر خصوصه متعلق دعوام اولوب والی یر شکایت مراد ایلد یکنه
 مزبور لرنه سکا صلی اولالم دیو بنی عرب ذمینک منزله دعوت بندض وارد یغول مزبور لر بنی
 اهلال مقصدینه بوزنه ایچینه اعوف قانق بر کاسه ایچینه قویوب ذکر اولنا کاسه مرقوم عیان الله
 اوب بلک صولنه و یروب بندضی اوب ایچدیکنده قاریم شیشوب منزله کلوب درت بش کون صواب
 فراش اولم ایلد مزبور لرنده سبوال اولدوب تقریر لری تجریر و موجب شرعیسه ابر اولدوق نطلوب بدزدرک
 عنب السوال والانتکار و بعد الایستشهاد والبعث عن البینه مزبور اصو ظهور ذمی مرقومون قرم بت
 و قرم قوج و عیان و حانت و کور و اغوب و بلبوسه یکن ذمی و یرممکن مرقوم اصو ظهور ذمی نیم افور
 لرا ایینه مزبور و نه بیوجه معارضده منع برله ما وقع بالطلب کتب اولندی فالیوم الثانی عشر من جمادی
 لسنه ثمان و ثلثین و ثمانه و الف شهره سابقه

48 / 27 ³

محمد قزوینی و ده تجارت محکمہ کے اکثر نذرانہ البورانی کتاب بوغوس ولد اصوا زطروس نام ذی مجلس شیخ خلیل لازم التورقہ
تقریب الام و تقریب المرام ایروب بیکشہر نذرانہ کلورکن قزنداشم بدروس ولد اصوا زطروس نام ذی ایلیہ تاریخ کتاب مجتہبہ
قوز اغاج چشمہ سے اوکتہ کلدیکر دہ قزنداشم مسفور بدروس چشمہ اولفعلہ بامر اللہ تکھا لک اولوب کہ تیرہ سترہ حالا
پانچ سترہ سے قزندک کافر لور مز آزدیم کلیم معروف مو صنفہ کتوردک اوزرینہ واروب کشف و تحزیروا تمسک و مجتہبہ
دیدک کتاب محکمہ دہ ما ذونامولانا عمرا اندر ایوبہ ابوشیم اخندر ارسان اولنوب اولدغی ایالت قرمان مسقری اولان
امیر الامراء الکلام کبیر الکلباء الفخام ذوالقدر والاحترام مزینو سعادت لخواجہ بابا دام انبالہ حضرت تریک دین قزوینی دہ
متکمل اولان قدر و الاما تکر والاقترانہ احمد باغاطر قزندکہ خصوصاً ایہ الذکرہ مکتبہ تعمیرین اولنات صلح اغا ابن
خلیل نام کسنہ ایلیہ موضع فر قزومکھا لک مسفورک لار شیبہ اوزرینہ واروب ذیل صحیفہ دہ محرکات نامی مسکین نذرانہ
عقد مجلس شرعی بنوی ایلیکدکھا لک مسفورک خورانیہ نروچیہ سے تیسرے نیت ارتوبہ ووالد سے ماریم نیت و اولی
صغیر و غی اصوا زطروس نیت خصص اولدوشی شرعاً محقق اولدقد تفکرہ ہا لک مسفورک بعد اکشف جمع بعضہ نفل
اولندتک اعضا کسنہ اصلا قہ برہ و منرب و مرجع و حقیق اثر نذرانہ بر اثر اولدایغی بعد المعاینہ و المشاہدہ
ھا لک فر بوزک ذوجہ سے ووالد سے و قزنداشم استغلا ق اولندتکلر نذرانہ مورخ ہا لک مسفور چشمہ اولفعلہ بیکشہر نذرانہ
کلورکن تاریخ کتاب ایلیہ کیجی سے قوز اغاج چشمہ سے اوکتہ بامر اللہ تکھا لک اولفعلہ کسنہ تک صنف و تقدیس
یوقدر دم و دیتنہ متعلق کسنہ دہ اصلا دعور و نراغمر یوقدر دھوردی ایدر سک لدر الحکام الکرام سیمو
اولیہ دید کلرینی مولانا ی مزبور بھندن کتب و تحزیرو و معابعت اولناتہ جمعوتہ دارالمطابع سلیمان زعید اللہ
و محضر ملامصطفی ایلیہ مجلس شرعی کلوب علی و موعہ انہا و تقریر ایتمکان ماہ و الواقع بالذات کتب اولندتک
فی الیوم العاشر من جماد الاول سنہ ثلثین و مائتہ و اربعہ و الف و السید علی بن حسن بنہ الحمد للہ علیہ
خلیل ابن ابوشیم ابن عثمان ابن عبد اللہ

